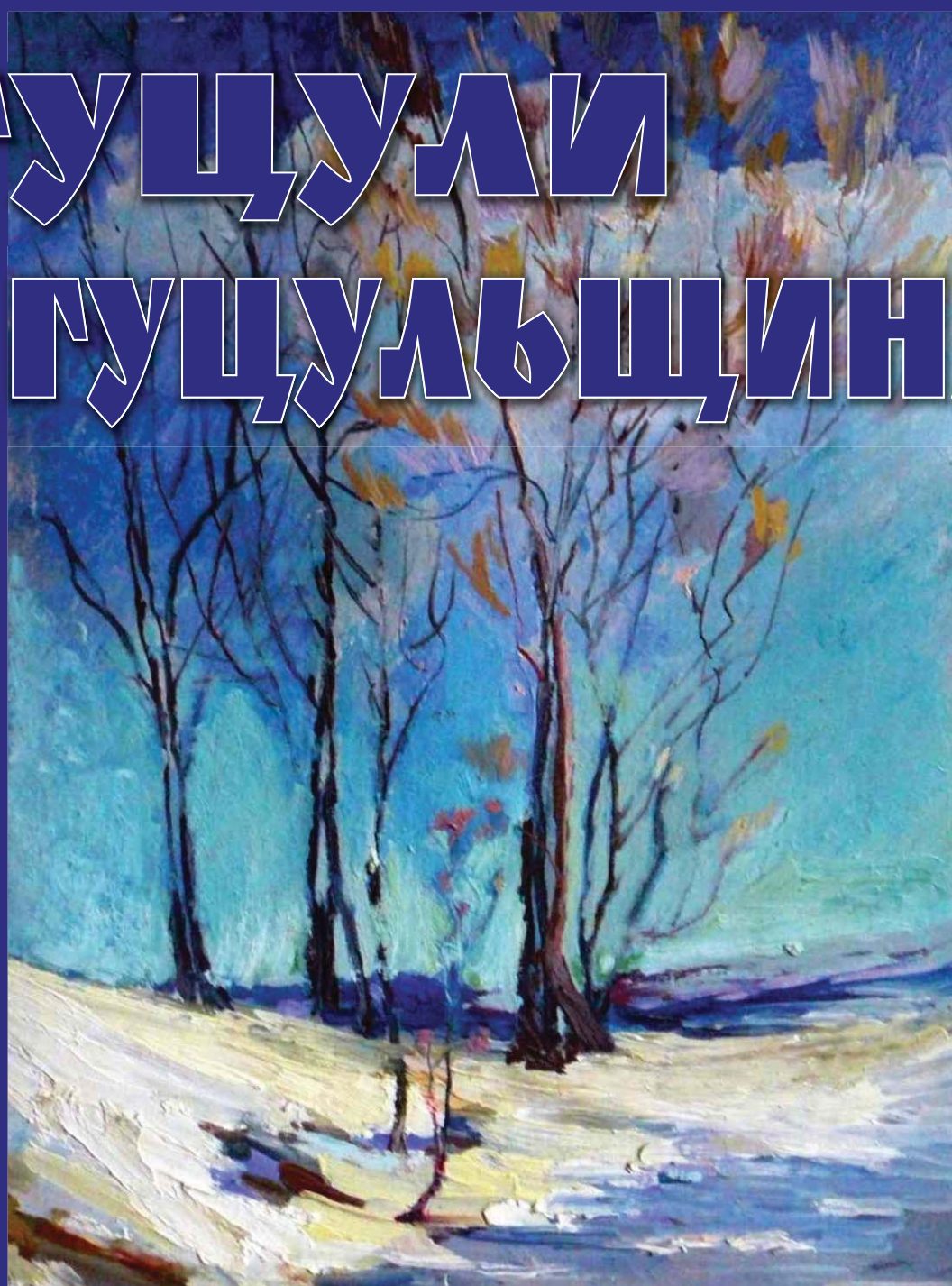

3(4)
2017

ГУЦУЛИ І ГУЦУЛЬЩИНА

Літературно-мистецький
і громадсько-суспільний часопис

ВІТАЄМО ЮВІЛЯРІВ!

ДЗУРАКА

Миколу Івановича,
старшого наукового працівника
літературно-меморіального музею
Івана-Франка в с. Криворівні,
з 65-літтям.

ПАВЛЮКА

Михайла Дмитровича,
директора видавництва
«Писаний Камінь»,
з 60-літтям.

ШИНКАРУКА

Ярослава Івановича,
голову Косівської РДА,
заслуженого юриста України,
з 55-літтям.

ГАВРИША

Остана Івановича,
композитора,
народного артиста України,
з 60-літтям.

ГЛІБЧУКА

Василя Юрійовича,
журналіста, головного спеціаліста
сектору у справах преси та інформації
апарату Косівської РДА,
з 55-літтям.

ГРИГОРУК

Аделю Григорівну,
старшого наукового співробітника НДЛ
«Гуцульська етнопедagogіка і
гуцульщинознавство» НАПН України,
заслуженого працівника освіти України,
з днем народження.

Сердечно зичило вал,
шановні ювіляри,
Божого благословення,
здоров'я, успіхів у роботі,
життєвих гараздів,
тепла і сонця на щодень!

Редакційна колегія часопису
“ГУЦУЛИ І ГУЦУЛЬЩИНА”

3(4)
2011

ГУЦУЛИ І ГУЦУЛЬЩИНА

Літературно-мистецький і громадсько-суспільний часопис

Рік заснування – 2010

ISBN 978-966-181-012-8

Косів - 2011

У номері

З Новим 2012 роком
та Різдрвом Христовим!..... 3

Обереги духовності
Іван МИСЮК.
Колядуємо і маланкуємо..... 4
Льодяна диво-казка Йордану..... 5

Поезія
Богдан РАДИШ.
Різдвяна пава, або Тріє царі (вінок сонетів)..... 6-9

Дмитро Арсенич.
Із пережитого..... 10-11

Аделя ГРИГОРУК.
Поет Дмитро Арсенич:
іпостасі персональної ідентичності..... 12-17

Наші святині
Зіновій ГАРКУС.
Освячено церкву св. Василя Великого..... 18-19

Косівщина. фестивална
Петро ГАВУКА.
Свято гуцулів усього світу..... 20-21

Задля майбутнього
Рекомендації. Міжнародної науково-практичної
конференції "Гуцульський феномен:
мистецтво жити і творити" 27 серпня 2011 р.,
м. Косів Івано-Франківської області..... 22-27

Редакційна колегія

Петро Гавука
(головний редактор)

Аделя ГригоруК
(заступник головного редактора)

Дмитро Арсенич
Антон ГригоруК
Мирослава Долинчук
Михайло ПавлюК
Ярослав Тимофійчук

Редакційна колегія
працює на громадських засадах

Наша адреса:
вул. Незалежності, 28
м. Косів

Івано-Франківської області
78600

тел. (03478) 2-24-91

тел. (03478) 2-21-96

067-342-07-47

<http://gig.if.ua/>

E-mail: Evrika-pk@ukr.net

Комп'ютерна верстка і дизайн
Віталія Стефурака

Редакція залишає за собою право
редагувати і скорочувати матеріали

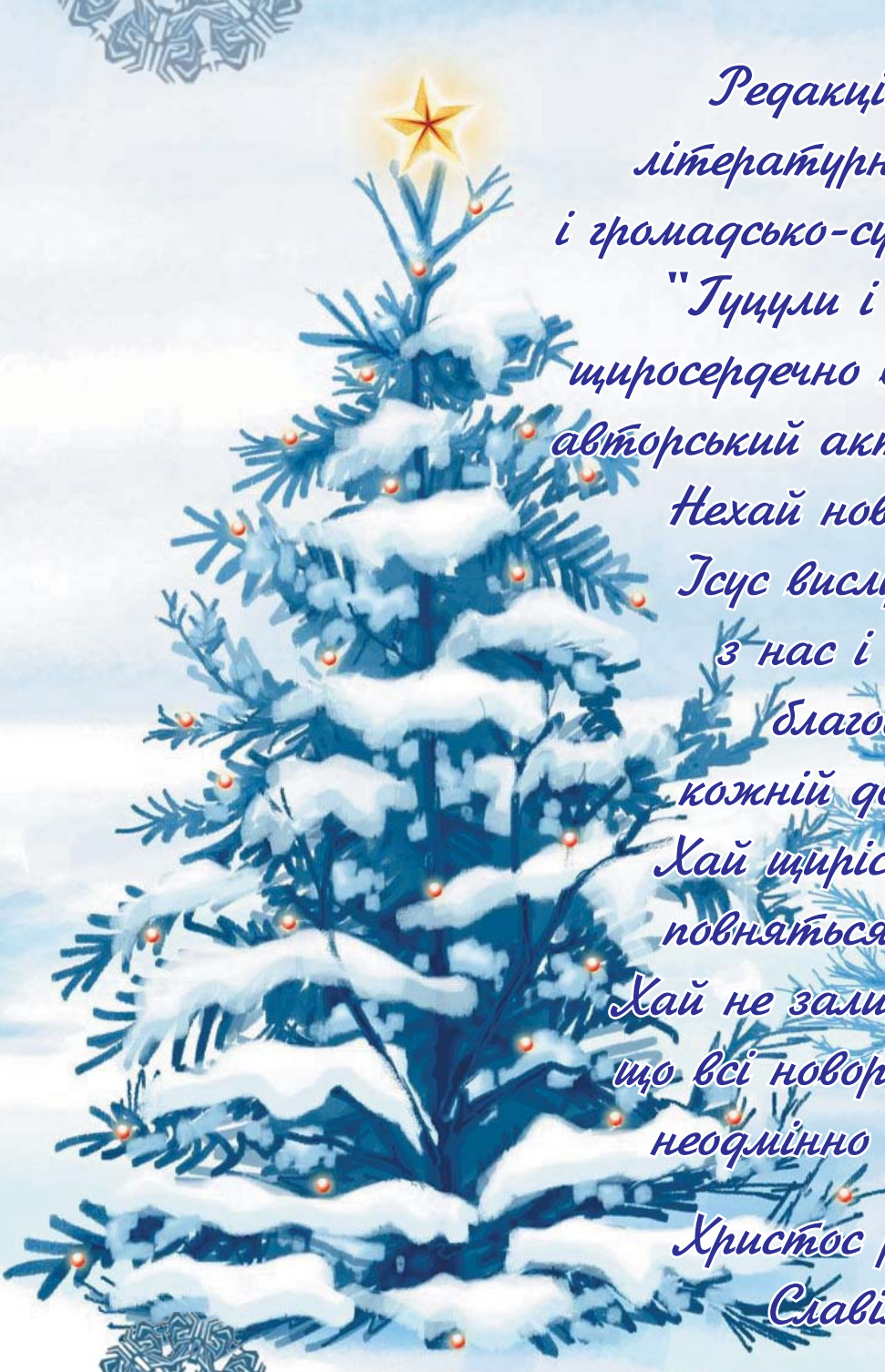
За достовірність матеріалів
відповідають автори.

Ціна договірна

<i>Проза</i> Онуфрій МАНЧУК. Заробок.....	28-29	<i>Люди твої, Косівщино</i> Антон ГРИГОРУК. Високе звання.....	68-69
<i>Нашого цвіту по всьому світу</i> Аделя ГРИГОРУК. "...Я завжди залишалася українкою".....	30-35	Антон ГРИГОРУК. Непересічний митець.....	70-71
<i>Призабуті ремесла</i> Петро ГАВУКА. Потомственный кушнір.....	36-38	Антон ГРИГОРУК. Дивосвіт Ольги Яремчук.....	72-73
<i>Мистецтво Гуцульщини</i> Оксана ШПАК. Вартісне видання про мистецтво гуцульської вишивки.....	39-41	<i>Гуцульській школі – 20 років</i> Петро ЛОСЮК. Як ми йшли до гуцульської школи.....	74-77
<i>Музеї Гуцульщини</i> Аделя ГРИГОРУК. Від кореня роду.....	42-44	<i>Видатні історичні постаті</i> Дмитро МОХОРУК. Ярослав Окуневський – адмірал з Гуцульщини.....	78-83
<i>Екологія</i> Петро ГАВУКА. Візитівка району.....	45-47	<i>Калейдоскоп подій</i> Петро ГАВУКА. Новини звідусіль.....	84-86
Аделя ГРИГОРУК. Чи ворог національний природний парк "Гуцульщина"?.....	48-49	Микола Дзурак. Відомий у світі гуцул.....	87
<i>Мовознавчі студії</i> Любомир ДЕРЖИПІЛЬСЬКИЙ. Походження власних назв Косівщини.....	50-56	<i>Відгуки, рецензії</i> Володимир СІРЕНКО. Іван ЗЕЛЕНЮК. Вікторія ПЛАХТА. Ярослава КИБІЧ.	88
<i>Творчість наших читачів</i> Петро КОВАЛЬ. Продажний гріш.....	57	<i>З народних уст</i> Марія ФЕСЮК. Молитва.....	89
Віталій ДМИТРЮК. Цікавий фотоальманах.....	57	<i>Презентації</i> Василь ГЛІБЧУК. Літературна зустріч.....	90-91
<i>Це наша історія</i> Аделя ГРИГОРУК. Культурно-освітнє життя на Косівщині в період ЗУНР.....	58-59	Василь ГЛІБЧУК. Новини від маленького журналіста Василька.....	92
<i>Незабутні</i> Тадей ЯНИЦЬКИЙ. Він був справжнім патріотом України.....	60-61	Тетяна ГЛІБЧУК. Навчїть дітей безпеки.....	92
<i>Юні таланти Гуцульщини</i> Аделя ГРИГОРУК. Зачарування голосом.....	62-63	<i>Книжкова полиця</i> Видання, які нещодавно побачили світ у "Писаному Камені".....	93
<i>Недому про відому</i> Галина БРАТІВНИК. "...Я тобі на трембіті...".....	64-67	<i>Подія</i> Мирослава ДОЛИНЧУК. Фестиваль у маєтку святого Миколая.....	94-95
		<i>Смачного!</i> Гуцульські страви від Михайла Дідишина.....	96

*З Новим 2012 роком
та Різвом Христовим!*

*Редакційна колегія
літературно-мистецького
і громадсько-суспільного часопису
"Гуцули і Гуцульщина"*

*щиросердечно вітає усіх краян,
авторський актив та їх родини.*

*Нехай новонароджений
Ісус вислухає кожного
з нас і дасть своє
благословення*

*кожній добрій справі!
Хай щирістю і любов'ю
повняться наші серця!*

*Хай не залишає нас надія,
що всі новорічні побажання
неодмінно справдяться!*

*Христос рождається!
Славімо Його!*

*Редакційна колегія часопису
"ГУЦУЛИ І ГУЦУЛЬЩИНА"*

КОЛЯДУЄМО І МАЛАНКУЄМО

МАЛАНКА

СОКОЛІВКА, що на Косівщині, славиться своєрідним народним театром "Маланка". Її заснував Василь Самокіщук. Він відшукав майстрів-художників, які виготовляли 33 маски. Є чимало охочих маланкувати. Окрім того, вони оздоблюють костюми в гуцульському колориті, грають ролі Князя і Княгині, Дружби і Дружки, Гуцула і Гуцулки, Жида і Сурки, Чорта, Смерті, Шандаря. Перший вихід сільської "Маланки" відбувся у 1991 році. Через рік соколівські аматори брали участь у регіональному огляді традиційних зимових обрядів сімох областей західного регіону, що проводився у Чернівцях.

Кожного року сільські артисти видумують нових персонажів: Олекса Довбуш і опришки співають пісню "Гей, браття опришки"; "циганський табір" виконує наспіви, темпераментні танці; Дід з Бабою з присядками танцюють коломийку, парубки-легіні в гуцульському вбранні – "Аркан" і традиційну "Гуцулку".

Кожного року соколівська "Маланка" демонструє своє мистецтво на центральній площі, біля головної ялинки у Косові. Їх виступ перетворюється на незабутнє свято. Маланкарі гірської Соколівки несуть культуру, духовність, радість і незабутню святкову урочистість. Для цього аматорського колективу характерні ентузіазм і добротність. Учасники "Маланки" ні під вікнами, ні на подвір'ї не роблять газдам ніякого зла, хоча й люблять пожартувати: обприскати чистою водичкою чи взяти до танцю. А якщо у хаті газда або його син носить ім'я Василь, дружина чи донька – Василина, то можуть на честь їхнього дня ангела підняти три рази аж під стелю і повинувати піснею "Многая літа!".

ЛЬОДЯНА ДИВО-КАЗКА ЙОРДАНУ

На Йордан у Соколівці освячують воду, яка має цілющі властивості. Більше двох десятків років тому було заведено добру традицію – урочистості з нагоди освячення води проводити на річках Рибниця і Річка. Громада вирішила встановлювати біля річки хрести з льоду і прикрашати тут святкові ялинки. З кожним роком місцеві майстри проявляють щоразу більшу фантазію, придумуючи нові вишукані архітектурні льодяні споруди.

До п'ятдесяти соколівчан з кожного кутка виконують цю складну і водночас приємну роботу. У передсвяткові дні зодчі духовного майданчика пораються біля річки вдень і вночі, вирубуючи льодяні брили, з яких "мурують" дзвіницю з натуральним дзвоном, яку вінчає арка з хрестами, а також споруджують оригінальної форми капличку. Якщо сприятлива погода, то будівельники виготовляють також великий Тризуб, символічні цифри нового року. Одного разу майстри перетворили льодяні брили у статуї ангелів, що моляться. Ополонку на річці вирізали у формі хреста: з льоду виготовили декоративний свічник-трійцю, стилізовані ялинки. На престолі в капличці зробили настільну Біблію і настільний хрест. Жінки і дівчата прикрашають льодяні фігури барвінком, хвоєю, вишитими образами. Виходить справжнє рукотворне диво.

Парафіяни після святкової літургії, несучи хоругви і хрести, з колядками і молитвами на устах прямують до річки.

Вони, як і гості з навколишніх сіл, Верховини і Косова відчують особливе піднесення духу, коли священник освячує воду і кропить нею всіх присутніх на святі. А з яким піднесенням запалюються традиційні губки! Горяни вірять, що ними можна відвернути бурю, грім і блискавку, а також зцілювати хворих і захищатись від навроків.

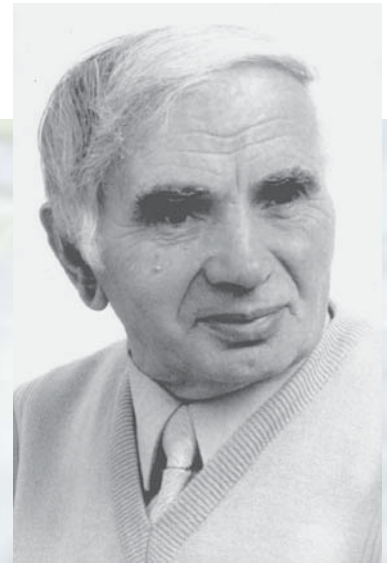
Кожного року за традицією на цьому ж місці, де на Йордан освячують воду, проводиться кущова розколяда з участю колядників з Яворова, Річки, Снідавки, Соколівки.

Унікальні споруди з льоду довго радують соколівчан.

Світлина Богдана ШТУНДЕРА

РІЗДВЯНА ПАВА, АБО ТРІЄ ЦАРІ (ВІНОК СОНЕТІВ)

I

Стоїть Різдвяна пава у вікні,
І неба розкривається криниця,
А із криниці вилітає птиця
Уся у кольоровому огні.

Різдвяні крила сяють на стіні, —
Таке лиш в сні малій дитині сниться.
Медові вуса розпуска пшениця,
А у печі сплять півні огняні.

У царстві снігу походжає гном,
А тріє Царі входять до світлиці
І сипле всесвіт голубим руном,

А сині перли сипляться з ялиці.
Три голуби палають над вікном
І янголи злітають святолиці.

II

І янголи злітають святолиці, —
Аж сонце виростає на столі.
А місяць у пахучому брилі
Пасе в снігах різдвяні зозулиці.

Із сиру коник скаче по полиці,
На нім — гуцул в цяткованім сідлі.
Порозцвіталась папороть на склі,
Народжена з духмяної росиці.

Хлюпоче срібна зірка у відрі
Із дідової казки-запашниці,
При світлі Вифліємської зорі.

Калину чеше вітер при криниці.
Рожева мирта зацвіла в горі,
Посеред мирти — Божі ластівниці.

III

Посеред мирти — Божі ластівниці.
Біжить в снігу маленький колядник,
У нього в торбі скаче медівник,
Три ябка і дві з маком паляниці.

Зловімо крильце першої зірниці,
Бо синім світлом світить явірник.
А там живе у хаті чарівник,
Що має в скринях золоті суніці.

Злетіла біла скатерть на отаві, —
Аж виростають крила у рідні.
Летять смереки на Різдвяній паві,

Бо Вифлеєм вже видно вдалині.
На лаві — Див-дива його яскраві, —
Аж пальчики блукають по струні.

IV

Аж пальчики блукають по струні,
Бо під вікно прийшли Котигорошки.
Сніги цвітуть дахами, як волошки,
Де відьма доїть колесо в млині.

Погладьте, смичку, скрипку при вині!
Вже й по вечері. Поцілунок ложки...
Мольфар розправить рукавами зморшки,
Ногами вдарить — затанцюють пні.

"Христос родився!" — входить слово в хату
Засніжене. Пастирі голосні,
Неначе входять в зоряну загату,

Аж бубнув місяць в бубон на ґруні.
Посіймо—ж небо! В небі — руту-м'яту:
На сіні Бог у яслах в пелені.

V

На сіні Бог у яслах в пелені.
Святкуймо! Соловейчині ми діти!
З-над триста літ не сміли ми радіти,
З-над триста снів — лелечано-сумні...

Та буйні наші коні вороні.
Ми в Горицвіту вчилися горіти.
В криївках сонце мрією зогріте,
Сивіло, мов косиці навесні.

Стріляв з розпуки відчайдушний бір,
Земля гула у небо, як дзвіниця,
Коли везли трембіту на Сибір.

Але зарвалась чорна зарваниця...
Тримаймо небо з китицями зір! —
Росте під стелю жито і пашниця.

VI

Росте під стелю жито і пашниця.
А в нашої ягнички — три ріжки.
В однім ріжку сидять три козаки
І до кулішу товчуть печериці.

У другому ріжку сидять куниці
І продають зелені чобітки,
На котрих зачаровання шнурки,
Присмолені бурштинами живиці.

У третьому ріжку гірке вино
П'є з горобцями молода синиця,
Ворона крутить золоте жорно.

Там котиться із горба бербениця,
В тій бербениці — зоряне пшоно,
Кружля на таці з сиром варениця.

VII

Кружля на таці з сиром варениця, —
То викликання духів навмання
За сім розгадок біля вороння,
Де прожива циганка—чарівниця.

В очах циганки — синя зозулиця,
І теплий місяць він, як пташеня,
Печери дзьобом в горах відчиня,
Де можна зорям плакати й веселиться.

Отам ідуть із неба в гори душі:
Одні вертають з раю, а одні —
Із пекла на вечерю, ті, що дужчі.

А ті, що слабші, сплять в старім млині,
Де Мольфарівна світить свічку груші
І розмітає привиди нічні.

VIII

І розмітає привиди нічні.
З рай-дерева пташина кольорова.
Там з неба їде хтось до Яворова, —
То, може, Юра Шкрібляк на коні.

А, може, Довбуш їде вдалині,
Бо в Космачі жде Дзвінка чорноброва...
На хмарі ватра гугонить багорова,
Червоний кінь стоїть у стремені.

Червоний кінь із глини. Гончарі
Сидять довкруг вогню, ніби ван-гоги.
Овець пасуть на хмарі вівчарі.

Корпанюки ж спустили з неба ноги, —
І ловлять рибку золоту в Дністрі
Між горами, що наче носороги.

IX

Між горами, що наче носороги,
Очима світять білі птахи хат.

Під Різдвяними крилами Карпат
Стоять вогні високі, мов остроги.

Старі гуцули на печах, мов йоги,
Зірок зривають спілий виноград,
А по снігу бреде собі Сократ.
Баранячі по стежці скачуть роги.

Олекса Бахметюк сидить на хмарі, —
З шинкаркою жартує жартома.
А у шинкарки тої очі карі,

Обіймів палахтіюча тюрма.
Але Олекса радий тій покарі, —
Солодкий горщик, а в нім дна нема.

X

Солодкий горщик, а в нім дна нема,
Бо замість дна три райдуги розцвіли,
А серед них сидить Павлина Цвілик,
Галузку зачаровану трима.

Її й саму вже чар той обійма,
Той чар, щоб з ватри глечик скочив цілим,
Щоб з райдуги стрілець у колір вцілив
Єдиним оком й пальцями трьома.

З Різдвом вас, пані Цвілик! Як ви там,
Де вічність пише голубі прологи?..
Я, може, глини кину в небо вам, —

Крутім гончарний круг аж до знемоги,
Бо на землі поки що йде байрам, —
І очі повні смутку і вологи.

XI

І очі повні смутку і вологи.
В криницях кров горить... Сльоза..
Чиясь рука з бетону виліза,
Неначе цвях із мокрої підлоги.

Тут, в Яблунові, гори, наче стоги...
Ось мертві коси... І земля щеза..
Дівочий крик у губи замерза,
Бо плакати уже немає змоги.

Лиш плаче свічка, чорний камінь стогне,
Б'є пам'ять в скроні кулями стома,
І плаче хрест, ніби дитя бездомне.

Могилу хтось руками підійма..
На груди небо падає бетонне, —
А я кричу у небо: "Ма-м-м-о! М-м-а..."

XII

А я кричу у небо: "Ма-м-м-о! М-м-а!"
Хоч знаю, мама ген за полянами,
Вона не встане в Рожневі із ями,
За стіл не сяде з нами чотирма.

Сирітства відчуття — мені зима.
Лягли на очі зорі і тумани.
Кладу куті у мисочку для мами:
Мо' прилетить душа... Вона сама...

Самотня сіла в небі до куті,
Не догукуюсь, ні! Нема спромоги..
Закрились двері і замки святі,

Мов Золоті Ворота в час облоги..
Лиш зорі чисті, чисті і стрімкі,
Вже без гріха і вже без остроги.

XIII

Вже без гріха і вже без остроги.
Йде коляда. Гуцульщина сія,
Така велична і свята моя,
Що зоремо укупці перелогі.

Свої ми в себе, горді, як даж-боги,
І свій звичай, і коляда своя.
І ця безмежна Різдвяна сім'я!
І янголята світять на пороги:

"Христос родивсь! Славім його!" І крила
Вечірній янгол в небо підійма.
І ярий місяць — на крилі Ярила.

І стеле хмелем до куми кума..
На щоглах сосен голубі вітрила, —
Аж дух в гарячій горлі перейма..

Аж дух в гарячій горлі перейма
Від кольорових зізд на підвіконні,
Котрі ще вчора були "незаконні",
А днесь палають барвами всіма.

Нас не зжирас більше Колима.
Йдуть Тріє Царі ген на видноколі,
Не п'ють з калин уже чужинські коні,
І небо не облите, мов корчма.

Лиш Вифлеєм. Лиш нова радість Сходу,
Сія Вертеп Господній вдалині...
Черпнем з джерел своїх з самого споду!

Хай пастушки задзвонять колядні!
Перекажімо з роду і до роду:
"Стоїть Різдвяна пава у вікні..."

Стоїть Різдвяна пава у вікні,
І янголи злітають святолиці.
Посеред мирти — Божі ластівці, —
Аж пальчики блукають по струні.

На сіні Бог у яслах в пелені.
Росте під стелю жито і пашниця,
Кружля на таці з сиром варениця, —
І розмітає привиди нічні.

Між горами, що наче носороги, —
Солодкий горщик, а в нім дна нема.
І очі повні смутку і вологи...

А я кричу у небо: "Ма-м-о! М-м-а!.."
Вже без гріха і вже без остороги, —
Аж дух в гарячій горлі перейма.

БРУСТУРІВСЬКІ КОЛЯДНИКИ

1985 рік

З архіву Миколи Грепінцяка

1972 рік

ІЗ ПЄРЕЖИТОГО

СПОГАД

Моє дитинство – спогади в тумані...
 За пеленою літ – вабливий спів...
 Лякав сусід: "Крадуть дітей цигани.
 Везуть на продаж до чужих країв".
 Хитав я заперечно головою,
 Підскакував собі, немов цапок.
 А стежечка виляста над рікою
 Вела мене у диво на лужок.
 Я біг на луг, де шатра розіклали,
 Де музики і танців карусель,
 Де пристрасно тіла гнучкі стрибали,
 Немов на берег кинута форель.
 Я ріс – не викрали мене цигани,
 Не спродали за гріш бозна-куди,
 А от свої підленькі інтригани
 Не раз топили в ложечці води.
 Минається і добре, і погане,
 Швиденько, мов потік, збігає час.
 Моє дитинство – спогади в тумані...
 Щемка і дивна пісня без прикрас.

СОН ІЗ КАЗКИ

Серед зими наснилось щедре літо:
 Розмай пахучих зіль і благодать:
 Гаї з купальським папороті цвітом,
 Який мені вдалося відшукать.

Я став казковим чародієм-принцом,
 Що ділить людям щастя й губить лік...
 Я був щасливим, як лише в дитинстві,
 Та сон мій раптом невловимо втік.
 Поникло літо, а сніги лежали.
 Шалений вихор пробував свій бас...
 І сталось так, неначе обірвалось
 Казкове і реальне водночас.

* * *

Затужила пісня, заквилила,
 Що козак-нетяга дався у полон.
 Не стихала пісня – голосила...
 Гей, набрали бранців не один вагон.
 Вмовкла пісня на останнім слові,
 Тільки паротяг ревів, як дужий звір...
 Наловили бранців на Покрову,
 Вивозили українців на Сибір.
 – Ой, куди везете мні від роду? –
 Дівчина голосить, сльози наче дріб.
 – Хто поставить в пам'ятну суботу
 Моїй рідній мамці свічечку на гріб?

* * *

Брат на брата дивиться ще звіром, –
 Затягла його чужинська твань.

На дорозі власної зневіри
Вистача каміння спотикань.
Ще нам правди сонечко не світить,
Ще пече пекельно біль утрат.
Ще нам голови відтяти мітить
Явний ворог – учорашній кат.
Ще минуле нам не відболіло,
Завтрашнє – оманливий міраж.
Воля десь крильми залопотіла,
Барвами заграла, як вітраж.

* * *

Як мені в минулому велося –
Знаю тільки я один та Бог...
Стільки болей в серці запеклося,
Що було б задосить і на трьох.
Зневажали іроди прокляті –
Всякі яничари і стрибки.
Вміли в душу цвяхи заганяти,
Вміли відробляти мідяки.
Стихло, наче дощ лихий пролився.
І секоти притупили слух, –
Ніби віддалилися мисливці,
Ті, що переслідували дух.

* * *

Я й сам не раз дивуюся із того:
З яких джерел свою черпаю міць,
З яких джерел бере мій дух підмогу,
Коли життя згинає силоміць?

А я різьблю свої правдиві строфи,
Яким брести крізь хуги і дощі.
А шлях мені судився на Голгофу,
З хрестом важкої долі на плечі.

О скільки боязких, невитривалих,
Як слимаки, сховались до халуп.
Скількох вже поламали вітровали...
А я стою під грозами, як дуб!

ВИ ЗРЕКЛИСЯ

Ви колись давно зреклися сану,
Вихваляли зло з усіх трибун...
Напустили стільки ви туману,
Заробили прізвисько: "Брехун".

Зраджених колег судили строго,
У житті ви грали роль на "біс".
А скажіть: обравши ту дорогу,
Чи не мучив совість компроміс?

Гасли у снігах життя невинні
(Іх сибірський викосив мороз).
Як тоді вам спалося в перині,
Чи не пік вас поглядом Христос?

А коли у злобнім вирі часу.
Гинули Тютюнник Григір, Стус, –
Ви скажіть по-правді: ані разу
Не дивився в душу вам Ісус?

Ви колись давно зреклися сану
На угоду ницим холоуям...
Не мені (у справі цій профану)
Про мораль балакать нині вам.

ПОЕТОВА ДОРОГА

Пам'яті Василя Стуса

Жив Поет по совісті, правдиво,
От і поплатився чоловік.
А чому ж отих, що ходять криво,
Не карає наш двадцятий вік?

Чи почую ще лелечий клекіт?
(Завезли мене в чужі світи).
Десь голосить матінка далеко...
Ти мені, родинонько, прости.

Конвоїр у валянках, в тулупі,
На плечі слухняний автомат.
А мороз такий – живцем катрупить,
І нема доріженьки назад.

Тут мені судилося згоріти,
На Вітчизні лишиться мій слід.
Не кидай співців, жорстокий світе,
До злочинців за колючий дріт.

Як тобі, Україно, там живеться?
Я за тебе мучився, терпів.
Вірю: Правда сто разів спіткнеться,
Підведеться Правда сто разів!

Аделя ГРИГОРУК

Поет Дмитро Арсенич: іпостасі персональної ідентичності

Відається мені, що ніхто й ніколи не бачив його апатичним, байдужим, пасивним чи в'яло умиротвореним і розслабленим. Він – згусток живої енергії, напруга якої сягає високого вольтажу. Починаючи розмову, спочатку начебто стриманий, він електризується, запалюючи своєю внутрішньою силою співрозмовника, і ви тут же бачите цього чоловіка готовим до безкомпромісного відстоювання його життєвих ідеалів, спостерігаєте блискучий політ думки, обшири його поетичної фантазії. Це – Дмитро Арсенич, поет, член Національної спілки письменників України, наш з вами земляк, бо народився й живе в рідному селі Нижньому Березові на Косівщині.

Він автор книг "Постріли з лука" (1987), "Відбитки часу" (1993), "Намісто колібрі" (1994), "Стозвуки" (1999), "Постріли з лука" (2001), "Лісова виставка" (2001), "Відгадай" (2001), "Рух зірок" (2002), "Літо – літечко" (2003), "Ліщинові сережки" (2006), "Така філософія" (2009), "Гра" (2011).

І хоча основні книги Арсенича побачили світ в останні два десятиліття, його життя в літературі розпочалося значно раніше: ще в далекому 1964, коли в збірнику "Естафета пісні", випущеному у Львові видавництвом "Каменярь", було опубліковано його вірші.

У далекі шістдесяті Д. Арсенича друкувала "Літературна газета" (теперішня "Літературна Україна"), подавши увазі читачів добірку афоризмів, тим самим уже тоді виокремивши чи не найважливішу рису його мистецького обдарування – стислість і влучність думки. Роком пізніше видавництво "Молодь" в черговому альманахові "Вітрила-68" надає письменникові можливість на своїх сторінках опублікувати кілька десятків паремій – коротких, інколи парадоксальних висловів різноспектрової тематики, з яскравим експресивно – стилістичним забарвленням. Дмитро Арсенич ніби знічев'я продукує їх, іронічно при цьому зауважуючи, що "нудний афоризм має перевагу над нудним романом: на читання витрачається мінімум часу". Біля трьох тисяч афоризмів вміщено автором у збірці "Постріли з лука", а що вони заслуговують на найвищу оцінку, свідчить таке: добірка Арсеничевих влучних висловів увійшла в антологію "Українська афористика Х-XX ст. (К.: Просвіта, 2001 – 320с.) і займає в ній поважне місце поряд із Василем Стусом серед ста найвідоміших майстрів цього непростого жанру, твореного впродовж тисячі(!) років на наших

Справа наліво: Володимир Лучук, Дмитро Арсенич, тітка Д.Арсенича – Марися, що втекла із Сибіру і дійшла до Березова пішки

вітчизняних теренах.

Поетичні твори Дмитра Арсенича читачі могли знайти на сторінках українських часописів із поважною репутацією – журналах "Дніпро", "Жовтень" (теперішній "Дзвін"), "Ранок", "Україна", його гумористичні вірші охоче брав до друку популярний "Перець". Здавалося б, мистецька доля Арсенича заповідається як успішна й перспективна. І воно, може, так і було б, якби...

Якби 17 представників із його нижньоберезівського роду не знаходились в лавах ОУН-УПА й не протистояли радянській окупації в збройній боротьбі. Одні з них загинули, інших було ув'язнено, третіх вивезено в "не-

сходимий" Сибір.

Якби сам Дмитро, шукаючи відповіді на запитання "Хто я?", міг зігнувати свої першовитоки (свої і свого народу) й відмовитись від закріпленого на екрані пам'яті образу "Я – УКРАЇНЕЦЬ" на користь, скажімо, "радянська людина", "поет-комсомолец" чи подібного. Але ж ні! Приналежність до українського національного кореня жила в ньому на генному самоусвідомленні й – мало того – спонукала Арсенича до активного самовиявлення. Так, у 1955р., ще навчаючись у дев'ятому класі, Дмитро із групою учнів пошив синьо-жовтий прапор, який його ровесники вивісили на Вижньоберезівській сільраді.

У 1957 році виготовляв й розповсюджував листівки антирадянського змісту, за що в 1960-му був заарештований КДБ і засуджений до трьох років умовно. Знаходився під пильним наглядом органів держбезпеки, в 1965 був виявлений в розповсюдженні матеріалів самвидаву і творів Марка Боеслава (Михайла Дяченка) – воїна УПА й письменника.

Із сказаного стає зрозумілим, чому Дмитро Арсенич не тільки не міг вступити до жодного вищого навчального закладу (хоча в школі навчався дуже добре), але й зрештою мати хоча б якусь роботу: довгий час Арсенич перебував у статусі безробітного інтелігента – річ в радянські часи нечувана! Він іще молодою людиною усвідомив, що в тоталітарній державі українському митцеві відведена особлива роль – збереження національної ідентичності, плекання національного духу етнічної культури задля її майбутнього відродження.

А як же письменницькі амбіції, окремі книги? Про них приходилось лише мріяти. І аж у 1987 році пересіяна цензурою Арсеничева книжка афоризмів вийшла в Києві. Додамо принагід-

но: щоб їх видати, прийшлося під однією палітуркою вмістити твори ще одного автора – Леоніда Сухорукова, що й приспало пильність цензури.

З настанням "перебудовних" часів Дмитрові Арсеничу вдалося опублікувати більшу частину того, що раніше жодне видання не ризикнуло б надрукувати. Його часта присутність в коломиїській газеті "Агро", районних й обласних часописах свідчили про новий період творчості, пов'язаний зі сподіваннями на здобуття Україною омріяної незалежності. Можна говорити про гостру публіцистичність Дмитра Арсенича цього періоду, його гнівні інвективи на адресу більшовицької ідеології, її adeptів, зрадників національного чину, пристосуванців і моральних пігмеїв, категоричний радикалізм його громадської позиції:

**Розпинали нас і катували,
Тюрмами гноїли нас живцем.
Так чому садистам-канібалам
В морди не кахикнути свинцем?**

Розумію, що вихоплені з контексту рядки можуть насторожити, однак хочу звернути увагу читача на те, що викликані такі риторичні фігури саме україноцентризмом автора, його болісною перейнятістю майбутнім омріяної віками держави, його власним емпіричним досвідом, відчуттям нерозривного зв'язку з материзною:

**Але як обірвеш пуповину,
Що тебе на цій землі трима?
І чогось болить тобі Вкраїна,
Так неперебутньо й недарма...**

Усвідомлюючи поезію як код національного Логосу, письменник активізує власну енергію творення й скеровує її на оживлення національних чуттів, повернення віри в себе, у спроможність формувати власну долю на своїй землі – такі програмні складові націєствердження й визначають публіцистичність Дмитра Арсенича. І хоча в оцінці багатьох критиків публіцистичність поезії неминуче пов'язана з утратою її естетичних якостей, хто може заборонити авторові задекларувати власну самопожертву національній справі? Та ще й на таких емоційних реєстрах:

**Не я вмирав на полі бою,
Не я пролив гарячу кров,
Але на тім стояв і стою:
Я б з тими хлопцями пішов.**

Однак Дмитро Арсенич передовсім лірик. Його поезії просякнуті диханням конкретної людини, в якій читач завжди вгадує власні рефлексії.

Лірика Арсенича суб'єктивна, вона передає уявлення автора про світ, тамує нашу справу досягнути таємничі й незбагненні зв'язки

**У колі друзів.
Зліва направо: Дмитро Арсенич,
Михайло Павлюк, Петро Гавука,
Ірина Павлюк, Антон Григорук**

між Часом і Вічністю, людиною та історією, між переживанням окремої людини й сенсом буття всього народу.

Проникаючи в глибини людської душі, автор намагається віднайти ту точку, де сходяться й розв'язуються протиріччя доль і самого життя.

Як уже зазначалось, лаконізм – прикметна риса художньої індивідуальності поета, очевидно тому він вдався у своїй мистецькій практиці до класичного жанру японської поезії хоку – трирядкового вірша із символічним звучанням.

Хоку, або хайка – складна форма, що виділилась із іншої, найбільш поширеної японської форми – п'ятивірша-танка (дослівно "коротка пісня"). Хоку (в дослівному перекладі "початкова фраза") – складний філософський жанр, він вимагає вдумливого й уважного проникнення в сенс мовленого, адже висловлені в хоку переживання, почуття не зупиняються на останній крапці. При пасивному читанні, без творчої уяви неможливо досягнути той глибинний зміст, який вклав у хоку поет.

Серед хоку Д. Арсенича маємо репрезентовану інтимну, філософську, громадську, морально – етичну тематику.

**Кучугура попелу
росте і росте,
а Фенікс чомусь не злітає.**

* * *

**Це драма пташки –
співати так натхненно
юрбі глухонімих.**

* * *

**Ловив дивак жар-птицю,
ані пера не висмикнув,
але долоні все-таки попик.**

Незважаючи на мінімалізм поетичної формації хоку, митцеві вдається розкрити в них свою рецепцію Часу і Простору:

**Подаленіла даль,
Повищала вись
А, може, просто – ми постаріли?**

Гармонію Поета і Природи: **Яка самотність? // Дерева, трава, птахи, // і я повен ілюзій!**

А також поетову візію хоку: **У гербарію зіль і трав // три листки конюшини // чимось нагадують хоку.**

Лірика Арсенича приваблює читача глибиною любовних переживань, красою відображених картин природи.

**Дивуюсь поезії літа,
Яка виграє щороку
Фантастичними чарами
Мистецтва Природи.**

**Вивчаю поезію літа
І не годен ніяк досягнути
Найвишуканішу досконалість**

Натхнення Творця, –

так висловлює письменник свою осанну Вічній Красі і Боже-
ственій Гармонії.

Серед мистецьких надбань Дмитра Арсенича ніяк не можна
оминути твори, які автор присвятив дітям, - поезії з дидактич-
ним змістом, мініатюри, смішинки, скоромовки, загадки, колис-
кові, жарти і навіть паліндроми – вірші, які можна читати як
зліва направо, так і справа наліво.

Писати для дітей – особливе покликання. Цього навчитися
важко, з цим, очевидно, треба народитися, адже тут потрібні не
лише талант, а й благородство душі, щирість, дитяча просто-
душність, освічений погляд на речі, жива уява й жива поетична
фантазія, здатні витворити яскраві, емоційні образи. А ще – лю-
бов до своїх маленьких читачів, знання їх психології, вікових
потреб, інтересів і зацікавлень.

Дмитро Арсенич у своїх книжках для дітей ("Лісова вистав-
ка", "Відгадай", "Ліщинові сережки") не вдається до нудних сен-
тенцій, надокучливих повчань – він змальовує їм яскраве, повне
руху життя; вільною, барвистою й простою мовою оповідає про
довколишній світ.

**Трусить снігом кожна гілка,
Де стрибає спритна білка,
То спортсменочка руда
Поспішає до гнізда.**

**Трохи змерзлі, трохи сонні
Розкричалися ворони:
– Кар-кар! Сніг паде із хмар,
Вивірко, продай китпар!**

("Білка і ворони").

Спостережливості, уважності навчають діток Арсеничеві за-
гадки про домашніх тварин й лісових звірят, мешканців лугів,
садів, річок. Невеличкі за обсягом, вони дуже виразно малюють

"портрети" своїх персонажів, вказуючи на
їх прикметні зовнішні риси чи поведінкову
характеристику. До прикладу:

**Гриб цей мусить знати кожен.
Не беруть його у кошик,
Хоч і носить гарну шапку –
Червоненьку, в білу крапку.**

Дмитро Арсенич збагатив жанр літера-
турних загадок своїми циклами "Гості року"
та "Пори року". Перший складається із два-
надцяти загадок – чотиривіршів про місяці
від січня до грудня. Другий цикл – це чоти-
ри загадки-восьмивірші, в яких за описани-
ми прикметами треба відгадати пори року.

Слова-відгадки завершують вірші: це дає
можливість юним читачам не лише правильно

**Поети Дмитро Арсенич
і Микола Близнюк**

відповісти на питання, поставлене в загадці, а й самостійно вчитися римувати рядки, опановуючи техніку віршування:

**Чи то з примхи, чи зі злості
Снігом б'є – січе у вічі,
Завітав зимою в гості
Перший місяць року...**

(січень)

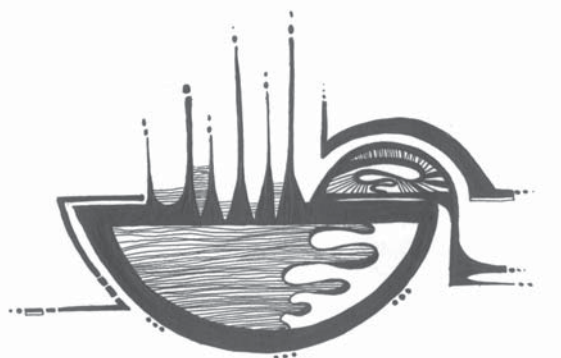
Арсеничеві скоромовки вчать дітей правильної артикуляції звуків, формують техніку мовлення, знімають стрес публічного висловлювання. А чому б і справді весело не посміятися, коли в усіх однаково заплітаються язики, а зуби заважають говорити? Однак після кількох усних вправ можна й похизуватися, без запинки виголосивши: **"Не промовить скоромовкою // промовку вовк вовкові"** або **"Коти полем колом котили // перекотиполе"**.

Арсенич – поет одухотворяє для дітей світ і природу, заставляє розмовляти і німий камінь, і польову рослину, і дощ, і вітер, і дзюркотливий струмок, і барвистого метелика, тим самим розвиваючи в юних душах естетичні почуття, які є джерелом всього прекрасного.

**Не маю ні дрібочки зла
до стеблини,
пташини,
людини.
Іду цим світом
такий одвертий,
аж свічуся
зсередини, –**

говорить поет. І нехай благословиться Арсеничева творча стежа в нашій літературі, освітлена теплом його душі й таланту.

Аделя ГРИГОРУК

▲
**Композиції Ольги Гордійчук
(місто Косів)**

ОСВЯЧЕНО ЦЕРКВУ СВ. ВАСИЛІЯ ВЕЛИКОГО

19 червня 2009 року безжалісний вогонь знищив Москалівську церкву св. Василя Великого, якій було понад сто років. Вона ще стільки ж літ – якщо не більше – могла служити людям. Але...

Ця сумна звістка зранила серця не тільки священнослужителів, церковний комітет, парафіян, а й більшості жи-

Початок свята

На світлинах: фрагменти з освячення новозбудованої церкви.

Справа наліво:
правлячий архиєрей Коломийсько-Чернівецької
єпархії УГКЦ Миколай Сімкайло,
настоятель церкви св. Василя Великого,
Косівський декан о. Роман Іванюлик

телів Косівщини. Адже цьому Божому храму довелося багато пережити. Його в далекому 1895 році побудував відомий бабинецький майстер Іван Гарасим"юк. За совітів його було знято з реєстрації – і вже з 1969 року тут розміщався музей народного мистецтва і побуту Гуцульщини. Тільки на початку 1990 року церкву повернули громаді УГКЦ.

Відрядно, що за короткий час на місці згорілої збудовано нову дерев'яну церкву в гуцульському стилі. А вже 19 червня 2011 року – на свято Всіх Святих – її освячено за участю священників різних місцевих конфесій, керівників району та міста Косова, сотень вірних, а також владики –правлячого архиєрея Коломийсько-Чернівецької єпархії УГКЦ Миколи Сімкайла.

Під час св. літургії

Зіновій ГАРКУС.
Світлина автора

Свято гуцулів усього світу

Активісти товариства "Гуцульщина" ще до проголошення Акту незалежності неьки України ініціювали проведення у сусідній Верховині першого Гуцульського фестивалю. Невдовзі він переріс у Міжнародний.

Відтоді, а було це 21 вересня 1991 року, гуцульські фестивалі проводять щороку згідно графіка у кожному райцентрі Гуцульського регіону і в місті Яремчі.

За роки незалежності України на нашій Косівщині уже втретє пройшло велике свято гуцулів усього світу. А саме XIX Міжнародний гуцульський фестиваль був у розпалі на храмове свято – Успіння Пресвятої Богородиці, приурочений 20-річчю незалежності рідної України. Напередодні ж було покладання квітів до пам'ятних місць, на високому рівні пройшла науково-практична конференція "Гуцульський феномен: мистецтво жити і творити". Її ж учасники в селі Яворові оглянули виставки гуцульських ліжників "Барвограй-2011", тут же запалили фестивальну ватру на горі Стоянів, подивилися опришківські забави.

Столиця Гуцульщини 27 – 28 серпня радо зустрічала гостей з Київщини, Луганщини, Львівщини, Закарпаття, Буковини, Тернопілля, більшості населених пунктів Івано-Франківщини. Сюди ж прибули представники діаспори з Польщі, Словаччини, Румунії, Молдови, Росії, Білорусі, Естонії, Хорватії, Канади та США.

У передобідню пору вирує центральна частина міста. Трембіти сповіщають про початок фестивального дійства. Гуцульську ватру запалює голова Гуцульської освітянської ради, член-кореспондент НАПН, народний учитель України, директор Яворівської ЗОШ I-III ступенів Петро Лосюк.

Усіх присутніх тепло вітають голови Івано-Франківської облдержадміністрації Михайло Вишиванюк й обласної ради Олександр Сич, голова

Косівської РДА Ярослав Шинкарук, голова Косівської районної ради Андрій Клуб, заступник міністра культури і туризму України Ярослав Арсірій, незмінний голова Всеукраїнського об'єднаного товариства товариства "Гуцульщина" Дмитро Ватаманюк, народний депутат України Василь Чуднов, староста Венгровського повіту Польщі Кшиштоф Федорчик, мер Косова Микола Фокшей.

А потім на головній сцені виступали аматори самодіяльного мистецтва звідусюди, професійні співаки, а також наш краєнин народний артист України Остап Гаврик, заслужений працівник культури України Дмитро Біланюк – усього майже 100 художніх колективів і майже 40 вокалістів.

У рамках фестивалю проводилися різні заходи в селах Рожнові та Яворові, Косівському інституті прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв. Пересувні художні виставки діяли у приміщенні адмінбудинку та під його стінами

На виставці-ярмарку представили свої роботи більше 120 майстрів народної творчості. Особливо серед них виділялися Юрій Павлович, Микола Корнелюк, Анатолій Калитко і багато інших. Ніби магнітом притягував до свого краму голова Косівської спілки пасічників Микола Балаш.

Учасники та гості цього фестивалю мали можливість полакуватися не тільки продуктами бджільництва, а й тваринництва і рослинництва. Багатою була гуцульська кухня.

В урочистій обстановці відзначено переможців XIX Міжнародного гуцульського фестивалю у номінаціях: фольклорно-етнографічний жанр, хореографічне мистецтво, музичний жанр, театральне мистецтво, пісенний жанр, естрадний жанр, відеомистецтво, фотомистецтво, гуцульське декоративно-ужиткове та образотворче мистецтво.

Привернули увагу до себе й спортсмени. Адже вони теж продемонстрували присутнім на фестивалі свою силу, вміння і витривалість.

Естафету XX-го ювілейного фестивалю прийняли у косів'ян наші сусіди-верховинці. Через рік запалає полум'я фестивальної ватри на горі Західок, що в селі Верхньому Ясенові.

Петро ГАВУКА.
Світлина автора

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міжнародної науково-практичної конференції

“Гуцульський феномен: мистецтво жити і творити”

27 серпня 2011 р., м.Косів Івано-Франківської області

Учасники Міжнародної науково-практичної конференції “Гуцульський феномен: мистецтво жити і творити” в рамках ХІХ Міжнародного гуцульського фестивалю, заслухавши та обговоривши наукові доповіді і повідомлення, відзначають, що за двадцять років незалежності України в Гуцульському краї відбулися суттєві зміни в соціально-економічному та культурно-духовному житті. Цьому сприяла багатогранна діяльність громадських, науково-дослідних, природоохоронних, освітніх, культурно-мистецьких установ та організацій, які формувалися і розвивалися у процесі становлення і розбудови Української незалежної держави у тісній співпраці з органами місцевої влади.

Однак для розв’язання специфічних проблем Карпатських територій необхідним є виконання в повному обсязі Закону “Про статус гірських населених пунктів в Україні”, що дозволило б вирішити низку завдань в соціально-економічній, освітній, медичній сферах, охороні навколишнього середовища, створенні туристичної інфраструктури, функціонуванні культурно-мистецьких установ.

Учасники конференції констатують:

1. Порушення екобалансу призвело до руйнівних повеней 2008 та 2010 років. Це поставило

населення Карпат перед серйозними проблемами подолання наслідків цих стихійних лих та запобігання їм у майбутньому, що, зрозуміло, не під силу окремій людині чи сільській громаді. Але програма подолання наслідків повені згорнута, недобудованими залишилися дороги, мости, берегоукріплення. Реальною є висока загроза гірських зсувів. Горяни понесли значні матеріальні збитки від пошкодження засобів господарювання, житлових і господарських споруд і вже не сподіваються на найменшу допомогу держави.

2. Проблема гірських територій – це насамперед проблема гірського населення, яке міцно пов’язане з навколишнім середовищем та ресурсами. Не варто випускати з уваги і той факт, що Україна, яка в числі вісьмох держав підписала Карпатську Конвенцію, не в повній мірі виконує свої зобов’язання, що стосується соціальної, культурної та духовної сфер. Ні на загальнодержавному, ні на регіональному, ні на місцевому рівнях не вироблено плану взаємодії місцевої влади, наукових установ, освітніх і культурних закладів, громадських організацій щодо реалізації положень Конвенції і особливо її засадничого гуманітарного принципу, за яким європейське в т.ч. й гуцульське гірське населення в минулому і сьогодні є дорого-

Фрагменти наукової конференції

цінним надбанням з багатими традиціями, культурою, працьовитістю та майстерністю не тільки України, але і Європи в цілому.

3. На теренах Гуцульщини визріла гостра соціально-демографічна проблема, пов'язана з незайнятістю населення, неможливістю працевлаштування для молоді, недостатнім розвитком соціальної інфраструктури. У зв'язку з високогірним розташуванням та транспортною важкодоступністю багатьох населених пунктів гуцульські діти не мають можливостей здобути якісну освіту, а школи - належно організувати профільне навчання. Значна кількість мешканців Гуцульщини залишає рідний край і виїжджає на заробітки у всі кінці світу. Молоді люди, завершивши навчання в місті, не повертаються в гори. Це призводить до втрати етнокультурної ідентичності та унікальності.

Такою ж небезпечною щодо національного буття українців є й перманентна політика русифікації, яка має потужну інформаційно-матеріальну базу в нашій країні. А введення російської мови як другої офіційної, в деяких регіонах України, закриття українських шкіл резонансною хвилею відгукується і на гуцульських теренах відсутністю місцевого україномовного радіо, квалістю українського книговидання, знищеною мережею книгопостачання бібліотек, засиллям російськомовної музичної і розважальної продукції низької якості, підміною високохудожніх творів народного мистецтва маловартісними зразками чужої культури.

Зважаючи на окреслене коло проблем, що потребують вирішення, учасники Міжнародної науково-практичної конференції вважають за необхідне:

1. Пропонувати Кабінету Міністрів України при розробці й прийнятті економічних програм, планів соціально-економічного розвитку, враховувати

регіональні економічні та етнографічні особливості Гуцульщини і всього Карпатського регіону.

2. Завершити роботи щодо ліквідації наслідків стихій в Карпатах, вжити протипаводкові заходи у верхів'ях гірських річок і потоків з їх відповідним фінансуванням. Особливою програмою забезпечити прокладання і належну підтримку доріг в лісовому фонді Карпат, сприяти впровадженню екологічно дружніх технологій лісозаготівель. Розробити комплексну програму "Карпатський ліс" з урахуванням особливостей ведення лісового господарства в гірській місцевості, паювання селянам лісів і пасовищ на території населених пунктів.

3. З метою налагодження тісних взаємостосунків між гуцулами України та Румунії відкрити пункт спрощеного переходу кордону в Івано-Франківській області та відкрити автомобільні переїзди на існуючих переходах в селах Шепіт і Руська Путильського району Чернівецької області.

4. Звернутися до Міністерства культури і туризму з пропозицією включити Гуцульський фестиваль у перелік щорічних мистецьких заходів, затвердити статут з постійно діючою дирекцією та відповідним фінансуванням.

5. Звернутися до Міністерства освіти, науки, молоді та спорту України щодо включення в свої програми щорічні зльоти обдарованої учнівської молоді Гуцульщини та інших етнічних регіонів. Вивчити і обґрунтувати можливість впровадження молодіжних гуцульських фестивалів.

6. Підтримати міжнародну співпрацю в галузі впровадження Карпатської конвенції та, зокрема, діяльність щодо створення Списку Карпатської культурної спадщини, яка успішно втілюється міжнародною коаліцією ANPED у всіх країнах Карпатського регіону, у співпраці з Інформаційним центром «Зелене досьє» та Центром громад-

ських ініціатив на Косівщині. Вважаємо за необхідне залучати якомога ширше коло ентузіастів та експертів до продовження цієї діяльності. Ми підтримуємо міжнародну співпрацю в галузі сприяння та збереження культурних традицій, традиційного господарювання в Карпатах, започаткування Карпатського бренду задля підтримки сталого розвитку в Карпатах.

7. Схвалити практику реалізації на Гуцульщині програм щодо забезпечення умов для здоров'я та розвитку дітей в сільській місцевості шляхом покращення якості та доступу до послуг системи охорони здоров'я та системи освіти, а також програм доброго батьківства, практики функціонування різних допоміжних громадських інституцій, що забезпечують доступ родин до комплексних соціальних, медичних та освітніх послуг задля ефективного виховання дітей, зокрема діяльності та функціонування мережі Тато-шкіл.

в галузі збереження довкілля та екологічно збалансованого природокористування

8. Звернутися до Міністерства екології та природних ресурсів України з проханням удосконалити механізм створення, узаконення та функціонування природно-заповідних територій. Цьому ж Міністерству розробити реальні заходи щодо впровадження Карпатської конвенції на теренах Гуцульщини.

9. Звернутися до Кабінету міністрів України з пропозицією необхідності прискорення виконання Указу Президента України щодо організаційного забезпечення діяльності національного природного парку "Верховини Довбуша" на території Чивчино-Гринявських гір у Верховинському районі Івано-Франківської області, національного природного парку "Черемоський" в Путильському районі Чернівецької області.

10. Звернутися до Міністерства економіки України та органів місцевого самоврядування з проханням щодо сприяння програмам розвитку альтернативних джерел енергії в гірських районах Карпат.

11. Звернутися до Міністерства сільського господарства України про сприяння виробництву екологічно чистої органічної продукції в гірських районах Карпат. Розробити державну програму функціонального забезпечення полонинського господарства, котра би передбачала кошти на поліпшення травостою пасовищ та прокладання доріг.

12. Всеукраїнському товариству "Гуцульщина", філії "Гуцульщина" НДІ українознавства організувати підготовку і видати довідник "Пам'ятки природи та визначні місця Гуцульщини". Розробити пропозиції про надання окремим населеним пунктам Гуцульщини, де найбільше збережені пам'ятки історії та природи відповідного статусу. Надати статус Національної пам'ятки природи, історії і культури скелі Писаний Камінь, Терношорському святилищу та календарному святилищу на Лисині Космацькій.

13. З метою ліквідації подвійної підпорядкованості територій природно-заповідного фонду, уникнення напруги між лісокористувачами, а також покращення природоохоронної ситуації порушити клопотання про включення в постійне користування НПП «Гуцульщина» всієї території (14,772 га) ДП «Кутське лісове господарство», яка входить до складу парку, без вилучення у лісокористувачів.

14. Звернутись до Міністерства екології та природних ресурсів України з проханням щодо виділення коштів на встановлення в натурі (на місцевості) меж територій об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та нанесен-

ня на планово-картографічні матеріали з метою їх збереження і охорони.

15. З метою збереження дендропарку ім. А.Тарнавського - найповнішого на Прикарпатті за складом інтродукованих і екзотичних видів дерев і кущів, а також шедеврів архітектури, пам'яток природи і архітектури, створеного наприкінці ХІХ століття, Косівській районній раді та районній державній адміністрації виділити кошти на його консервацію та реставрацію.

16. Запропонувати держлісгоспам і установам природно-заповідного фонду Карпатського регіону широко впроваджувати шкільки і розсадники, зокрема тису ягідного і сосни кедрової як культурних дерев гуцулів для населення та ренатуралізації.

17. Пропонувати Кабінету Міністрів України внести зміни до Постанови №704 від 22.06.2011, вилучивши п.4, вважаючи неприпустимим припинення виконання Державної програми формування національної екомережі.

18. Пропонувати Кабінету Міністрів України доручити Міністерству економіки та Міністерству екології та природних ресурсів розробити систему індексів екозбалансованого розвитку і запровадити її.

19. Проаналізувати стан вирощування і виробництва екологічно чистих продуктів для дитячого харчування з наступною їх переробкою. Створити належні умови для роботи міні-сушарок грибів, ягід, яблук. Особливо залучати до зайнятості молодь і жіноче населення, щоб унеможливити виїзди на заробітки за кордон.

20. Вимагати від будівельників малих гідроелектростанцій строгого дотримання вимог екології. Лише 30% мінімального об'єму води використовувати для електростанцій в Карпатах.

в галузі мистецтва та збереження

культурою спадщин

21. Звернутися до Кабінету Міністрів України з проханням кращого фінансування музеїв Гуцульського регіону задля належного виконання ними своїх виховних обов'язків та збереження самобутньої історичної й мистецької пам'яті поколінь.

22. З метою збереження, вивчення, популяризації та розвитку гуцульської культури і мистецтва створити в місті Косові «Центр гуцульського мистецтва і культури», який має об'єднувати такі інституції: музей гуцульського мистецтва і побуту, інститут прикладного та декоративного мистецтва, бібліотеку гуцульщинознавства, музей і виставочний зал сучасного (нового) гуцульського мистецтва, науковий відділ, видавничий центр (відділ).

Товариству «Гуцульщина», Косівському інституту прикладного та декоративного мистецтва, Косівській районній державній адміністрації, Косівській районній раді підготувати звернення (клопотання) до Кабінету Міністрів України з обґрунтуванням нагальної потреби створення такого центру, державної підтримки у розгортанні його діяльності.

23. Для розвитку ремесел, захисту інтелектуальних прав виробника-майстра та збереження автентики в глобалізаційному процесі створити при Косівській районній раді Івано-Франківської області фахову мистецьку раду як дорадчий орган з огляду на специфіку етнографічного регіону.

24. Включити до нового проекту «Маєтку святого Миколая» програму збереження автентичної гуцульської архітектури на місці знаходження цих споруд, продумавши пільги власникам-мешканцям, як заохочення до збереження даних автентичних помешкань.

25. Відновити статус окремої юридичної одиниці «Музею декоративно-прикладного мисте-

цтва Гуцульщини» в Косові.

26. Організувати пошук унікальних килимів виробництва фабрики Михайла Куриленка з метою створення колекції.

27. Виконкомам сільських рад і депутатському корпусу створювати належні умови для народних митців, що проживають на території сільських, селищних, міських рад, сприяти діяльності їх творчо-виробничих об'єднань.

28. Косівській районній державній адміністрації відновити раніше започатковані в районі мистецькі премії, зокрема в галузі мистецтва премію імені Юрія Шкрібляка та інші.

29. Продовжити створення меморіальних музеїв відомих корифеїв гуцульського народного та професійного мистецтва Василя та Миколи Девдюків, Юрія і Василя Корпанюків, родини Шкрібляків та інших; встановлювати інформаційні і пам'ятні знаки в місцях їхньої діяльності. Громадським організаціям, органам влади підтримувати видання про творчість видатних майстрів Гуцульщини.

в галузі освіти та виховання

30. Звернутись до органів законодавчої влади Гуцульського регіону з проханням консолідувати зусилля в забезпеченні права дітей гірських територій на рівний доступ до якісної освіти. Здійснювати заходи щодо збереження навчальної мережі шкіл у високогірних селах. Забезпечити стовідсоткове охоплення дітей 5-тирічного віку різними формами дошкільної освіти. Створити програму роботи з обдарованими дітьми, забезпечити більш якісну їх підготовку до участі у Всеукраїнських олімпіадах, конкурсах, змаганнях, зльотах, конференціях тощо.

Забезпечити права дітей з особливими потребами на здобуття якісної загальної середньої та

спеціальної освіти, створити необхідні умови для їх соціальної адаптації.

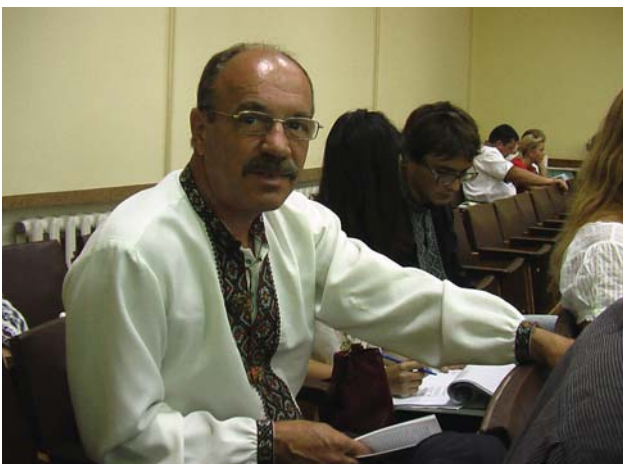
31. Просити Міністерство освіти, науки, молоді та спорту України про виділення цільових коштів для створення навчально-матеріальної бази для профільного навчання учнів старшої школи, зменшення наповнюваності профільних 10-11 класів.

32. Схвалити програму експерименту «Поєднання профільного навчання з професійною підготовкою учнів старших класів», який проводиться Інститутом педагогіки НАПН України на базі Яворівської ЗОШ I-III ступеня Косівської районної ради Івано-Франківської області (керівник експериментально-дослідної роботи – кандидат педагогічних наук, член-кореспондент НАПН П.В. Лосюк).

Позитивні результати експерименту використовувати в навчально-виховній діяльності шкіл Гуцульського регіону.

33. Просити районні державні адміністрації та управління освіти гірських районів Івано-Франківської, Чернівецької та Закарпатської областей зосередити діяльність на забезпеченні здоров'я зберігального середовища в навчальних закладах, для чого домогтись належного теплового режиму в шкільних приміщеннях, обладнання спортивних залів і спортивних кімнат, забезпечення питною водою та якісним збалансованим харчуванням, організувати підвезення учнів та педагогічних працівників до школи і зі школи додому.

34. Ширше використовувати у роботі з учнями виховний потенціал етнокультурного середовища Гуцульщини. Звернути увагу органів освіти, педагогічних колективів загальноосвітніх навчальних закладів, закладів вищої освіти усіх рівнів акредитації на необхідність створення ціліс-

ної системи виховання учнівської та студентської молоді з використанням досвіду, набутого за роки незалежності України та дальшого вдосконалення і розширення напрямів виховання. Звернути особливу увагу на такі з них, як національно-патріотичне, трудове, моральне, естетичне, правове, екологічне, повніше використання українознавства та історії України, гуцульщинознавства, основ християнської етики, інших навчальних дисциплін. Забезпечити створення власної виховної системи у кожному навчальному закладі.

35. Просити управління освіти райдержадміністрацій Гуцульського регіону підтримати видавничий проект «Бібліотека гуцульської школи» і винайти фінансування для виходу в світ підручників, посібників, наукової, методичної та художньої літератури, підготовленої науковцями та педагогами-практиками для потреб навчальних закладів карпатської території.

36. Увести до практики роботи освітньої галузі Гуцульського регіону обмін делегаціями управлінських кадрів, керівників загальноосвітніх навчальних закладів для вивчення передового досвіду з питань менеджменту освіти, демократизації управлінських процесів.

37. Ширше впроваджувати в навчальний процес комп'ютерно орієнтовані технології, забезпечити доступ до мережі Інтернет всіх навчальних закладів Гуцульщини, поширювати практику професійної підготовки школярів в напрямку вимог ринку праці на основі застосування комп'ютерної техніки.

38. Налагодити партнерські стосунки між школами гуцульського регіону України, активізувати обмін учнівськими групами для участі в освітніх програмах, запровадити проведення спільних майстер-класів з різних видів декоративно-прикладного мистецтва.

39. Звернутись до Міністерства освіти, молоді та спорту України з пропозицією відновити шкільний предмет «Історія рідного краю» та збільшити кількість годин трудового навчання. Відділам освіти місцевих органів влади надати методичну допомогу гуцульським школам Румунії.

40. У зв'язку з тим, що за даними ВООЗ у рейтингу країн Україна посіла 1 місце в світі з дитячого алкоголізму, ініціювати через депутатів Верховної ради прийняття Закону про заборону реклами алкоголю і тютюну в Україні.

в галузі краєзнавства та збереження історичної спадщини

41. Звернутися до Міністерства культури і туризму України та Міністерства закордонних справ України з нагоди відзначення у 2013 році 125-річчя від дня народження українсько-польського письменника Станіслава Вінченца, а також щодо здійснення перекладу і видання українською мовою чотиритомного видання твору "На високій полонині".

42. Видати енциклопедичний довідник «Дослідники Гуцульщини та відомі гуцули» (автори П. Арсенич, П.Сіреджук та інші.), вивчити доцільність перевидання багатотомного видання «Історії Гуцульщини» (за загальною редакцією Миколи Домашевського, упорядник Нестор Библюк).

43. Вишукати кошти на видання кольорових альбомів поштових листівок на тему «Історія та культура Гуцульщини» (із колекції Петра Арсенича) та «Старовинна Косівщина» (із колекції Мирослава Близнюка).

44. Започаткувати програму написання історії населених пунктів Гуцульщини, створення мережі музейних закладів різного напрямку на теренах Гуцульщини за участю територіальних громад та педагогічної громадськості.

Ухвалено учасниками конференції

Онуфрій Манчук.
Худ. Зіновій Кузела

ЗАРОБОК

Робота идет на сикман.

Довге смерече падаєт на верьху одна коло другої, ек з печі діти, а коло них из сокирами, ек різники з ножами, лупет кору обгорені бутинарі.

Хто бирше відробит дерева, мет бирше мати грошей.

Коцкают великі бутинці сокири, играют кланцаті довгі пили, стогнут стружені груди, мигають прудко бужені колибенов ватров жилаві руки, бо під боком Різдва Христове. Светвечір – грошей коби багато д'хаті принести, коби лишень найбирше.

Гадки у голові, ек гайворони восени, плитутси.

На ризах судний день й пекло. Ковбки співають, свишшют й плачут то тоненько, ек струна, то товсто, ек бугай. Усекими голосами люцкими й нилуцкими. Оком ни змигнеш, ек ковбок тобі з очей пропав, лиш зима тебе укрила, ек порох у літі.

Оттут то пудно. Ни дай, Боже, екої прички. На волосок си облишити, око запорошити, слозу пустити – й пропав'єс, сарако, ні за цапову душу, без попа й без трембіти. Ни булоби уже що ховати, ні кому затрембітати.

Из долини з бурдюгом на плечю йшов собі молодий гуцул. Сокиров си підпирав, а що раз, то скакав у бик, аби ковбок го ни розмісив й діточьок сиротами ни лишив, а жінку удовицев.

Правда, є ще друга дорога до колиби, мой, безпечна, але далека й тяжка. А ризами він зараз у колибі, тай гайда до роботи. Шкода чесу. Рахував у гадці зароблені гроші й радувався ними, ек дитина міціцька.

Маю уже 28 злотиків, а до неділі зароблю ще з 7, то буде разом з 35. Добрі гроші. Аби був, мой, поменче їв, було би їх ще бирше.

Але усе це байка.

А щоби за них доброго такого купити? Гм...

Марійці куплю файну хустку на голову. Аж си засмієв до себе на цу гадку. А то метси, сарака, радувати, бо уже ни має біданка чім голов прикрити у будний день, а до церькви – то шкода говорити, пустеї. А кілько, вере, може тепер така фустка коштувати? 10 злотиків?

Ов! То, бігме, забагато. Може би так за 6 або 5? Ну, та най уже буде, біда бери. Жінка, прецінь, мусит мати на голові екий-такий плат. Але шоби такого доброго дітем принести? Постоли? Так. Діти босі, а тут зима, як нишесте, люта. Дві пари постолів мет коштувати 4 злотики, фустка 6, то лишиться 25 злотиків. Ой, ни стане на килу кукурудзів. Та най уже буде півкили. Але то

мало на нас четверо, — й на дві неділі не стане.

А шеби ни стало! Треба буде, мой, поменче їсти й вітегнет на місяць. Пів кили мет коштувати 22 злотики. Добре! З того лишиться мені 2 злотики, ні 3 злотики. Богу декувати, що три.

Тепер треба на Светвечір шош купити. Але шо? Білий колачъ. Ий, то добре. Давно не їв білого колачя, жінка також. А діти? Діти ше го навіть зроду не виділи.

Та ек могли видіти, ек ше ні разу не сходили з веръха в село.

У селі вже є колачі. У Лейзора, у Мошка, и в Гиршка екий файний у викні того тижня стоев. Ек, нічьом, сонце. Отакий би міні купити.

А собі що? Е, міні буде й так.

Аж си розсмів на голос. Уже видів себе в хаті, видів жінку, ек роз'езувала бурдюг й дітворю у дранкавих сорочинах, ек очіма поводила маминими руками, ци ни вітегнет їм шош пригісного.

Він сам собі сидит на опецку й лукаво підсмішкується.

Вісунуласи наперед з бурдюка фустка за 6 злотиків. Глипнув на жінку й задрів сльозу міціцьку, що просто з ока, ек горошок, покотиласи по лицу й упала на фустку.

— Декую тобі, господарю мій дорогий, дедиду наш золотий.

— Зноси здорова. Нима за шо декувати. Далі... далі вітресай усьо, — каже, а в горлі так, якби піречком заскоботало в око, от екби засвербіло.

Жінка запхала обі руки в бурдюг й вітегла відразу позезувані постели й великий білий колачъ.

Спершу усі задубіли. Стало тихо у хаті, ек у мішку, лиш чюти було, ек ватра, ек ватра сипіла у печі. Діти вітрішшілися на таку кумедію, а жінка лиш крикнула й застигла.

Вірити, ци ні?

Давно уже не їла колачя. Ше на своїм вінченю, а тому уже з вісім років буде, та й тот ни був такий білий та й файний, як оцес.

Ану дівітси... дедя приніс колачъ!

Пидоймила його високов над головов й неуміть ударила ним у стелю. Колачъ переломився на двоє. Одну половину держела у руці, а друга покотиласи під постіль. Ийкнули усі

четверо. Ийкнула жінка, діти, ийкнув й він, бо запекла єму в котіку права нога.

Що це? Стоєв на ризах й сіпав ногу, що залізла у шпару мижи ковбки. Сіпнув раз, другий — пусто. Та ек вин міг то! Дири не видіти? Відий не осліп. Прецінь добре пантрувався. Ігій.

Стало му пудно.

А шо буде, ек надлетит зараз ковбок?

Госпидку, поможи. Матко Христова, ни дай міні тут загинути, не осироти діточьок міціцьких. Помози, Боже!

Зачев молитися. Мішев "Отченаш" з усекими молитвами. Зробилося йому душно. Страх робив з волося шітину, трес колінами й руками.

А ногу, ек заковало.

Джжж... бутів з гори пушшений ковбок. Боже, ратуй! Помилуй... жінко... діти... Светвечір... бегемотів, ек гулавий. Ковбок уже близко. Ек через мреч видів его гладкий луплений хребет, его кругле біле чоло, еке зараз го покалюшит на кришки й уже черленим злетит на долину.

Чув, ек му подула у лице студена смерть. Заколотилоси у нім жите, й страх перед смертю скорневі розум.

Хотів жити, жити й лиш жити. Ухопив сокиру з-під плечя, замахнувся, пустив тонке остре жело на застряглу ногу пониж коліна й, ек пидтета смерека, покотився з ризів.

Ковбок пролетів, ек гадка, лиш си ризи затресли й зима си закурила й на чьолі поніс у долину червоний, свіжий ше теплий знак.

Скорневіси...

Білі стіни, білий поміст й постелі наокуп, ек зима, біленькі.

Де вин?

Ек вин суда прийшов, тай чього лежить отут на білій поостели, ек екий пан великий?

Шкода такої постелі заділі него. Ану, може би так устати та й роздівитиси шош туда на задвірю. Поволи пидоймивси з постели й сів. Рипнули двері.

— Тихо... легайте. Вам ни можна уставати, доки нога не загоїтси.

— Єка нога? Шо?.. Ага! Ий, Боже мій!

Нагадав собі усе. Ризи, жінку, діти, Светвечір, фустку й колачъ білий. Закрутилоси єму в голові, потемніло у очах, й без пам'яті гепнув собов, ек колода, назад на біленьку, ек зима, постіль.

"...Я завжди
загинувалася
українкою"

Віра Вовк

Віра Вовк (Селянська) – доктор німецької літератури в Університеті Ріо-де-Жанейро Бразилії, видатна українська письменниця, лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка, автор понад 80 книг, перекладач.

Вона народилася 2 січня 1926 року у Бориславі. Дитинство майбутньої письменниці пройшло в Кутах, де працював лікарем її батько Остап Селянський, і в Тюдеві, де священником був її дідусь.

У Кутах з 1935 до 1938 року Віра навчалася у місцевій польській школі. Української тоді в містечку не було. 1939 року дівчинка вступила до Львівської гімназії "Рідної Школи" Українського Педагогічного Товариства. Жила в родині професора Івана Раковського, який ретельно перевіряв, як вона виконує домашні завдання, і слідкував за тим, що Віра читає, бо "в захваті молодості, - говорить письменниця, - я захилилась читанням всього, що попадало мені під руки".

Навчання велось на високому рівні. Віра Вовк із вдячністю згадує викладачів Кострубу, Мельника, Микитея, Ваврика, які блискуче володіли матеріалом, цікаво подавали його гімназістам.

Насиченим було і дозвілля: організовувалися різноманітні вечори, свята, екскурсії, шкільні ярмарки. "Пригадую, як ми давали виставу на Свято Матері. (...) На святі Сокола-Батька я гордо виступала в пишнім гуцульським уборі, пересланім спеціально для тієї нагоди з Тюдева..." Таких яскравих спогадів безліч у творах письменниці, вони склалися в барвисту мозаїку її життя, даючи нам уявлення про атмосферу, яка панувала в родинному колі, школі, суспільстві, показуючи шлях самотворення її особистості.

Те, що з дитинства Віру оточували діти з польських, єврейських, вірменських сімей, виховувало в ній почуття толерант-

**Батько, Остап Селянський,
Дрезден, 1945**

ності до етнічних особливостей кожного народу, а разом з тим – підкріплювало любов до свого, рідного, українського, що як найбільшу святиню пронесе вона у своєму серці через випробування, відстані і роки.

Життя у Львові було наповнене спілкуванням з видатними людьми: родиною Туркевичів – музикантів і співаків Львівської опери, художницею Ярославою Музикою, мистецькою сім'єю Лісовських. Віра часто гостювала в митрополичих палатах, адже митрополит Андрей Шептицький був її хресним батьком; заходила помолитися в собор св. Юра, розмовляла з братом митрополита.

"За вікном у Юрському саді блимають усмішки черешень у рясній зелені, а отець Климентій Шептицький, брат митрополита Андрея, водить мене по мистецькій галереї й пояснює рисунки Рафаеля до Божественної комедії", - спливає в

пам'яті Віри ще один образок.

Закінчився шкільний 1939-ий рік. Віра склала речі у валіжку й була дуже щаслива: її подруга Зоя Лісовська поїде з нею до Кут і Тюдева. Тоді ж приїхав у Кути до Селянських названий син Слави Музики Левко Степанович – студент медицини, який тут готувався до семестрових іспитів.

Але дитинство раптово обривається: війна!.. Віра Вовк розповідає: "Приїхала тітка Стефа забрати Зою, бо моя сім'я збирається до вирию, але ми обі не можемо розлучитися і так ревно плачемо, що бідній тітці не залишається ніщо інше, як віддати Зою під протекторат моїх батьків".

Замерзлими, засніженими дорогами потяг повіз їх на Захід. Віра непомітно від дорослих забрала із собою альбом зі світлинами, хоч за це їх могли затримати на кордоні. (Так вдалося зберегти сімейний фотоархів).

Тоді здавалося, що їдуть на недовгий час, що ця вимушена подорож швидко закінчиться і вони знову повернуться до рідного гнізда, до зелених Карпат і шумливого Черемоша...

Сім'я Селянських зупинилася в Дрездені. Тут батько, а він був хірургом, доктором медицини, працював у Патологічному інституті Фрідріхштадта, опісля в хірургічному відділенні лікарні Герхарда Вагнера.

До їхньої домівки часто приходили українці,

Мати, Стефанія-Марія Селянська, в Дрездені, 1944

**Олег Нижанківський, Терезія де Олівейра,
Зоя Лісовська-Нижанківська, Віра Вовк,
Лада Нижанківська і Сільва, Женева**

вивезені на примусову працю в Німеччину. Остап Селянський допомагав їм, чим міг, опікувався їхніми дітьми.

Віра з 1941 до 1945 навчалася в німецькій дівочій гімназії ім. Клари Шуманн, де й здобула атестат зрілості.

Під час нальоту на Дрезден англо-американської авіації у лютому 1945 року прямо за операційним столом загинув батько. Сім'я залишилася без годувальника: "Хотілося б стерти з пам'яті оту страшну ніч з 12 на 13 лютого 1945 року, коли перестав існувати наш Дрезден. Я щойно скінчила 19 літ..."

Віра з мамою поїхала до Тюбінгена, сподіваючись вступити до університету. Надії на те, що стане студенткою, були мінімальні: в першу чергу

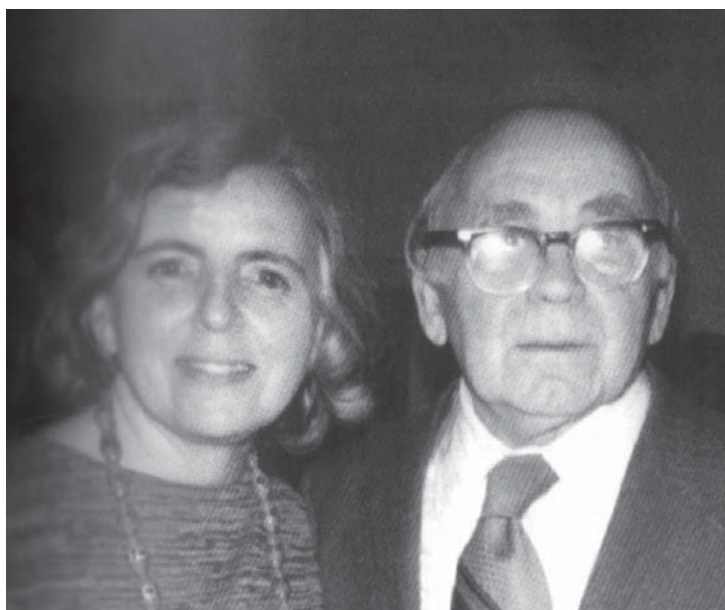
на навчання приймали солдатів, котрі поверталися з фронту і мали за плечима кілька університетських семестрів. Ще одна умова – наявність у студентів житла.

Прагнення Віри підтримував їх добрий знайомий патер Вульф. Він пообіцяв усіляко допомогти осиротілій сім'ї, і коли через тиждень Віра з матір'ю навідалися до нього, він сказав дівчині:

– Ви маєте дуже ревного ангелохоронителя! Знаєте, де я вам знайшов кімнату? В домі ректора університету!

Охочих стати студентами було чимало. Прийшлося здавати вступні іспити. Віра блискуче їх склала і навіть отримала єдину стипендію. Однак, згадує вона, на другий день після її перемоги прийшла інфляція, і на отримані гроші вона змоглася тільки на пару черевиків...

Ректор, професор Теодор Штайнбюхель, уважно ставився до юної студентки, був задоволений її успіхами. В університеті Віра студіювала германістику, славістику, музикологію. Роки навчання були сповнені злигоднів, голоду й холоду, однак згадуються Вірою Вовк як най-

З Уласом Самчуком, Торонто

**Віра Вовк (у першому ряду друга справа)
біля будинку в Кутах, де відкрито меморіальну
дошку її батькові**

краща, найромантичніша пора юності. Їй подобалися лекції і семінари, з приємністю згадується участь у студентському співочому колективі, професійному хорі Ахенбаха, виконання творів Баха, Моцарта, поїздки з концертами по південній Німеччині.

У Віри склалося гарне коло друзів, серед яких племінниця письменника Томаса Манна – Франціска, дочка університетського професора в Роштоку, Берліні, Тюбінгені – Армгарт Тренделенбург, з якою потоваришувала на все життя. Дружила з родичами поета Фрідріха Шіллера.

Якось, коли професор Шнайдер запросив п. Віру відсвяткувати з його родиною Свят-Вечір, в його домі присутній був ще один шведський професор. Неймовірно враження на запрошених справила святкова ялинка: вона мала тільки сині і золоті прикраси, геральдичні барви Швеції й України. Це були радісні й водночас печальні переживання споминів про рідну землю, любов до якої гріла її серце.

Німеччина залишила глибокий слід у долі письменниці: тут вона здобула освіту, розпочала наукову діяльність, утвердилася в сутності смисложиттєвого самовизначення.

Однак Німеччина не стала другою вітчизною для письменниці, хоча аж до 1996 року вона мала німецьке громадянство і лише з 1996-го набула бразильського.

Несподівано помер професор Штайнбюхель, що допоміг їм з матір'ю у найскрутніший час життя. Зразу ж після його смерті мати і Віра зважилися емігрувати до Бразилії.

Екзотична бразильська земля вразила і зачарувала чутливу до краси дівчину. Незвичайні краєвиди, південна рослинність, інший ніж у Європі клімат... Доля закинула її так далеко від України, що образ батьківщини лише мрів у її серці та хіба що впливав у снах. Однак навіть у тому чужоземному середовищі Віра Вовк проглядає риси, що ріднять його з Україною. "Туга на чужині, туга за рідним серцем, туга, може, ... зі самого почуття краси – такі мотиви повторюються в бразильській народній поезії, мелодії якої часом схожі на наші народні пісні у мінорній тонації", – пише Віра Вовк у своїм есеї "Під сузір'ям Хреста".

**Віра Вовк (крайня справа)
у рідних Кутах. Квітень, 2011 рік**

Особливо вразив Віру Вовк мистецький хист простих людей, який знову ж таки вона порівнювала з художнім обдаруванням українських гуцулів. Пісня, танок, народний театр (вертеп, маланка), гра на різних інструментах, різноманітні види народного рукомета – все це було близьке Вірі ще з дитинства, проведеного на Гуцульщині, а тому заставляло уважно вникати в глибини бразильської культури. "То була б насправду цікава наукова праця – порівняти бразильський і український етнографічний матеріал та дізнатися, звідки така подібність народної ментальності в двох таких різних наро-

дів", - пише Віра Вовк в уже згадуваному творі.

Тут, у Бразилії, в Університеті Санта Урсулі (Ріо-де-Жанейро) студіює дидактику англійської мови (1954), старогрецьку мову і літературу (1958 – 1959).

У 1956 – 1957 р., повернувшись у Німеччину, в Мюнхені вивчає порівняльне літературознавство, над цим же курсом працює в 1965 році в Університеті Колумбія в Нью-Йорку (США).

Після захисту наукової роботи здобула звання доктора німецької літератури (1952), є професором Університетів Санта Урсулі (Ріо-де-Жанейро), святого Климентія (Рим, Італія), філологічного факультету Кабо Фріу (Бразилія), Державного університету Ріо-де-Жанейро.

Як науковець і письменниця Віра Вовк брала участь у різноманітних міжнародних зібраннях, зокрема у XXXII і XXXIII Міжнародних з'їздах ПЕН-клубу в Осло (Норвегія) і Бледі (Югославія) відповідно у 1964 і 1965 роках; симпозиумі сучасної української літератури (Оттавський університет, Канада, 1985), Конгресі німецької мови і літератури (Гавана, Куба, 1990).

Віра Вовк – надзвичайно продуктивна як учений-літературознавець і письменниця. Бібліографія її творів просто вражає своєю масштабністю, різножанровістю та викладенням різними мовами.

Віра Вовк, Аделя Григоруk

Обширною є її художня творчість – поезія, проза, драматургія, переклади світової класики українською мовою. Важливою стороною діяльності Віри Вовк є переклад української літератури мовами світу, зокрема португальською. Вона популяризувала твори Григорія Сковороди, Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Василя Стефаника, Михайла Коцюбинського, Марка Вовчка, поетів Нью-Йоркської групи, Валерія Шевчука, Василя Симоненка, Василя Стуса, Дмитра Павличка та інших українських авторів.

За свою подвижницьку працю Віра Вовк удостоєна багатьох премій. Вона чотири рази (1957, 1982, 1985, 1989) стала лауреатом премії

ім. І. Франка в Чикаго, а 1990-го року – Києві, 2000-го року їй присуджена премія "Благовість", 2008-го року Україна пошанувала видатну письменницю Національною премією ім. Т. Шевченка.

Незважаючи на відстань, зайнятість працею, інші різні обставини, Віра Вовк – частий гість України. Здебільшого розпочинає літературні турне з рідних Кут, Тюдева, Рожнова, Косова, а далі – університетські міста України: Львів, Чернівці, Київ, Харків, Дніпропетровськ, Одеса...

Зустріч з цією людиною – незабутнє свято душі. Не буду говорити про ерудицію, незглибимість фахових знань – вони очевидні й переконливі. Скажу про інше – сердечність, простоту, мудре світло її очей і дивовижну лагідність, яка струменить з кожної рисочки обличчя, кожного слова цієї незвичайної жінки, яка, пройшовши нелегкими дорогами долі, зробила щасливим своє життя і вчить цього нас. "Я роздала своє серце по шматочках тим, кому був потрібний образ матері, сестри, подруги. Той, перед ким доведеться стати колись віч-на-віч і дати звіт про своє життя, вирішить, яка його вага", – каже Віра Вовк.

Це, звісно, так.

Ми ж сподіваємося від Бога ще багато літ і зим для пані Віри – для поезії, для мистецтва, для творення національного культурного простору в Україні і за її межами.

Аделя ГРИГОРУК

ПОТОМСТВЕНИЙ КУШНІР

Сьогодні часопис "Гуцули і Гуцульщина" розпочинає публікацію під новою рубрикою "Призабуті ремесла". Під нею друкуватиме матеріали про представників рідкісних професій, притаманних лише нашій прекрасній Гуцульщині.

Редколегія журналу запрошує усіх до співпраці. Пишіть нам про такі призабуті професії, як бокораш, гатер, дзигарніст, дудар, стражник, штрихар і ряд інших.

Сьогодні наша розповідь про представника кушнірства Петра Олексійовича Кліма з Косова, який добре знає усі прадідівські секрети й охоче ділиться ними. Але шкода, що тепер кушнірством ніхто не хоче займатися. Та про це піде мова трохи далі.

24 серпня 2012 року панові Петрові виповнюється 70. Як дитина війни, добре пам'ятає страшні й голодні повоєнні часи. Змалечку звиклий до важкої домашньої роботи. Кушнірства навчився від свого тата Олексія Івановича. Цим промислом займався попри основну державну роботу на автопідприємстві, де у 1975 році став інвалідом трудового каліцтва. З тих пір нічого не шие. Як реліквії береже частину інструменту: наперстки, голки ручного шиття, шкафу, ключовник тощо.

Йому в молоді роки все було під силу. Та ще багато допомагала дружина Дарка. Тому й не відчував втоми від будь-якої роботи. Сам різав вівці, вичиняв шкіри, шив з них різні вироби. А із цього заробітку розбудовував свою господарку. Одночасно зі своєю Дарцею виховував двох дітей.

— Сумніваюся у тому, — каже пан Петро, — чи хтось тепер достеменно розкаже про цю давню професію. А саме: як обробити шкіру прадідів-

Кушнір Петро Клим

ським способом без хімреактивів, який потрібно мати інструмент — і...

Шкіра на кожух годиться та, — продовжує досвідчений кушнір, — коли вівця зарізана між Богородицями. Це називається петрішний ріст. Тоді шкіра має найкращі природні властивості. Шпонка (ріст вовни) не повинна перевищувати 2 – 3 сантиметри. Єк то довша, то тоді шкіра стає тонка. Також важливо, аби вівця не рунила (не випадала з неї шерсть). Не можна давати пити тваринам воду з-під льоду, бо буде вовна облазати.

Первинна обробка шкіри починається з насолювання. Після зарізу студену шкіру розстелюють і посипають її півкільом соли з одночасним втиранням. Потому її згортають в рулон і розгортають через добу. За цей час вона набере в себе тої соли. Розгорнуту шкіру вивішують на жертку в затінку лядром (здертов сторонам) догори. А ще дуже добре, аби був протіг.

— За 23 роки свого кушнірства, — підкреслює Петро Олексійович, — я робив лише так. І в цьому запорука того, що мої вироби мали великий попит. Мені навіть пропонували відкрити цех по вичинці шкір. Та я си відмовив, бо знав ціну усьому.

Досвідчений майстер після первинної обробки збирав 10 – 15 шкір і заливав їх літеплов водов у величезних дубових бочках – катках. Там вни добу розмокали. Після цього він промивав їх протічнов водов дочиста. Себто вода мала бути прозора. Аж тоді шкіра є вимита.

Далі він кожну шкіру закладав у п"єсла (спеціальне пристосування) і шкафою (кушнірський півкруглий ніж, виготовлений з пили) знімав рештки жиру і прожилків. Це се називає флюшувати. Вже прошліфовані шкіри цес кушнір піддавав іншій обробці – на них наносив гущу (рідке тісто, приготовлене з житнього і пшеничного борошна другого сорту на тепленькій воді і підсолене, як на хліб) завтовшки на палець та звивав лядро до лядра та обв'язував шнурком, аби не випадала гуща.

Знову наливав літеплої води в кожну катку і підсолював трохи більше, ніж борщ. Ці шкіри вмещав у катки так, аби вільно плавали. Оскільки все робилося у відносно теплому приміщенні, то й проходив процес бродіння. При цьому треба обов'язково було перемішувати шкіри.

Мій співбесідник наголошує: "Це треба конче робити лишеньки в теплі, бо від ступидини шкіри задубіють і з них не буде користі. Також треба пантрувати, аби на пахвині не облізла вовна. Через певний час витягаємо шкіри і, не знімаючи гущу, їх розвішуємо на протягу в затінку для висихання. Потому лубку шкіру для розмнекшення зволожую шматкою. І знов ніздров до середини складаю в ящик. Настилаю дошки і зверху на них кладу кілька каменів на одну ніч. Наступного дня шкіри се розтягає на столі з допомогою спеціального заокругленого дерев'яного бруска. Це вже робити треба дуже обережно, щоб не було тріщин у шкірах.

— Найтяжче зробити шкіру мнекою, — каже пан майстер. – Розтягнувши її, починав ключувати – розбивати всі ніздра (волокна). Ключівником цілу годину добре бив по ній. Завдяки тому, що на цьому інструменті ше була металева куля, то файно вибивалася сеся шкіра. Та й без перебільшення, що тра"мати до цього дужі руки, не боєтиси порохів. І лишеньки під кінець кожна шкіра стає пухкенька.

Декому може здатися, що на цьому кінець копіткої праці того чи іншого кожухаря. Та це не так. Петро Олексійович опісля ключування вибілював шкіри. Саме з них шив кептарі, байбараки, байбарачини. Це теж складний процес. Адже кожну шкіру треба закласти у п"єсла. Посипаючи її альбайстром (грунтосуміш сірого кольору, або ще як кажуть, суглий, перегрівали на кухонній плиті до порошкоподібної маси), необхідно добре було розтерти її рукою. А потім шкафою збирати цей природний компонент, тягнучи то в один, то в інший бік. Якщо десь на шкірі не спрацьовувала шкафа, то він використо-

вував пімствак – круглий ракушняк. Саме він добре зачищує всю поверхню шкіри.

Для відбілювання шкіри пізніше почали використовувати гіпс.

Якщо хтось із замовників хотів мати кольоровий одяг, то і це робив потомствений кушнір. Він, обходячись без додавання якихось хімікатів, отримував дубило з екстракту кори дуба, вільхи, иви. То давало файний коричневий колір. При цьому майстер вправно використовував різні техніки: "гатки", "раки", "коники" і "кобилки", "хрестикуння китиці".

Петро Олексійович думав, що його ремеслом переймуться діти. Та вони зробили інший життєвий вибір. Аналогічно чинять діти кушнірів і в інших населених пунктах Косівщини.

Тепер, як стало мені відомо з достовірних джерел, є ще представники цієї професії у Космачі – та й то старшого віку. Торік обласна газета "Галичина" писала про останнього кушніра з Вижнього Березова Степана Лазаровича, якому минуло 80.

Колись добру славу мали вироби кушніра із селища Кут Петра Гулейчука.

Свого часу в селі Рожнові цим видом діяльності займалися Василь і Микола Гринчуки, Микола Левко, Михайло Радиш, Василь Ропар, Михайло Стеблицький та Микола Стрільчук, а в селі Пістині – Іван Костинюк. Вони не тільки вичиняли шкіри, а й шили на різні смаки кожухи, кептарі та шапки.

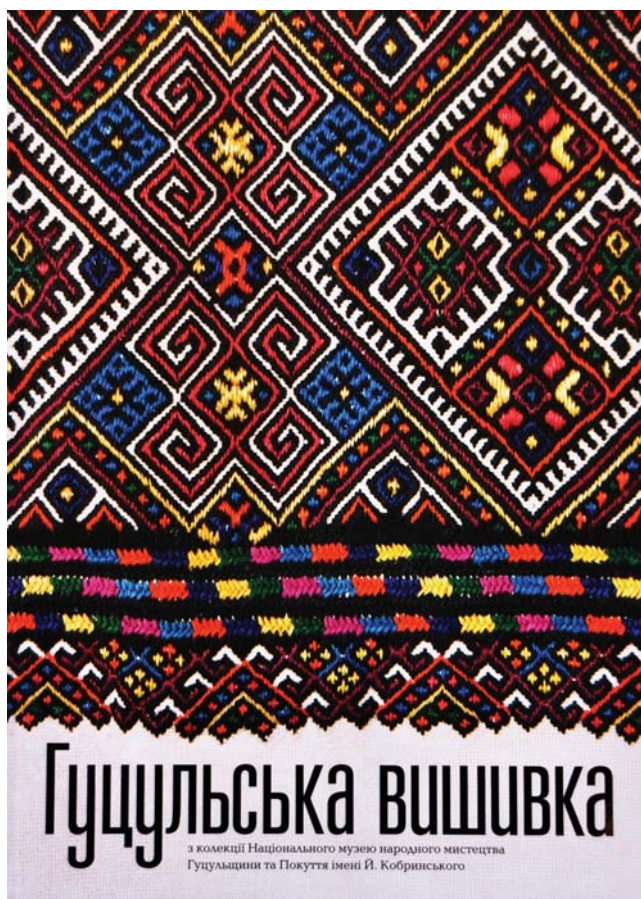
Кожний населений пункт мав свої традиції стосовно цього промислу. Кожухи відрізнялися формою крою, гамою кольорів, оздобленням. Так, у селах Вербовці і Старому Косові рукави кожухів прикрашали багатонагими птахами з піднятими й розгорнутими крилами. Розтоківські кептарі були покриті різними візерунками: з рачків, завитків та зубців. І що найхарактерніше, ще 30 – 40 років тому гуцульські кожухи та кептарі охоче купляли люди навіть із-за меж України. А тепер... сум огортає. Як влучно написала власкор газети "Голос України" Дарина Назарчук у матеріалі про свято "Полонинське літо 2011", вівці на Гуцульщині, на жаль, є тепер лише на картинках, що баранів більше на картинках, ніж на полонинах. Чомусь нема у нашої молоді бажання займатися кушнірством.

Де корінь зла? Хто в цьому винен?

У цій публікації важко кількома словами відповісти на обидва запитання. Адже є над чим задуматися як урядовцям, так і місцевій владі, школі, сім'ї...

Петро ГАБУКА.
Світлина автора

Вартісне видання ПРО МИСТЕЦТВО ГУЦУЛЬСЬКОЇ ВИШИВКИ

Художня вишивка – один з найдавніших і найпоширеніших видів мистецтва, що став своєрідною «візитною картою» гуцульського краю. На початку ХХ століття відомий дослідник Володимир Шухевич відзначав велике «замилування до прикрас у гуцулів», захоплювався «мальовничими строями», які гуцули «убирають» в неділю і в свято до церкви. Сьогодні давні твори вишивального мистецтва переважно є набутком музеїв, а найбільша колекція гуцульської вишивки зберігається у Національному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й.Кобринського у Коломиї. Саме на основі цієї музейної збірки у видавництві «Родовід» вийшла друком прекрасна книга «Гуцульська вишивка з колекції Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й.Кобринського: Монографія / Загальна редакція О.Никорак; відповідальна за випуск Л.Лихач.— К.: Родовід, 2010.— 200 с.; іл.».

Ініціатори видання – екс-посол Франції в Україні п.Жан-Поль Везіан та його дружина п.Елен Везіан, які під час подорожі до Космача були широко захоплені гуцульською вишивкою. До цього проекту вони залучили видавництво «Родовід», авторитетних українських дослідників та музейних працівників, паризького фотографа Юрія Білака, француза українського походження. Впродовж двох років тривала робота над підготовкою книги. Усі задіяні

особи надзвичайно відповідально поставилися до реалізації проекту. На думку наукового редактора, доктора мистецтвознавства Олени Никорак, найскладніше було підібрати твори, оскільки у колекції музею дуже багато вартісних, художніх речей, з-поміж яких для видання намагалися вибрати найтисповіші. У монографії представлено, крім сорочок, інші вишиті компоненти одягу: кептарі, чоловічі штани «гачі», навіть «капці» й «онучі», які взувають у постоли. Авторам «хотілося показати всю красу гуцульського мистецтва», й зауважимо, що це насправді вдалося.

Книга розпочинається передмовою п.Елен та Жана-Поля Везіанів, у якій вони розкривають задум видання й висловлюють своє захоплення гуцульським краєм, звичаями, традиціями, мистецтвом і вишитими виробами зокрема. У текстовій частині заслужений майстер народної творчості України Дмитро Пожоджук розглянув Гуцульщину з історико-етнографічного погляду. Заслужений працівник культури України, кавалер ордена «Княгині Ольги III ступеня», директор Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й.Кобринського Ярослав Ткачук висвітлює історію формування та цінність колекції гуцульської вишивки в експозиції і фондах цього музею (понад 2250 зразків). Доктор мистецтвознавства Олена Никорак у розділі «Джере-

ла гуцульської вишивки» широко й всеохоплююче розкрила історіографію питання та історію формування збірок народної вишивки українських та зарубіжних музеїв. Надзвичайно цікавий, позначений науковою новизною розділ Олени Никорак «Звичаєво-обрядова функція гуцульської вишивки» висвітлює роль вишитих виробів у родильній, весільній обрядовості, у поховальних і поминальних обрядах, їх функціонування в інтер'єрах гуцульських церков. У розділі «Художньо-виражальні засоби гуцульської одягової вишивки» відома дослідниця, доктор мистецтвознавства

Зліва направо: Олена Никорак, Дмитро Пожоджук, Жан-Поль Везіан, Роман Шпек, Катерина Сусак, Ярослава Ткачук, Раїса Захарчук-Чугай. Липень, 2009 рік

Раїса Захарчук-Чугай виокремила й детально охарактеризувала локальні особливості вишитих виробів з Гуцульщини. Заслужений працівник освіти України, член НТШ, Спілки народних майстрів України, кавалер ордена «Дружби народів», «Княгині Ольги III ступеня», перший ректор Косівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва, викладач і майстриня вишивання Катерина Сусак ознайомила читача з рідкісними й напівзабутими техніками вишиваних орнаментів, підкріплюючи поданий матеріал графічними схемами видів швів та репродукціями фрагментів готових виробів. У післямові Раїса Захарчук-Чугай підсумувала, що гуцульська вишивка – це «феноменальне явище, яке розкриває невичерпне багатство творчого потенціалу гуцулів» й зазначила, що подані у розділах матеріали дають можливість поглибленого наукового дослідження цієї теми.

Книга заслуговує на особливу увагу з огляду на щедро представлений візуальний матеріал і вартісну текстову частину. Монографія видана на найвищому поліграфічному рівні: повноколірно, на якісному папері, у прекрасному художньому оформленні арт-директора видавництва «Родовід» Ірини Пасічник, з високопрофесійними фотоілюстраціями Юрія Білака. Ілюстративний блок суттєво доповнюють раритетні, позначені «колоритом» 1920-1930-х років, світлини Миколи Сеньковського, які відтворюють характерні етнічні типи, допомагають читачеві уявити своєрідність функціонування традиційного вбрання у побуті, звичаях і обрядах гуцулів. Завдяки тому, що книга вийшла друком у трьох редакціях: українською, англійською та французькою мовами, зарубіжний читач зможе відкрити для себе до цього часу не знаний пласт українського мистецтва. Видання має на меті зберегти унікальне культурне надбання і гідно представити мистецтво гуцульської вишивки у світовому контексті.

Книга «Гуцульська вишивка з колекції Національного музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й.Кобринського» викликала значне зацікавлення серед художників, народних майстрів, мистецтвознавців, широких кіл громадськості. Це підтверджують її презентації, що відбулися у Києві – в Музеї Івана Гончара (23.06.2010), у Коломиї – в Національному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття імені Й.Кобринського (25.06.2010) та у Львові – в залах Національного музею ім. А.Шептицького (17.09.2010). Прикметно, що під час проведення XVII Форуму видавців у Львові, монографія «Гуцульська вишивка» отримала персональну відзнаку членів журі.

**Оксана ШПАК,
м. Львів**

ВІД КОРЕНЯ РОДУ

Микола Корнелюк

У цій садибі завжди широко відчинені ворота, що начебто просять кожного зайти на ошатне, прикрашене різнобарв'ям квітів подвір'я.

А осьде й господар – ставний, поважний, у вишій сорочці чоловік, що привітно знайомиться з вами.

— Микола Корнелюк, син Онуфрія. Дуже радий, що завітали. Вас цікавить наш родинний музей? Що ж, заходьте, будьте ласкаві, — гостинним жестом запрошує до помешкання.

Переступаючи поріг, ви розгубленими очима роздивляєтеся довкруг: плетені кошики, кінська збруя, ярмо для волів, різні бочки й бербениці, дерев'яне сідло-тарниця. Це – той світ, якого уже немає. Він даленіє лише у пам'яті, невиразно, мов тіні, проходячи перед нашим внутрішнім зором. А тут, на Корнелюковій веранді, він зримо постає перед нами в усій своїй неспростовній конкретності й матеріальності. З пожовклих світлин, розвішаних на стіні, мудрими очима споглядають за нами предки родини господаря. Гай-гай, мабуть, міркують собі, а чи умієте ви, любенькі, запрягти волів, осідлати коня чи хоча б збити масло?.. Ой ледви... Бо теперка усе не так, як колись було...

Якось ніяково стає, що не можеш відповісти ствердно на ці, здавалося б, легкі запитання, і крадькома глянувши ще раз на фотографії, вловлюєш ледь помітний поблажливий усміх у куточках уст найстаршого з Корнелюків: ну що з вас, нинішніх, хотіти?..

Заходимо у хороми. Тут – ціла галерея портретів українських гетьманів, починаючи від Дмитра Вишневецького, Петра Конашевича-Сагайдачного, Богдана Хмельницького і завершуючи Іваном Мазепою, Пилипом Орликом і Павлом Полуботком. Автор цих декоративних тарелів – Петро Гривінський, зять п. Корнелюка.

Вони вирішені у традиційній гуцульській колористиці – поєднанні жовтої, зеленої і коричневої барв. Портретні зображення доповнюються відповідною атрибутикою, гетьманськими клейнодами. Елементів орнаменту небагато, вони мають свою художню логіку...

Серед експонатів, що тут розміщені – роботи Петрового брата Василя Гривінського, квіткові розписи дочки господаря Марії, вироби з бісеру другої дочки – Олі. А в інших кімнатах – вишивані дива дружини Ганни Іванівни, внучки Дзвенислави.

Звертають на себе увагу старовіцькі шафа і скриня, у яких захована таємниця століть. А по креденці побігли олені, баранчики, коні – малі керамічні скульптурки, що викликають замилювання своїми пластичними формами.

Тут же, на вішаку – традиційний гуцульський одяг: манта, кептар, сардак, баршівка. До речі, господар кохається у народному строї. У нього великий особистий гардероб для усіх пір року і різноманітних свят. Із якимось особливим шиком Микола Онуфрійович їх носить, аж хочеться обернутися йому вслід, щоб іще раз побачити це оригінальне гуцульське лудине, створене ним же самим.

Пан Корнелюк, окрім ткацького ремесла, яке успадкував від дідів-прадівів, на віртуозному рівні опанував мистецтво виготовлення гуцульських головних уборів. У музеї виставлено їх чимало – мабуть, більше сотні: кресані, рогатянки, заюченки-довбушівки, баршівки, а ще корони (як жіночі, так і чоловічі), чільця... У цій справі майстер неперевершений, він розробив власну технологію їх виготовлення.

Він багато цікавого розкаже про народні традиції й обряди, в яких використовується та чи та річ. Скажімо, раніше молоді брали шлюб лише в коронах.

В основі корони – головка від капелюха без крис. Цей фетровий чи сукняний убір щедро оздоблюється бісером, блискітками, лелітками, нитками, стрічками. За гуцульським повір'ям, весільні корони приносять молодим щастя і добру долю. Шкода, зітхає митець, що тепер рідко хто вдягає корону до шлюбу. Звичайно, під час вінчання у церкві весільній парі одягають корони. Але як було гарно, коли церковні корони накладалися на пишні гуцульські!

Микола Онуфрійович завжди у пошуку. Колись ткав верети, килими, розробив безліч нових зразків. Чимало художньої вигадки вклав у своєрідні ткани сумки-дзьобеньки. Понад тридцять зразків цих неперевершених витворів мистецтва є в його колекції. Багато закуплено музеями і творчими колективами. Ці мистецькі витвори експонувалися на виставках у Косові, Івано-Франківську, Києві, Москві і за рубежем. Вони виставлялися на його трьох персональних виставках. Ще 1988 року у Львівському музеї архітектури родиною було представлено 250 робіт. Цю виставку відвідало 25 тисяч шанувальників народного мистецтва, які залишили свої захоплені відгуки про побачене.

Запорука успіху Миколи Корнелюка – у постійній праці як митця і збирача народних скарбів. Його музейна колекція нараховує понад 4000 експозиційних одиниць. Крім уже згаданого, це – дереворізьби (тарелі, скриньки, топірці, хрести), ікони, книги, ноти, писанки, понад 10 тисяч значків, ткацький інструмент, вироби зі шкіри і металу... Та хіба усе перелічити? Це треба побачити. І не один раз, бо для зібраних творів митець відвів увесь свій двоповерховий будинок, органічно поєднавши музейні кімнати зі своєю ткацькою робітнею.

Миколі Онуфрійовичу кортить робити те, що відкриває нове поле для творчості задля того, щоб вишукувати нові технологічні рішення, щоб повернути, нарешті, те, що було надійно забутим.

У музей до Корнелюків приходять різні люди: туристи, гості міста, науковці, студенти й учні. Але, незалежно від віку і професії, кожен виходить із його домівки просвітленим, немовби діткнувшись найсокровеннішого – коренів свого роду, свого народу, його багатой і щедрої душі.

Це надихає майстра і його мистецьку родину. 'Я вважаю, — каже Микола Корнелюк, — що моє покликання — працювати і працювати, як поклав мені на серце Господь. Аби щось залишилося для мого Народу".

...І його ткацький верстат знову починає неквапно стукотіти лядою.

Аделя ГРИГОРУК

ВІЗИТІВКА РАЙОНУ

Наша Косівщина відома за межами не тільки Прикарпаття, але й України неперевершеним декоративно-прикладним мистецтвом. А з травня 2002 року, часу створення Національного природного парку "Гуцульщина", її імідж почав ще більше зростати. І це цілком закономірно. Адже то був дванадцятий НПТ в Україні та шостий у Карпатському регіоні. Колектив на чолі з мудрим керівником, біологом за фахом, Василем Пророчуком з перших днів усе робить для збереження, відтворення і раціонального використання тутешніх ресурсів рослинного і тваринного світу, унікальних, властивих тільки Гуцульщині, природних комплексів, які мають велику цінність: природоохоронну, оздоровчу, наукову, історичну, етнічну, пізнавально-виховну.

Відразу треба відзначити, що парк "Гуцульщина" свою багатогранну діяльність веде в рамках закону України "Про природно-заповідний фонд України" на науковій основі, де на його території є заповідна, регульованої рекреації, стаціонарної рекреації та господарська зони. Створено десять відділів. Кожний з них здійснює певне коло повноважень.

Паралельно з цим кожного року тут усе робили задля того, аби мати належну матеріально-технічну базу. Раніше було створено і добре обладнано лабораторію екологічного моніторингу, метеостанцію. Створено еколого-освітній центр. А в приміщенні Косівського природоохоронного науково-дослідного відділення НПТ "Гуцульщина" любовно оформлено кімнату-музей природи, де є понад 500 експонатів. Працівники наукового відділу зібрали 300 видів грибів, які зберігаються у законсервованому вигляді в лабораторії.

З 2004 року розпочато будівництво об'єктів "Маєток святого Миколая", що неподалік села Пістиня. А перший будинок тут урочисто відкрито на свято Миколая Чудотворця 2006 року. В ошатній і просторій споруді, зведеній у гуцульському стилі, розмістилися кабінети і світлиця святого Миколая. З того часу сюди щорічно надходять сотні листів. Тут також відкрито майстер-клас дитячої іграшки, кімнату-музей ново-річно-різдвяної іграшки, кімнату-музей природи.

Адміністрація і весь персонал НПТ "Гуцульщина" дуже раді тому, що на найвищому державному рівні вирішено пи-

тання фінансування розбудови етнографічно-мистецького комплексу "Маєток святого Миколая", де будуть готельно-розважальний комплекс на 120 місць, турпритулок "Скаут" більш як на 50 місць, інші об'єкти.

Це додає наснаги в роботі і вселяє надію у кожного працівника парку у нових і нових досягненнях.

Минулої весни, для прикладу, НПП "Гуцульщина" успішно презентував свої природоохоронну діяльність та проект "Туристично-мистецький комплекс "Маєток святого Миколая" на Міжнародному екологічному форумі "Довкілля для України – 2011", що проходив у столиці нашої держави. Там же презентували

свою діяльність понад 100 установ. Виставкова експозиція "Гуцульщина" привернула увагу численних відвідувачів і відзначена Дипломом I-го ступеня у номінації "За національний колорит в оформленні виставкового стенду" та Грамотою Всеукраїнської екологічної ліги за активну просвітницьку роботу в галузі збереження природно-заповідного фонду України.

Відрадно, що Національний природний парк "Гуцульщина" займає провідне місце серед споріднених установ України. А на початку липня з його роботою ознайомилися учасники виїзної колегії Івано-Франківської облдержадміністрації. Тоді ж наш губернатор Михайло Вишиванюк дав високу оцінку роботі директора Василя Пророчука і всього колективу цього природного парку.

А вже рівно через місяць адмінперсонал справив новосілля у справжнісінькому, так би мовити, палаці. У триповерховій споруді, зведений у кращому гуцульському стилі під горою Голиця, розміщені кабінети різних відділів, відомчої охорони, бухгалтерії, директора і його заступників, міні-друкарський цех з найсучаснішим обладнанням, великий візит-центр, оформлений у стилі розкішного музею, де відтворено хату-гражду з усіма атрибутами. Тут також зі смаком обладнані музей старожитностей і бібліотеку. Відвідувачі музею і бібліотеки мають можливість побачити старі речі побуту гуцулів й світлини Косова, насолодитися книгами, журналами та іншою духовною продукцією широкого спектру.

У фойє адмінбудинку, в коридорах на різних поверхах відвідувачам кидаються в очі грамоти і дипломи, мапа території НПП "Гуцульщина", фотостенд "Карпатський проект", понад 50 кольорових світлин тощо.

Останні виготовив провідний фахівець відділу рекреації Петро Білоусяк. Він же дбає про те, аби зафіксувати кожен цікавий факт чи момент й зберегти в електронному варіанті. Він може годинами розповідати про відзняті фільми та сюжети із життя рідного колективу, показувати дбайливо оформлені товстезні фотоальбоми...

— Ми постійно ведемо просвітницьку роботу, — доповнює розповідь Петра фахівець відділу рекреації Олена Варцаб"юк. Уже випущено 35 чисел інформаційного вісника "Національний природний парк "Гуцульщина". Тепер це видання журнального типу на 16 сторінках, формату А-4, друкуємо самі. Ось дивіться, які робимо буклети, програмки, листівки, календарі... Окрім цього, використовуємо мультимедійні ТЗН, демонструємо власні відеофільми, фототеки, даємо школам різну поліграфічну продукцію з питань охорони довкілля. Постійну прописку мають науково-практичні конференції, семінари, наради, екологічні фестивалі, конкурси й акції такої ж тематики.

До цього треба додати, що на території НПП "Гуцульщина" знято кінофільми: "Дім літаючих кинджалів" китайського кінорежисера Джан Імова, "Залізна сотня" Олеса Янчука. На її базі проходять різні заходи з участю українських і закордонних науковців. Торік на високому організаційному рівні пройшов Всеукраїнський семінар керівників природно-заповідного фонду України.

Керівники, науковці Національного парку беруть активну участь у заходах, які проводять міжнародні організації. У вересні 2011 року, наприклад, у Сваляві пройшла Міжнародна науково-практична конференція "Удосконалення генетичних ресурсів у конярстві". З доповіддю цієї теми виступив Ю. П. Стефурак – заступник директора НПП "Гуцульщина" з наукової роботи.

Останнім часом видано ряд праць у межах спільного Проекту Програми розвитку ООН (ПРООН) в Україні та Глобального Екологічного Фонду "Зміцнення управління та фінансово стійкості національної системи природоохоронних територій в Україні". Саме ПРООН співпрацює зі 166 країнами світу, допомагаючи їм знаходити свої шляхи розв'язання глобальних і національних проблем у галузі людського розвитку.

Петро ГАВУКА.
Світлина Петра БІЛОУСЯКА

ЧИ ВОРОГ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРИРОДНИЙ ПАРК «ГУЦУЛЬЩИНА»?

Гарячі пристрасті, які вже майже десять років вирують навколо Національного природного парку «Гуцульщина», до змісту діяльності парку не мають ніякого стосунку.

Парадокс? Аж ніяк.

Парк створено Указом Президента України, і він відображає як світову практику охорони природних територій, так і прагнення українського народу та його влади зберегти карпатський зелений оазис як останню соломинку для порятунку вщент зруйнованої екології України.

Проблема в іншому: за минуле десятиріччя відповідні державні органи законодавчо так і не врегулювали питання розмежування територій, особливо спірних. І це є постійним джерелом дезінформації, прихованих і відвертих конфліктів.

Розібратись в тому, чи є парк ворогом для природи нашого краю, вирішила Громадська рада при Косівській РДА, створена відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 3.11.2010 р. № 996, розпорядження ОДА від 10.02.2011 р. і розпорядження Косівської РДА від 11.04.2011 р. 6 жовтня вона зібралась на своє п'яте засідання. Члени ради — представники усіх громадських організацій району: Богдан Радиш, Володимир Тутуруш, Петро Підлетейчук, Зіновій Библюк, Марія Равшер, Анна Богдан та ін. (всього 31 із 35 членів ради), відомі в районі люди, зустрілися з директором НПП Василем Пророчуком, його заступником Юрієм Стефураком, завідувачами відділів, працівниками. Усі без винятку були вражені тією великою науковою роботою, яку ведуть спеціалісти парку з вивчення, збереження і примноження флори і фауни наших лісів. Змістовні доповіді кандидата біологічних наук Любомира Держипільського — завідувача наукового відділу, та Вікторії Лосюк — завідувачки відділу екологічної освіти, доповнені мультимедійними презентаціями, дали можливість побачити багатства Карпат, які творилися протягом мільйонів років, і результати нашого безвідповідального господарювання. Стало очевидним, що природа надто тендітна і вже не витримує агресивного техногенного навантаження. Звідси — буревії і

руйнівні повені, кліматичні аномалії, довготривалі посухи, як цього року, зсуви ґрунтів... Як усе це відбивається на здоров'ї людини, уже й не кажу: кожен відчуває на собі.

У присутніх виникло чимало запитань з приводу відновлення втрачених видів рослин і тварин, чистоти довкілля, якості води, рекреаційних можливостей парку, роботи маєтку святого Миколая. Багато відповідей ми отримали, відвідавши структурні підрозділи НПП — лабораторний корпус, розсадник у Кобаках, садибу святого Миколая у Пістині, рекреаційне містечко «Шешори». Але натомість з'являлися нові й нові запитання. Чому в Європі охороняють майже 18 відсотків територій, а в Україні цей показник не досягає навіть 6? Чому в нашій області мало б бути принаймні 25% заповідних земель, а маємо не цілих 12%? Чому при зменшенні території Кутського лісгоспу з 23 000 га до 16 000 га план суцільних вирубок збільшився з 8,6 тис. м куб. до 10,6 тис. м куб.? Чому лісгоспи почали рубати 50-літній ліс, якщо це рівнозначне екологічній катастрофі?

Хто дасть відповіді на ці запитання?

Вважаємо, що громада також повинна долучитися до того, щоб проблеми лісокористування вирішували правильно, з думкою про день завтрашній.

Національний природний парк «Гуцульщина» робить це сьогодні: оберігаючи зелені легені Європи — Карпати, відстоює право кожної людини на комфортне життя серед чистого довкілля.

Вклонімося щиро за це.

Аделя ГРИГОРУК.
Світлина Богдана ШТУНДЕРА

ПОХОДЖЕННЯ ВЛАСНИХ НАЗВ КОСІВЩИНИ

Основними топонімотвірними мотиваціями Косівщини понад 3500 років тому були соляні джерела та календарно-астрономічне святилище із центром на Лисині Космацькій

Територія Косівщини має велику історико-археологічну цінність. За даними археологів, людина обживала ці терени ще в палеоліті 35-100 тисяч років до Різдва Христа, а можливо і раніше (1, 2, 3). Однак археологічні знахідки раннього палеоліту нечисленні. Багатший археологічний матеріал датується пізнім палеолітом та мезолітом (7) вік яких 28 – 11 тис. років (Шешори, Космач, Акришора). Сліди поселень неоліту та бронзового віку виявлені у більшості сіл району (7, 16).

Стан вивченості минулого Гуцульщини (археології, історії, сакральної спадщини, називництва тощо) на нинішній день є далеко неповним, а деякі наукові викладки в цій царині часто є необ'єктивними, недостатньо вмотивованими і некоректними. Зокрема це стосується походження топонімів, гідронімів, власних імен тощо. Первинно власні імена – топоніми (назви місцевостей, населених пунктів, урочищ), гідроніми (назви річок,

озер), антропоніми (імена, прізвища, прізвиська) несли важливу інформацію про характерні ознаки, призначення їхніх носіїв. З плином часу ця інформація призабулася або втратила актуальність, тому часто застосовують «народну етимологію», коли назва чи прізвище пояснюється за першою-ліпшою сучасною і зрозумілою асоціацією (10, 11), яка здебільшого є неадекватна і необ'єктивна. У літературних джерелах походження назв поселень Косівщини виводять здебільшого від імені засновника, назв тварин чи рослин (1, 12), річки тощо, від іншомовних термінів або залишають без пояснень.

Аналізуючи топоніміку району з'ясувалось, що більшість місцевих назв співвідносяться до календарного сонячного святилища. Розшифрування зроблені на основі санскриту, прадавньої мови, з якої походять усі індоєвропейські мови (3, 9, 10, 11, 13). Також проводився порівняльний лінгвістичний аналіз назв в інших мовах (10, 11, 14, 15). Санскритологи вважають, що ніщо інше не дає стільки вираженого, історично зумовленого етимологічного значення в сучасній українській мові, як прадавній санскрит (3, 10). В тому числі щодо походження власних імен. У санскриті, як і в інших мовах, деякі слова можуть мати різне значення (омоніми) в залежності від

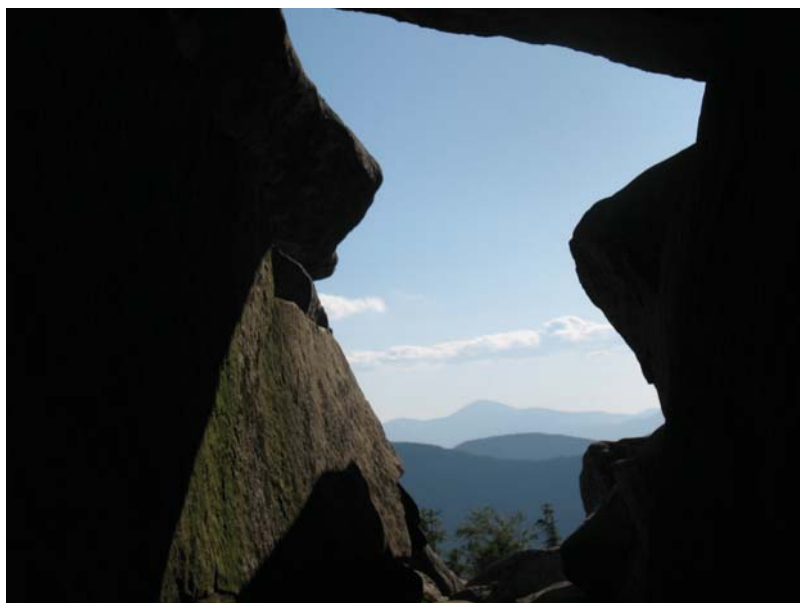
контексту і, навпаки, якимось явищем, предмет може позначатися декількома словами, поняттями (синоніми).

Ми не будемо тут полемізувати з приводу тлумачення тих чи інших назв у друкованих виданнях і побуті (це зайняло б багато місця і часу), а на основі аналізу, співставлення логічно намагатимемось обґрунтувати їхнє походження в залежності від їх особливостей і призначення. Адже імена, назви місцевостей, річок, потоків, гір, урочищ надавались за певними характерними ознаками або функціональним призначенням. У назвах, топонімах Косівщини, як ми з'ясували, відбита, «зашифрована» інформація часів неоліту (5-3 тисячоліття до Різдва Христа).

Назва Космач у санскриті означає сонячна долина, домівка сонця (3). Таке ж тлумачення має назва Косів – сонячне осоння, сонячний. Назву Косів мають окремі урочища, присілки у деяких селах району та поза його межами. Можливо такі назви свідчать про те, що в давнину клімат на нашій території був тепліший, жаркіший. І це є правда, така мотивація до недавня сприймалася. Проте, беручи до уваги останні відкриття Івано-Франківських істо-

риків, основним топонімотвірним чинником у космацькій окрузі виступає календарне святилище із центром на Лисині Космацькій, описане професором Миколою Кугутяком у книзі «Кам'яні старожитності Космача» (4). У центрі святилища добре збереглися тунель і жертвна яма, за якими фіксують положення сходу сонця у день літнього і зимового сонцестояння відповідно (мапа, світлини 1, 2, 3). Причому розташування цих об'єктів цілком тотожне із планом знаменитого і широко розрекламованого Стоунгенджу у Великобританії. Тільки у Стоунгенджу основні лінії (азимути) викладені із каменів, а у Космачі на продовженні ліній тунелю і жертвної ями розташовані природні утворення – вершини гір. Ще 5 - 10 тисяч років тому наші предки володіли неабиякими астрономічними знаннями – про закономірності руху сонця, планет, фази місяця, зоряне небо. За обрахунками учених (цит. за 4) астрономічно - календарне святилище із центром на Лисині Космацькій могло постати перед другим тисячоліттям до Різдва Христа, коли клімат тут був значно тепліший. Із другої половини другого тисячоліття до Р. Х. змінилися погодні умови, збільшилася хмарність, проблематичніше стало спостерігати за сонцем і планетами. Такий же вік визначають подібним календарно-астрономічним святилищам у Європі.

Увагу привертає особливість розташування відносно Лисини Космацької топонімів із коренем *шор*, *шір* – Акришори, Терношори, Шешори, Рушір і ін. Слово *шори* в сучасній українській мові (15) означає захисні дощечки, пластини, які прикріплюють полохливим коням по боках очей, щоб обмежити тваринам кут зору, побічний огляд. Тут *шор* означало і означає крайні точки, напрямки де фіксувався схід сонця в певні періоди. У

По центру тунелю г. Говерла. На лінії Говерла - Лисина - Акришора- Кичера (Лючанська) фіксується схід сонця у день літнього сонцестояння

Жертовна яма, зорієнтована по лінії фіксації сходу сонця у день зимового сонцестояння

закарпатських діалектах *шором* називають вулицю, ряд, що близьке за значенням стосовно обговорюваної теми.

Коли відкласти і продовжити на топографічних мапах регіону лінії азимутів і кути відповідно схеми із книги М. Кугутяка (4), які фіксують схід сонця під час літнього і зимового сонцестояння, то по лінії літнього сонцестояння знаходяться с. Акришора, г. Погарина, г. Кичера Лючанська, с. Воскресінці (воскресінська гора – «місце сили», багате на археологічні знахідки), а на лінії зимового сонцестояння – г. Каменець (с. Снідавка), г. Терношора та Терношорське святилище.

Назва Акришори складається із двох частин *акри* і *шори*. Корінь *акр* у словах *акрос*,

акріс стосовно нашої теми розшифровується як гострий, підніматися вгору (акробат), крайній, високий, верхній (акрополь – верхнє місто), які збереглися у грецькій мові (14). Значення крайній верхній співпадає із тим, що по лінії г. Говерла – г. Лисина Космацька – г. Рунок – с. Акришора – г. Кичера Лючанська - Воскресінецька гора схід сонця фіксується у день літнього сонцестояння (21, 22 червня). Тобто це є крайня північна межа (шора, лінія) сходу сонця, коли воно піднімається найвище над горизонтом, описує найдовшу дугу, заходячи за г. Синяк, а день є найдовшим. Цей день і найкоротша ніч перед ним (Купальська ніч) дуже велично святкувалися, з ними було пов'язано багато звичаїв, повір'їв, легенд тощо.

Перша частина топоніму Терношори *тер* означає terra, земля, терен, територія. Зв'язок із святилищем в тому що на лінії гг. Довбушанка-Синяк - Лисина Космацька- Терношори сонце сходить у день зимового сонцестояння (21, 22 грудня) і заходить по лінії Акришора- Лисина- Говерла. Тобто день найкоротший, сонце перебуває найнижче над землею, приземлене, притеренине

і проходить найкоротший шлях у році. Отже місцева назва Терношори означає приземлену межу (шору, обмеження) до якої наближається схід сонця у день зимового сонцестояння і знову повертає на весну. Тут значення Терношори є протилежне (антонім) Акрешорі. Описане М. Кугутяком (5) Терношорське святилище як святилище родючості, плодючості тут могло означати «народження нового сонця» (що не протирічить тлумаченню вченого історика), бо сонце «повертало» з цієї точки на літо. До речі, у Римі (до н.е.) 25 грудня відмічали свято народження сонця.

Слово *шеша* у санскриті означає рівність, повторення (порівняймо із ше, ще). По лінії г. Драгобрат (Свидовецький масив) – Лисина

Космацька – Шешори (печера Довбуша і сліди палеолітичної стоянки, г. Великий Погар) – г. Клифа над Пістинем схід сонця фіксується двічі - у дні весняного (21, 22 березня) і осіннього (21, 22 вересня) рівнодення. Це лінія співпадає із азимутом схід – захід. Шешори розшифровується як напрямок, межа, шора подвійної фіксації сходу сонця, коли день і ніч мають однакову тривалість.

Як бачимо топоніми із коренем *шор* розташовані в межах дуги горизонту де сходить сонце, дивлячись із Лисини. Це світла, східна, сонячна сторона горизонту, на захід від Лисини, тильна сторона темна, нічна, чорна і має назву Чорногора.

Ще два топоніми село і гора Рушір очевидно спершу мали корінь *шор*, який згодом трансформувався у *шір*. Часто обидва вони вживаються і нині. І село, і гора Рушір знаходяться приблизно посередині сектору між Акрешорами і Шешорами. У цьому проміжку Сонце сходить у теплий період року, коли відбувається інтенсивний ріст рослин, коли все навкруги зеленіє. Перша частина слова *ру* походить від санскритського *руна*, що означає краса. Донині є вживаними слова зелене руно, заврунилася земля, назви рослин із коренем *ру* - рута, рум'янок, ружа, рунок, рунечко, рунянка, русава, русянка тощо. Тут же є назви гори і місцевості Рунок. Отже, Рушір, Рушори означає простір, шору коли «Сонечко сіє зеленину», коли все зеленіє, наповнюється красою. Це літня, зелена шора. До нинішнього часу збереглися землеробські і скотарські свята, які тепер відмічаються як Юрія і Іллі; в цей період схід сонця фіксується приблизно посередині цього простору.

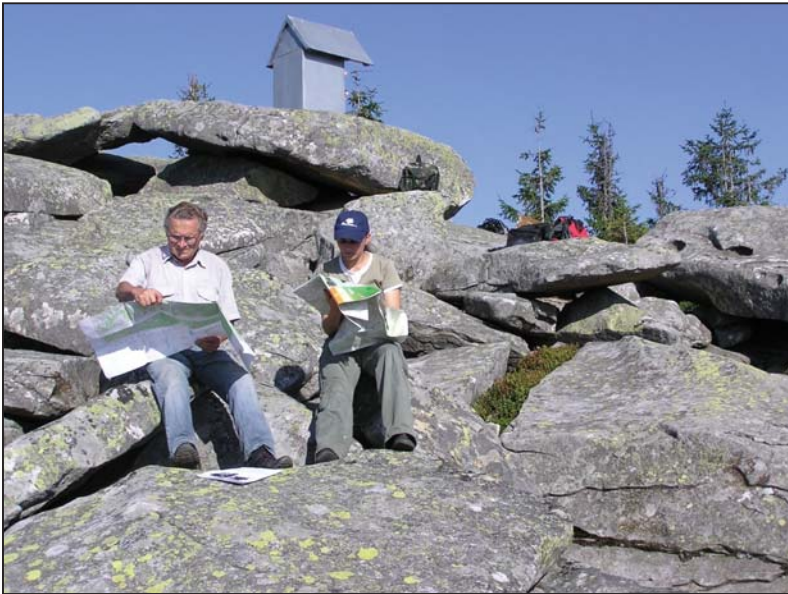
Таке саме походження має назва села Люча, яке розташоване у цій же частині та річка Лючка. У слов'янських і романських мовах слова *луч*, *лучистий*, *лучезарний* є синонімами слів *сонячний*, *променистий*. Люча і Рушір семантично (за змістом, значенням) і територіально близькі, Люча відображає теплоту, ясність, променистість, Рушір споріднене із зеленню, красою теплого періоду року.

Можливо назва села Ключів за хребтом Дубовий має таке ж походження – від Люча - Лючів - Ключів.

На нашу думку, і такі назви як Ясенів, Синиці (Ясениці, Ясиниці) теж похідні від Сонця. Ці села (або їх первинні осередки) розташовані на південь від Лисини Космацької, тобто там де сонце перебуває найвище над горизонтом – у зеніті, це середина, ясна, найясніша частина дня. У цьому напрямку відомі також святилища на Іреготі і Писаному Камені (с. Верхній Ясенів). Вони очевидно теж пов'язані із центральним святилищем на Лисині. Подібне розташування мають топоніми які є складовими аналогічного святилища на Львівщині.

По периферії від центру, переважно на вершинах гір, узвишсях теж влаштовувалися святилища, або сигнальні пункти. На них в певні «сонячні» дні, свята палили ватри, влаштовували ігри. Збереглися до наших днів назви місцевостей від ватри, вогню, горіння, пожежі. У акришорському напрямку маємо г. Погарину (622 м н. р. м.), Воскресінецьку гору (місце сили), у Шешорському – г. Великий Погар (729 м н. р. м.) над печерою Довбуша і палеолітичною стоянкою, у – Терношорському – урочище Згар, г. Терношора (998 м н. р. м.), Терношорське святилище, у південному напрямку – гора Пожеретуль, святилища на Іреготі (1472 м.н.р.м.) і Писаному Камені. Наявність чи сліди прадавніх капищ на деяких вершинах або біля них можуть підтвердити спеціальні археологічні дослідження.

Деякі топоніми, як ми вважаємо, походять від охоронного призначення. Вони розташовані докруг Космача, Косова, і охороняли святилище та соляні джерела, контролювали вивіз солі. Пожеретуль - Бережниця – Березник – Терношори – Безулька – Соколівка – Гордя, Город (укріплення) – Березів – Стопчатів, тощо - топоніми, які мають однакове смислове значення – берегти, охороняти, захищати. Походження назви Березів більшість дослідників пов'язують із деревом березою, ліси якої начебто тут були дуже поширені. Проте

У центрі календарного святилища на Лисині Космацькій

детальний аналіз однойменних поселень в інших регіонах засвідчує, що Берези, Березови тощо засновувалися як сторожові, охоронні поселення на пограниччях (6), чи навкруг важливих об'єктів, святилищ тощо. Навкруг Космача маємо три топоніми із коренем *берез*, *береж* – село Бережниця Верховинського району, Березник, присілок с. Снідавки, с. Березів (раніше усі чотири Березови були одним селом). Село і річка Безулька теж очевидно первинно мала корінь *берез*, як похідну від Березника (звідки вона починається), імовірно її називали Березулька, а з часом *ре* випало в усній мові і вона перетворилася на Безульку. Можливо деякі теперішні назви перейняті від сусідніх місцевостей, або раніше охоплювали ширшу територію, чи впродовж тисячоліть втратили своє первинне звучання і значення.

Город, городище означало укріплене поселення, фортецю, яке мало оборонне, захисне значення. І нині широко вживаними є слова городити, відгороджувати, загороджувати у цьому ж контексті. Очевидно і г. Гордя і нинішнє с. Город виконували оборонні функції та отримали відповідні назви.

У науковій та науково-популярній літературі укорінилися уявлення про незначне заселення Гуцульщини до початку II тисячоліття н.е., що активна колонізація відбувалася у 15 – 19 ст. До цього гірські території були мало заселеними. Однак така кількість древніх культових місць свідчить про це, що ці гори були заселені досить густо і тут вирувало активне життя. Очевидно визначальне значення в заселенні прадавньої Косівщини - Космаччини і спорудженні численних (на нинішній день відомі 7) святилищ, в тому числі календарного, мали соляні джерела, видобуток солі та торгівля нею. Малоімовірно, що святилища, ще й так чисельно,

споруджувалися у безлюдних місцях. Сліди палеоліту та неоліту (кам'яний вік), як згадувалось вище, виявлені археологами в багатьох селах Космацької округи. Можливо, зміна клімату, погіршення погодних умов чи інші чинники (військові дії, нашествия завойовників, епідемії), змусили населення відступити на підгір'я і спричинили деяке обезлюднення гір. Проте автохтони залишилися. Свідками цього є місцеві прізвища, прізвиська і топоніми. Оборонне, захисне чи провідне значення мали і прізвища та прізвиська Шатрук, Пророчук, Соколюк, Береза, Бойчук, Бойцуняк, Бович, Балагурак, Гавриш, Гаврищук і ін., які тут досить поширені. Шатрук у санскриті означає воїн, захисник. Друга за ієрархією каста після верховної касті жерців (пророчуків, оракулів, провідників) називалася Кшатрії. Вона відповідала за захист, охорону. Подібна кастова ієрархія суспільства збереглася у Індії. Слово «*береза*» раніше мало очевидно ширше значення – захисник, оборонець, провідник. Таке прізвище є досить поширеним в Україні. А на Гуцульщині збереглося у значенні провідника, організатора гурту колядників. Охоронець лісу, лісник в деяких місцевостях

називається побережник. Етимологічно спорідненими є берегиня, обереги, берегти, зберігати тощо. Корінь *bo* у прізвищах Бойчук, Бойцуняк, Бович, а також *go, gu, ga* у словах Балагурак, Гавриш, Гаврищук, Гуцуляк тощо означають бик, тур, самець (9, 10, 11, 13). Слова бик, тур, раніше мали значно інше, дуже високе трактування і пошанування як синоніми значень герой, силач, захисник, бог. Древні язичницькі божества Зевс, Крішна (Кришень), Велес і ін. ототожнювалися бику, їх зображали із бичачою головою. Але дослідження антропонімів окрема тема. Ми наводимо їх тут для підтвердження їх автохтонності, давності і можливого походження у зв'язку із прадавніми сакральними об'єктами і соляними родовищами.

Серед населення та в літературі побутує переконання, що місцевості із коренем *лисий, лиса* це місця перебування злих сил, відьмацьких шабашів тощо. Так у книзі «Метафізика Карпат» (8) Лисина Космацька означена, як «місце ігрищ нечистої сили, легендарний сакральний центр гірських поган». На більшості таких місць нині виявлені сліди язичницьких капищ, святилищ. Але чому нечистої сили? Очевидно таку характеристику їм надали після прийняття Християнства, коли попередні сакральні об'єкти були оголошені нечистими, пов'язаними із нечистою силою. Навпаки, назви *лисий, лиса, лисина*, як бачимо, синоніми словам *сонячний, ясний, світлий*. Наші предки в певні періоди були вогне- і сонцепоклонниками, Сонце було головним божеством, на його честь влаштовували різні святилища, святкування, ігри. Первісні люди (сучасні теж) цілковито залежали від сонця, весь уклад життя, вірувань узгоджувався із положенням сонця над горизонтом, порами року. Тому такі місця необхідно реабілітувати, вони не мають ніякого негативного змісту і наповнення. Вони можуть і повинні стати предметом детального вивчення, що допоможе заглянути вглиб нашої історії, стати важливими об'єктами туристичної інфраструктури. Ми не закликаємо повернутися до ві-

рувань наших пращурів, а збагнути, пізнати правдиву славу історію нашого краю.

У статті подано розшифрування лише частини топонімів Косівщини, які безпосередньо виводяться від тої чи іншої приналежності до календарного святилища із центром на Лисині Космацькій та соляних промислів. Це одна із перших спроб мотивованого пояснення деяких топонімів краю за допомогою санскриту. Ми не наполягаємо на їх категоричності, але логічно виводимо від зв'язку із календарним сонячним святилищем. Потребують детальнішого вивчення описані та інші топоніми, гідроніми, прізвища тощо.

Висновки.

Походження місцевих назв (топонімів) Косівщини має чітку мотивацію.

Основними топонімотвірними чинниками були соляні джерела (промисли) та календарно-астрономічне святилище із центром на Лисині Космацькій.

Місцевим назвам (топонімам, гідронімам), а також деяким власним іменам (прізвищам, прізвиськам) щонайменше 3,5 тисячі років, ні у кого ми їх не позичали, вони постали тут споконвіку і відображали ту чи іншу ознаку, призначення.

Необхідно провести детальні історико-географо-лінгвістичні дослідження топоніміки, гідроніміки, антропоніміки на основі санскриту, співставлення з іншими мовами та правдивої мотивації.

Вмотивоване розшифрування місцевих назв сприятиме переосмисленню деяких історичних догм, відновленню історичної пам'яті, збереженню етнокультурної спадщини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грабовецький В.В. Ілюстрована історія Прикарпаття. Тисячолітній літопис Гуцульщини. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2004. – Т.3. – 460 с.
2. Клапчук М.Н. Новые данные о палеолите и мезолите на Прикарпатье. // Совет-

ская археология. – М: Наука, 1983. №4.

3. Кобилюх В. – Гуцульщина в праісторії та санскриті // Історія Гуцульщини. – Чикаго – Львів, 2000. – С.8 – 52.

4. Кугутяк Микола. Кам'яні старожитності Космача. – Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2007. – 99 с.

5. Кугутяк Микола. Терношорське скельне святилище в Карпатах. – Івано-Франківськ: Лілея – НВ, 2007. – 72 с.

6. Кузич-Березовський Іван. Березівське боярство на тлі історії України. – Детройт, 1962. – 320 с.

7. Мацкевий Л., Тарасенко Л. Кам'яні коси Косівщини // Зелені Карпати. – 1994. – № 3-4. – С. 24-28.

8. Метафізика Карпат. Івано-Франківська область/Відповідальний редактор О.Головенський.- ІФ; БГКФ «Цинамоновий Хрущ», 2010. – 108 с.

9. Наливайко С. І. Тисяча найновіших тлумачень давньоукраїнських назв, імен, прізвищ, термінів та понять (на індоіранському матеріалі). – Національний науково-дослідний Інститут українознавства МОН України. – К., 2008. – 360 с.

10. Наливайко С. І. Давньоіндійські імена, назви, терміни: проекція на Україну. – Національний науково-дослідний Інститут українознавства МОН України. – К., 2009. – 504 с.

11. Наливайко С. І. Українська індоаріка. – К.: Євшан-зілля, 2007. - 640 с.

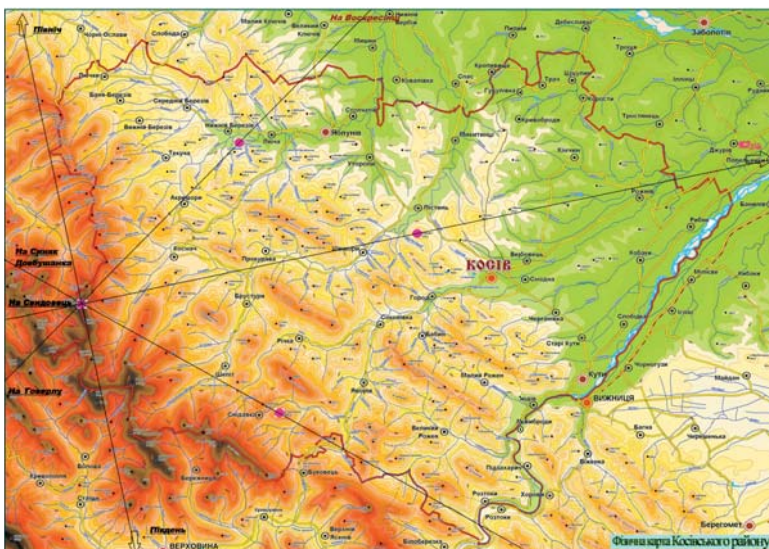
12. Населені пункти Косівщини / Упорядник І. Пелипейко. – Косів: Писаний Камінь, 1995. – 112 с.

13. Санскритсько-український тлумачний словник езотеричних термінів.- Інтернет-видання.

14. Словник іншомовних слів/ Ред. І.В.Льохін, Ф.М.Петров. – К., 1995. – 758 с.

15. Словник української мови. – К.: Наукова думка, 1980. Т. 11. – 700 с.

16. Сіреджук П. З хроніки заселення Галицької Гуцульщини // Історія Гуцульщини. Т. IV. – Чикаго – Львів, 1999. – С.124-150.

Продовження основних азимутів відповідно схеми центру календарного святилища на Лисині Космацькій (Л.К.). Сонце сходить лише у просторі (шорах) між лініями ГОВЕРЛА – Л.К. – АКРИШОРА – КИЧЕРА і СІНЯК – Л.К. – ТЕРНОШОРА

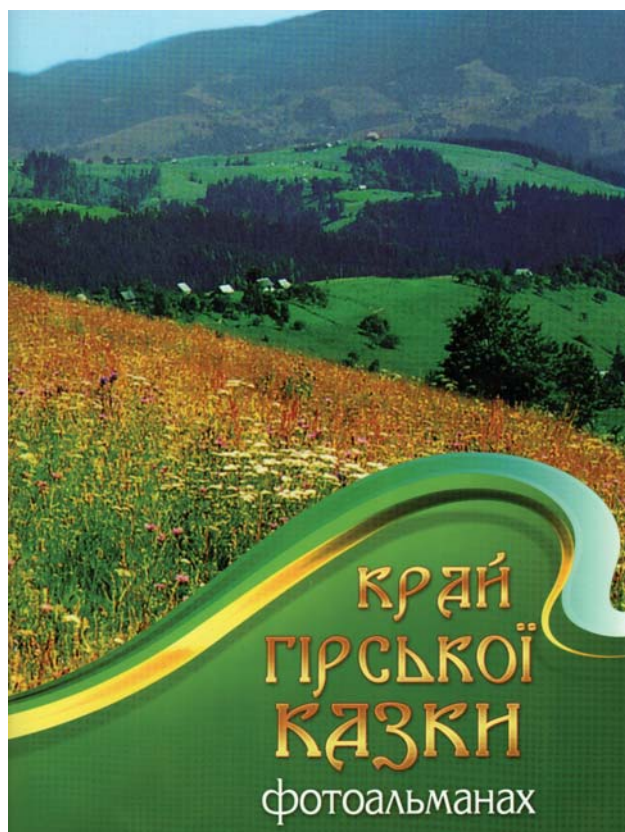
ПРОДАЖНИЙ ГРІШ

Продажний гріш –
Безсмертний гріш.
Він жив до Юди
Й ще раніш,
Замуливши душі свічадо,
Він реготав пекельно-радо.

Спокусний блиск дзвінких монет
Дугою не один хребет зігнув
Й ламав, як соломинку,
Та Юда перший – честь йому! –
Полізити зваживсь на осику...*

**Юда від докорів совісті повісився на осиці.*

Петро КОВАЛЬ,
село Олександрівка
на Дніпропетровщині

ЦІКАФІЙ ФОТОАЛЬМАНАХ

Вийшло у світ два випуски фотоальманаху "Край гірської казки". Чудовий дизайнерський підхід виявили Ярослав Юрійчук, Кирило Понедельський. В альманахові висвітлено звичай та традиції Гуцульщини, привабливі туристські об'єкти, історію та мистецтво краю. Друге число видання відкриває стаття Дмитра Ватаманюка "Гуцульщина".

Сподіваємося, альманах знайде свого читача і буде корисний гостям карпатської землі.

Віталій ДМИТРЮК,
смт Путила, Чернівецька обл.

▲
Композиція Ольги Гордійчук
(місто Косів)

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЄ ЖИТТЯ НА КОСІВЩИНІ В ПЕРІОД ЗУНР

Із проголошенням Західноукраїнської Народної Республіки у гуцульських селах і містечках розпочалася державотворча праця.

Старостою Косівського повіту був Анатоль Лепкий. Саме він видав розпорядження, щоб усі майдани й вулиці в Косові, Пістині, Кутах, Яблунові, Жайбому назвати іменами видатних українських діячів Тараса Шевченка, Івана Франка, Михайла Павлика, Михайла Грушевського, Бориса Грінченка, князів Святослава, Володимира, Данила, Романа, гетьманів Байди-Вишневецького, Петра Дорошенка, Богдана Хмельницького, Петра Сагайдачного, Івана Мазепи, Пилипа Орлика, Головного отамана Симона Петлюри.

Площі пропонувалось назвати Берестейського Миру, Олекси Довбуша, 1 Падолиста, Стрілецька.

Почалася заміна польських вивісок, афіш та реклами на україномовні. Військовим повітовим комісаром, поручиком УСС М.Саєвичем та старостою А.Лепким 4 листопада 1918р. видано розпорядження такого змісту: «Всі головні написи... мають бути до дня 14 падолиста с.р. змінені на українські під загрозою 2000 К. [корон. – А.Г.] кари».

У кожному селі влада запланувала спорудити народний дім, в якому відвести приміщення для читальні «Просвіти», товариства «Січ» і крамниці. «Дім сей збудувати в українським стилю, гуцульської форми», – вимагало урядове розпорядження. Проекти цих громадських споруд розробляли косівські інженери Заячківський та Лопатинський. Будівельним матеріалом (лісом) забезпечувала держава. Від сільських громад вимагалось обробити

і своїм транспортом звезти матеріал, а також винайти під будівлю гарне місце, бажано в центрі села.

Те ж саме стосувалось і спорудження шкільних будинків. Кожного місяця 1-го і 15-го числа необхідно було в обов'язковому порядку парохіяльними урядами, шкільними управами та начальниками громад складати звіт перед повітовим урядом про виконану в цьому плані роботу.

Важливими були дії нової української влади і в інших напрямках. Зокрема, в судовій практиці вимагалось всі рішення судів виголошувати іменем Української Народної Республіки.

У розпорядженні від 22 грудня 1918р. вимагалось «по всіх церквах, косяцях, кірках та синагогах, там, де досі споминало ся підчас богослужень чи других молебень Австрію та цісаря, споминати Українську Народну Республіку [правопис збережено.- А.Г.]».

1 грудня 1918 року в Ко-

сові почала працювати друкарня, яка випускала україномовну продукцію. Цього ж дня вийшло перше число газети «Урядові вісті».

Микола Угрин-Безгрішний та Богдан Заклинський zorganizували в Косові видавництво «Довбуш» і стали його редакторами. Тут почав виходити і журнал «Чорногора», редактором якого був також М.Угрин-Безгрішний. З його іменем пов'язано й заснування в Косові повітової бібліотеки і театру, про що 1 лютого 1919 року в «Урядових вістях» (ч.5) була надрукована відповідна інформація. З неї дізнаємося, що театр носив ім'я Івана Тобілевича і на той час дав дві вистави за п'єсою Б.Грінченка «Степовий гість».

Повітовий уряд зразу ж після проголошення ЗУНР розпочав на Косівщині реформу освіти. Навчання стало вестися українською мовою. Анатоль Лепкий своїм розпорядженням від 18 грудня скасував усі закони, видані австрійським урядом в освітній галузі, мотивуючи, що «школа в Українській Народній Республіці має бути

виключно національною». В усіх школах запровадили обов'язкове вивчення і виконання українського державного гімну. Не було нових українських підручників, тому дозволили користуватися старими, але вилучивши з них усе, що не стосувалося Української держави.

Робота в освіті вимагала великого ентузіазму і самопосвяти. Не було приміщень для шкіл, українських учителів, необхідного навчального обладнання. Ці питання разом з повітовим урядом вирішувала Косівська філія Українського педагогічного товариства на чолі з Петром Побігуцим. Для формування кадрового складу було оголошено конкурс. За його умовами на заміщення посади тимчасового учителя допускалися особи без учительського диплома, які мали гімназійний атестат або інший документ про освіту.

Видавництво «Довбуш» почало друкувати шкільні підручники. Так, на 1919-20н.р. було заплановано видати підручники з п'яти навчальних предметів.

У Косові було відкрито вчительські курси, на яких навчалася свідомо українська молодь, члени юнацьких організацій, січові стрільці. За спогадами Анни Богдан, її мати Катерина зі своєю товаришкою Стефанією Жолкевич також закінчили ці курси. Навчання було цікавим, добре організованим. Серед майбутніх педагогів було багато хлопців, вчорашніх усусів з Рожнова, яким дівчата допомагали в навчанні. Після

Катерина Ониськів-Богдан – студентка Косівських учительських курсів

закінчення курсів всі отримали відповідні документи і скерування на роботу в школи повіту.

Ось такий поштовх державотворчому життю на гуцульських теренах дало проголошення 1 листопада Західноукраїнської Народної Республіки. Пам'ятаймо про цю достойну працю.

Ігор Пелипейко

Ігор Пелипейко, Анна Богдан.
Косів, 1973 рік

ВІН БУВ СПРАВЖНІМ ПАТРІОТОМ УКРАЇНИ

Нашого славного земляка Ігоря Аполлоновича Пелипейка добре знали на Косівщині та Прикарпатті. Я був знайомий з ним з 1958 року, а у Косові він проживав з родиною з 1938 року. Полюбив цей край, малу Батьківщину, всім серцем і душею. Він щиро, з усією мислимою глибиною відтворив його у своїх книгах.

Його кредо – велика працездатність і працелюбність. Жити і творити – це було його життєвою необхідністю. Напрошуються слова Максима Рильського: "Ми працюємо любимо, що в творчість перейшла". Працював у своєму "сродному ділі" – працю за покликанням, за природними здібностями. Сковородинівська теза: "Сродна праця". Як це важливо у наш час!

Цій людині була властива широка ерудиція, широкий діапазон знань: прекрасний філолог – і не тільки рідна українська мова та література, а й історія, географія, мистецтво, природознавство, людинознавство і політика. Чудовий педагог, видатний громадський діяч, краєзнавець, великий природолюб. Своїми вчинками він давав зрозуміти, що захищаючи природу, ми захищаємо Батьківщину.

**Ігор Пелипейко і Володимир Моравський.
29 серпня 1998 року**

І. А. Пелипейко відзначався великою людською скромністю. Як та бджілка, від роси і до роси, носив мед до нашого спільного вулика за покликом серця. Ігор Аполлонович прагнув виконати свій святий обов'язок – своєчасно змалювати й возвеличити свій край, Україну, її людей. І це йому вдалося.

Ніколи не був байдужим до проблем людей. Завжди відгукувався на животрепетні проблеми в усних виступах, періодичній пресі, виданнях. Доречно пригадати народну мудрість:

бійся байдужих. Вони не вбивають, але з їхньої мовчазної згоди на землі бувають і зрада, і вбивство. По життєвій дорозі завжди йшов за плугом правди і ніколи не був перекотиполем.

Був шанованою людиною, яку знали і поважали, маючи за приклад для наслідування. Гарний сім'янин, люблячий батько – виростив і виховав дочку Ольгу, сина Володимира, які стали висококультурними, ерудованими людьми.

Принагідно згадати слова Тараса Шевченка: "Сумно, страшно, а згадаєш – серце усміхнеться".

Сумно, бо нема з нами Ігоря Пелипейка. Страшно, бо у свій час в деякій мірі був переслідуваний, обмежений у своїх діях. Серце усміхнеться, бо багате творче надбання його спадщини залишилося з нами, в наших душах, серцях, пам'яті. І він з нами!

Честь і слава Ігорю Пелипейку. Хай з Богом спочиває. Вірю, що ніколи не заросте стежина до його теперішньої домівки.

Тадей ЯНИЦЬКИЙ,
голова осередку "Просвіти",
вчитель Косівської гімназії

Ірина Радиш

ЗАЧАРУВАННЯ ГОЛОСОМ

Іринка Радиш, як і мільйони школярів України, щоранку поспішає до школи, відповідає на уроках, пише контрольні роботи, займається в гуртках. Звичайна учениця, скажете ви. І будете неправі, бо Іринка – не просто восьмикласниця. Вона – гордість Рожнівської школи, учасниця, дипломантка й переможниця районних, обласних, всеукраїнських і міжнародних конкурсів та фестивалів, ведуча мистецьких заходів, які відбуваються не лише в Косові, Івано-Франківську, але й у Києві, Одесі, «Артеку» та за кордоном.

Чим же полонила скромна дівчинка з Гуцульщини вимогливих членів журі та організаторів артфестів?

Своєю органічністю й невимушеністю на сценічних підмостках?

Так.

Дитячою безпосередністю й щирістю?

Так.

Не по роках високою професійністю?

І це також правда.

Але найперше – неповторним голосом і дивовижним чуттям слова. Іринка не просто декламує вірші – вона живе ними, перепускає через своє дитяче серденько радість і біль, щастя і горе, сумніви і віру. І при цьому знаходить такі проникливі інтонації, такі темб-

рові ноти, так розкриває найтонші семантичні відтінки, що їй може позаздрити будь-який дипломований артист.

В Іринки – цілий альбом нагород: подяк, грамот, дипломів, здобутих з 2003 по 2011 рік. Усі вони однаково дорогі дівчинці, хай то буде шкільна відзнака чи Гран-прі на міжнародному конкурсі, іменна стипендія чи золотий тризуб від правлячого архієрея. Бо за ними – її життя, зосереджена й наполеглива праця, виступи перед аудиторією, нові знайомства, нові враження. Її мистецьке обдарування зачарувало єпископа Миколая Сімкайла і лауреатів Шевченків-

ської премії Василя Пилип'юка та Романа Лубківського, народну артистку України Наталію Бучинську і телеведучу, заслужену артистку Оксану Пекун...

Ірина Радиш має багатий репертуар, але найбільше любить читати вірші Тараса Шевченка, Івана Франка, духовну поезію. Вони якось дуже суголосні її внутрішньому світові. І вона хоче донести до всіх те, що відкрила для себе із цієї багатой скарбниці українського слова. Тому немає більшого щастя для юної артистки, ніж те, коли після оголошення свого імені вона виходить на сцену. Притихла глядацька зала, сотні пар очей в очікуванні дивляться на неї. Лунають перші слова – і слухачі потрапляють у полон поезії. Рядки, що їх читає Іринка, звучать то радісно й оптимістично, гінко линуци увись, то стихають, збавляють у темпі, тривожними акордами б'ються в серце, а потім знову вирівнюються, лагіднішають...

І хоча багатьом знайомі вірші, які читає Іринка, все ж їй завжди вдається віднайти нову мелодіку, блискучі переливи тембру, відкривати у відомих текстах щось зовсім не сподіване. Поетичні образи, які раніше лише злегка вимальовувалися в уяві, стають зримими і почутими під дією дивовижної магії голосу цієї дівчинки. Щедрі оплески – нагорода Іринці за одкровення.

Інститут біографічних досліджень у 2009 році видав унікальну книгу «Юні таланти України ХХІ століття». У розділі «Митці слова» окремою сторінкою розповідається і про нашу землячку, її талант та заслужені нагороди. Приємно, що як і інші обдаровані діти, вона є юним обличчям нашої країни і наповнює слово «Україна» новим, якісним та унікальним смислом. Тож доброї долі й звершення творчих задумів тобі, Іринко!

"Я ТОБІ НА ТРЕМБІТІ..."

Коли ранок знімає з гір напівпрозоре біле покривало, видно, як у перших променях сонця виблискують дахи чепурних хат шешорян. Ніщо не порушує тут ранкової тиші, тільки стрункі смереки шепочуться з легкокрилим вітром, дзюрчать кришталем гомінкі потічки, голосно цілується з ними стрімка річка Пістинька.

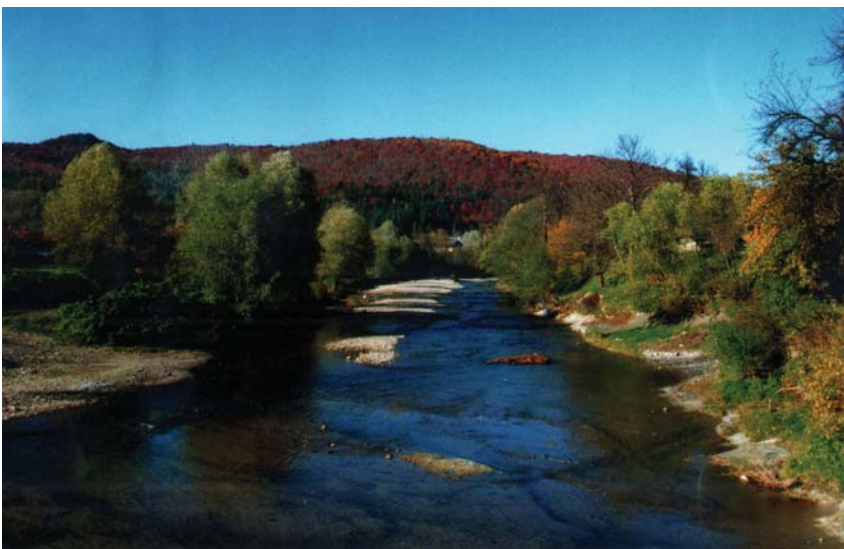
Чарівна природа села, шум порогів гірської ріки на протязі багатьох десятиліть привертають увагу відпочиваючих, особливо студентської молоді, і надихають їх на творчість. Такі чарівні наші Шешори! Скільки прекрасних мелодій народилося тут! І не даремно!

Напевно найкращою і найпопулярнішою піснею, що народилася тут і якій судилося стати відомою далеко від Карпат, є пісня "Гуцулка Ксеня".

Ми провели дослідницьку роботу і твердо знаємо, що ця пісня створена в нашому селі Шешорах і її авторами є Роман Савицький та Іван Недільський.

У журналі "Гуцульщина" за жовтень 1996 року, що виходив

в Торонто (Канада), Степан Пінчук пише так про створення пісні "Гуцулка Ксеня": "Хто з любителів співу не захоплюється чарівною, задушевною мелодією пісні "Гуцулка Ксеня"? Про авторство пісні склалися різні легенди. Написання "Гуцулки Ксені" приписувалось відомому в свій час у Станіславі театральному діячеві Ярославу Барничу. Однак серед великої кількості молоді, яка цікавилася цими піснями, віддавна відомо, що автором її є скромний учитель з села Се-

Шешори

**У гостях у Миколи і Дмитра Братівників
(Ксенія Бурачинська стоїть перша справа)**

миголів Сколівського району Львівської області Роман Савицький.

З 1929 до 1939 року Роман Савицький працював учителем історії української гімназії "Рідної школи" у Станіславі. Хоч він не закінчив жодної спеціальної музичної школи, але музикою цікавився ціле своє життя. Станіслав тих часів був досить значним центром української музичної культури. Там існував хор "Станіславський Боян", до якого відразу ж вступив Савицький. Активна участь у музичному житті міста була одна з найсильніших стиму-

лів для власної композиторської творчості.

Але, як це завжди буває в людей, що не спеціально займаються музикою, свої пісні писав Р.Савицький з приводу конкретних життєвих обставин.

Історія їх написання сама по собі дуже цікава.

Пісня "Гуцулка Ксеня" була написана в 1932 році. Праця гімназійного вчителя не давала Савицькому повного матеріального забезпечення. Свою літню відпустку він, як правило, проводив в домі двоюрідної сестри Ірини Бурачинської, яка жила в селі Шешори на Косівщині. Ірина Бурачинська мала вродливу дочку Ксеню. Вона дуже прив'язалась до свого дядька Романа. У тих часах на Косівщині проводило свої вакації чимало львівських студентів. За традицією, вони кожного року в останню неділю серпня влаштовували перед від'їздом на навчання студентські вечорниці. Молодь одягалась у сільське вбрання, проводили ігри, танці, співи. Під час такого вечора в Шешорах у будинку Бурачинських Ксеня одяглася у гуцульський стрій. Одяг її був дуже оригінальний, а сама дівчина настільки захопила всіх своєю юністю і красою, що обрали її "королевою вечора". Ксеня була дуже веселою і дотепною, кожному давала якісь доручення, а до свого дядька звернулася із проханням написати таку пісню, щоб уся Гуцульщина її співала! Роман Савицький незабаром склав слова пісні, а музику на ті прекрасні слова пізніше написав І.Недільський.

У середині 90-х років минулого століття у газеті "Галичина" була надрукована дослідницька стаття поета Степана Пушика "Хто автор "Гуцулки Ксені"?", в якій він старався довес-

ти, що автором пісні „Гуцулка Ксеня” є Ярослав Барнич, а не Роман Савицький. Він побував у США в родині Барничів і Недільських, які якимось чином все-таки причетні до написання пісні "Гуцулка Ксеня". Та істинну правду про відомий варіант мелодії і слів пісні "Гуцулка Ксеня" знаємо тільки ми – шешоряни з "перших уст".

У 1994 році, влітку, в село Шешори приїхала на відвідини рідних місць сама Ксенія Бурачинська-Данилишин, яка довгий час мешкала в місті Чикаго (штат Іллінойс в США). Вона зустрілася із знайомими жителями села, побувала в гостях у родини Миколи Дмитровича Братівника, бо вони однолітки і часто гралися дітьми.

Тут і розповіла, як саме виникла пісня „Гуцулка Ксеня”.

У родині Бурачинських було двоє дітей - Богдан і Ксеня. У будинку над бистрою річкою Пістинькою щоліта у них відпочивало багато студентів. Гостював у них і мамин двоюрідний брат Роман Савицький.

Мати Ксені – Ірина Бурачинська (з родини Арсеничів з Березова), була красивою жінкою. Це саме їй Роман Купчинський присвятив пісню "Ірчик", яка увійшла в скарбницю стрілецької поезії.

У 1932 році Ксеня була ще дитиною. Але вона любила свого дядька Романа, і він відповідав племінниці своєю взаємною любов'ю, часто водив на прогулянки, розказував різні історії, наспівував мелодії пісень. На відпочинку у Шешорах у родині лісника Дмитра Братівника перебував директор Коломийської гімназії професор Іван Недільський. Він гарно грав на гітарі, співав і складав музику. Вони часто зустрічались з Романом Савицьким у будинку Бурачинських. Студентські вечори дійсно

проводились, Савицький і Недільський бували на них. Пісня "Гуцулка Ксеня" була присвячена 10-літній Ксені. Слова написав Роман Савицький, а музику - Іван Недільський. На запитання, чому вважають деякі дослідники, що автором пісні є Я.Барнич, пані Ксенія Бурачинська-Данилишин відповіла, що Барнич написав оперету "Гуцулка Ксеня", про яку вона дізналася вже будучи в Америці. Так, дійсно, є інша пісня "Гуцулка Ксеня", мелодія якої, можливо, належить композитору Я.Барничу, автору оперети "Гуцулка Ксеня". Звідки ж ми знаємо про це? А ось звідки:

– У наше село Шешори в 1932 році приїхав Михайло Палагняк із села За-

**Будинок Бурачинських в Шешорах,
де народилась пісня "Гуцулка Ксеня"**

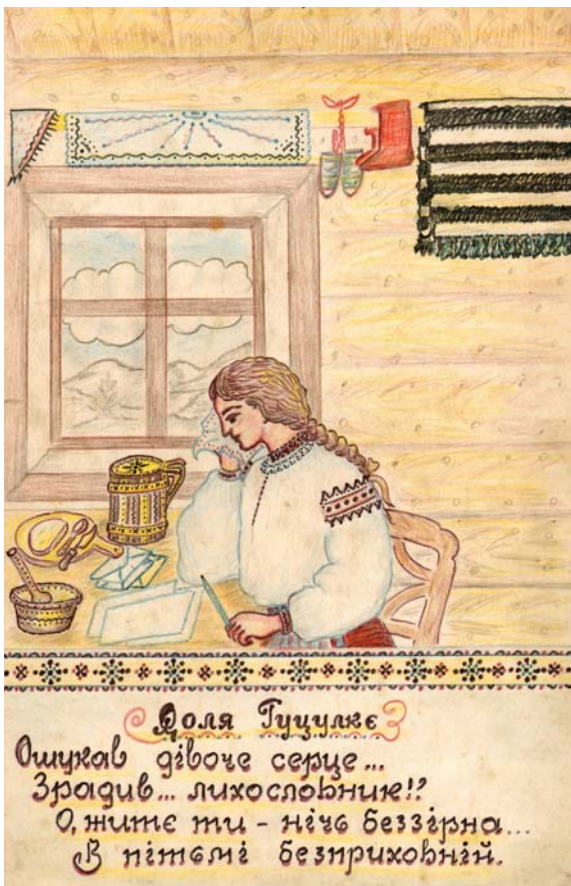
лукви Галицького району. Тут він вів велику просвітницьку роботу, був диригентом і керівником хору, вчителем "Рідної школи" на участку "Царина". Згодом оженився із шешорянкою Оксаною Слижук.

Восени 1934 року, побувавши в рідних місцях у Галичі, він привіз іншу мелодію пісні із оперети „Гуцулка Ксеня” і наспівував її у своїй господі. Племінниця його дружини, на той час дівчина-підліток Ганна Олексюк (Біленчук), яка часто бувала у них вдома, добре запам'ятала мелодію і слова нового варіанту пісні "Гуцулка Ксеня". Її сестра, Марія Олексюк, тоді ж вчилася в Коломийській гімназії і також знала нову мелодію пісні. Дівчата виховувались у дуже поважній родині солтиса Ілька Олексюка, були музично обдарованими і освіченими. Ганна Олексюк (Біленчук) і зараз проживає в селі Шешори і є живим свідком тих подій.

Галина БРАТІВНИК.

с. Шешори, Косівський район

Малюнки Параски Плитки-Горицвіт

ВИСОКЕ ЗВАННЯ

Напередодні Дня Незалежності, 23 серпня цього року, нашому землякові Михайлові Струтинському Указом Президента присвоєно високе звання заслуженого працівника культури України.

Михайло Михайлович – відома в краї людина. Музикант, викладач школи мистецтв, який виховав цілу плеяду майстрів-віртуозів, уклавши в них свій таланти і вчительську працю. Михайло Струтинський увійшов у число провідних фахівців Прикарпаття із гри на духових інструментах.

Але найбільшою справою свого життя М. М. Струтинський вважає збереження скарбів народного вишивального мистецтва. Майже 50 років він невтомно віднаходив їх по близьких і далеких селах, віддалених присілках, закинутих хуторах, щоб вдихнути в них нове життя. Барвисті сорочки, рушники, одяг, ткани вироби з різних куточків Галичини, Поділля, Буковини стали основою його сімейної колекції. У своїх пошукових експедиціях не зміг оминати шедеврів на-

Михайло Струтинський

родної кераміки, кушнірства, боднарства, речей сакрального призначення, ікон. Разом з творами народного малярства, музичними інструментами, старовинними світлинами вони також поповнили його збірку.

У своїй квартирі подружжя Михайло і Романа Струтинські зібрали понад чотири тисячі експонатів! Увесь цей безцінний скарб вони офірно віддали міській громаді Косова. Більше того: систематизували колекцію, паспортизували кожну річ, згідно вимог музеезнавства облаштували експозицію. Деякі вироби були настільки понижені, що їх у буквальному сенсі повертали до життя.

Зате тепер, коли роздивляєшся цю унікальну збірку, ніби вбираєш у себе потаємну музику душ, що відбриніла над українською землею і потягнулася до високого неба, щоб з'єднатися із Творцем. А натомість – залишивши нам прагнення діткнутися до невмирущого, незнищеного, дістати нові імпульси до творення, бо саме в ньому – неперервність традиції українського мистецтва.

Михайло Струтинський не просто збагатив місто ще одним музеєм, хоча цей його навдивовижу щедрий філантропічний вчинок, на жаль, не так уже й багато має аналогів (принаймні в Україні).

У музеї. Зліва направо: Олександр Коровицький, Катерина Сусак, Михайло Струтинський, Христина Стебельська, Романа Струтинська

Михайло Струтинський своєю подвижницькою працею на ниві українського мистецтва зберіг і повернув нам, замученим повсякденною суетністю, музику високих сфер, до яких завжди тягнулася українська людина, необхідність духовних інтенцій, без яких безбарвним і сірим стає наше життя.

Прийміть же, шановний Михайле Михайловичу, щирі вітання з пошануванням Україною Вашої праці! Здоров'я й енергії Вам на багато літ уперед!

Антон ГРИГОРУК,
художник.

Григорій Колос

НЕПЕРЕСІЧНИЙ МИТЕЦЬ

"Думи мої, думи",
декоративна скульптура, 1969

"Полонинський вівчар",
декоративна скульптура, 1989

Григорій Колос – один з провідних митців художньої кераміки. Він народився 27 серпня 1935 року в селі Нечаєвому на Черкащині. Навчався у Львівському училищі прикладного мистецтва, Львівському інституті прикладного та декоративного мистецтва. Його педагогами з фаху були знамениті художники Григорій Анциферов, Ярослава Музика, Карло Звіринський.

З 1964 року Григорій Колос працює викладачем Косівського училища прикладного та декоративного мистецтва. Виховав не одне покоління талановитих художників, серед яких і лауреати Шевченківської премії, відомі в Україні та за її кордонами митці. Багато років очолював відділ кераміки, зі створенням інституту – кафедру художньої кераміки.

На прихильну увагу мистецтвознавців заслугове творчість Григорія Колоса, особливо – його декоративна скульптура, багата тематикою, цікава своїм пластичним вирішенням.

Його роботи позначені тонким ліризмом, іскристим українським гумором. Вони технічно довершені і художньо переконливі. У Григорія Колоса свій стиль з такими прикметними рисами, як на-

Ваза "Ранок", 1987

"отримав гарбуза",
декоративна скульптура, 1990

"Осінь",
декоративна скульптура, 1990

"Ковпаківці",
декоративна скульптура, 1969

родність, лаконізм, органічне поєднання змісту і форми, гіперболізація та акцентування окремих сторін об'єктів зображення, виразна сюжетність пластичних композицій.

Григорій Макарович Колос здійснив вагомий вклад у формування Косівської школи кераміки, вписав свою яскраву сторінку в історію гучульського гончарного промислу.

Від численних учнів і колег по багаторічній праці хочеться висловити щиру подяку цій благородній людині, справжньому педагогові, який не тільки вчив досконалого опанування секретами професійної майстерності. Він учив нас життєвої мудрості, порядності. Він є для нас взірцем відданості своїй справі, своєму покликанню художника. Тому зараз, коли Григорій Макарович пере-

буває на заслуженому відпочинку і лише зрідка приходить у навчальний заклад, з особливою силою відчувається все те добро, яке він щиро дарував нам упродовж багатьох десятків літ.

Спасибі Вам за це, шановний учителю!

Антон ГРИГОРУК.
Світлина автора

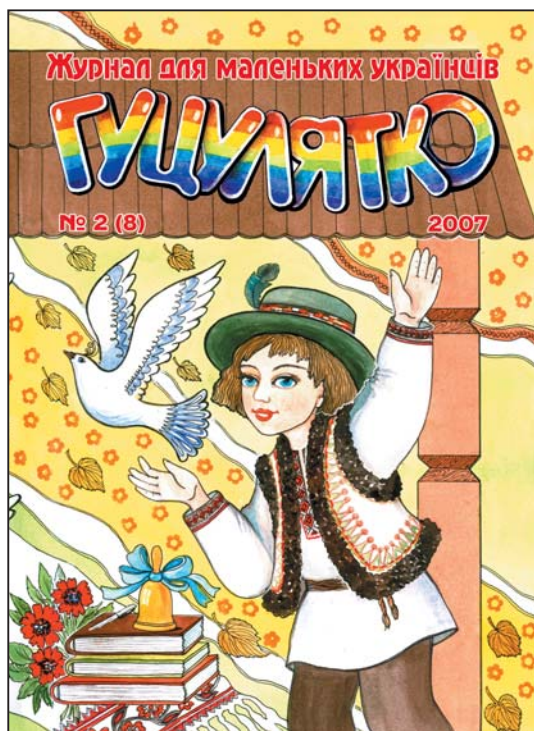
ДИВОСВІТ ОЛЬГИ ЯРЕМЧУК

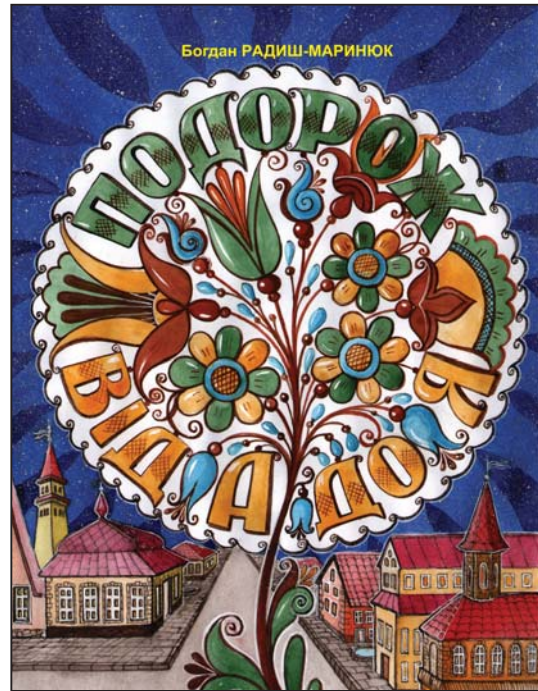
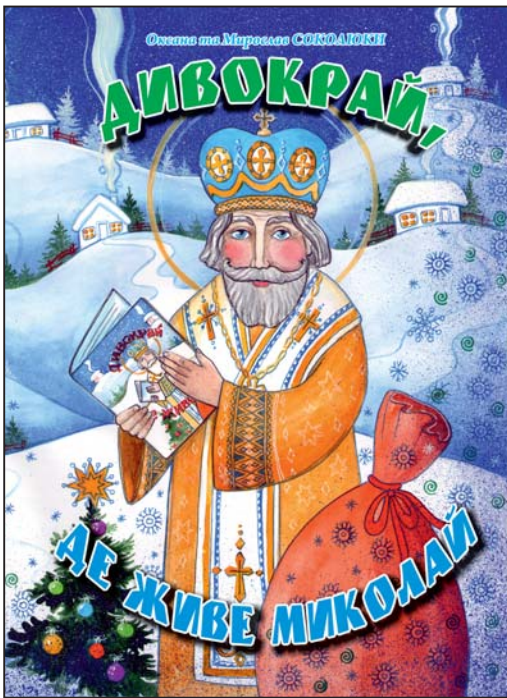
Її роботи мають свій неповторний стиль і легко впізнаються з-поміж творів інших авторів. Їй вдалося органічно увести в книжкову графіку елементи гуцульської кераміки, писанкарства, художніх виробів зі шкіри, вишивальні мотиви. Дивишся і дивишся: он росте до сонця дерево з орнаментального «вазонка», а місяць – як краєць бахматюківської череп'яної тарілки, пишно пливе по синьому небу.

А там ось – равлик у своїй писанковій хатинці на спині і чорний крук в гуцульській кресані...

І таких дивовиж на сторінках книг, ілюстрованих Ольгою Яремчук, чимало. Її малюнки кличуть і маленького, і дорослого читача увійти в казкові краї Гуцульщини, помилуватися дивовижною красою, а потім – уже назавжди полюбити її.

...А почалося все відразу після закінчення Олею Косівського коледжу прикладного і декоративного мистецтва. Тоді етнограф Ярослав Гавучак попросив оформити його книжку «Карпатські легенди». Оля навіть розгубилася: вона ж закінчила відділ кераміки, книжковою графікою ніколи не займалася. Однак взялася – якось незручно було віднікуватися. Перша спроба виявилася вдалою. А потім – одна книга пішла за другою: Іван Франко, Богдан Радиш, Ігор Пелипейко, Михайло Ломацький, Марія Остромира, Тарас

Мельничук, Микола Близнюк... Всього Ольга Яремчук оформила понад 300 книг українських авторів, що вийшли у різних видавництвах.

Зараз художниця працює над оформленням казок Наддніпрянщини і відчуває неабияке задоволення від знайомства з народною культурою ще одного регіону України.

Та Ольга Яремчук має ще одну важливу справу свого життя: вона навчає образотворчого мистецтва малих школярчиків у Кутах і Косові. Учасники її гуртка «Дивосвіт» із радістю переймають знання від свого керівника, адже Ольга Іванівна в кожній дитині бачить творчу особистість. Щороку її учні охоче беруть участь виставках і конкурсах різних рівнів і неодмінно займають на них призові місця. З часу заснування гуртка – а це 1998 рік – вони здобули понад 100 почесних грамот! Погодьтеся, це таки про щось свідчить.

Немало випускників Центру дитячої творчості пішли слідами свого наставника і вибрали фах художника. Інші – бачитимуть красу довкола і самі примножуватимуть її, як вчить Ольга Іванівна.

...Коли розмовляєш з нею – ніби й справді опиняєшся у дивному світі, де панує злагожденість і гармонія. Вона охоче ділиться своїми планами, творчими ідеями. І думаєш собі: як добре, що є такі люди, які роблять світ кращим, а життя – кольоровим...

Антон ГРИГОРУК

Петро ЛОСЮК,
голова Гуцульської освітянської ради,
член-кореспондент НАПНУ,
кандидат педагогічних наук,
народний вчитель України

ЯК МИ ЙШЛИ ДО ГУЦУЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ

Гуцульщина... Не злічити всіх пісень, легенд, переказів про цей край. Вона займає найвищі гори Східних Карпат, передусім Черногірський хребет та місцевості, що прилягають до нього. На Буковині гуцульські села розташовані долиною річки Путилівки, яка впадає в Черемош, а на Закарпатті вони тягнуться долинами рік Чорної та Білої Тиси.

Отже, Гуцульщина охоплює повністю або частково Верховинський, Косівський, Надвірнянський райони та місто Яремчу, припрутські села Івано-Франківської, Вижицький і Путильський райони Чернівецької, Рахівський район Закарпатської областей.

Хоч Гуцульщина перебувала під чужоземною владою впродовж шести віків, розірвана в різний час між Угорщиною, Польщею, Молдавією, Литвою, Австрією, Австро-Угорщиною, Чехословаччиною, Румунією, але горяни зберегли свої звичаї і традиції, говірку, прагнення до волі, гордий характер.

Освіта на Гуцульщині за часів чужоземного панування була найбільш занедбаною. Тут школи переважно були одно- і двокласними. Переважна більшість дітей шкільного віку взагалі не навчалися. У радянський час грамотність гуцулів різко підвищилась, але головну увагу в той час приділяли так званому комуністичному вихованню. Але національно свідомі інтелігенція прагнула, щоб гуцули досягли європейського інтелектуального і культурного рівня, адже вони живуть у центрі Європи (географічний центр Європи знаходиться біля села Ділового Рахівського району).

23 травня 1991 року в Яворівській школі зібралися керівники відділів освіти і педагоги-ентузіасты Гуцульського регіону. Всі були однастайні в необхідності відроджувати національну систему освіти. Але на Гуцульщині відроджувати нічого (тут здійснювались полонізація, румунізація та мадяризація).

Отже, висновок був єдиний: необхідно створювати гуцульську

школу як регіональну українську національну (національну в тому розумінні, що вона задовольняє інтереси нації).

Із проголошенням незалежності України утворився своєрідний вакуум: старе, заполітизоване потрібно відкинути, а нового ще не було.

У цей час учителі багатьох шкіл у своїй роботі відбирали все краще з народознавчого руху, що ширився по всій Україні, робили перші кроки у складанні програм з вивчення місцевого матеріалу. Вакуум поступово заповнювався. У Гуцульському регіоні в педагогічний обіг увійшов термін „гуцульщинознавство”, а це – знання історії Гуцульщини, природи, господарства краю, народного мистецтва, фольклору, звичаїв, традицій.

Якщо синонімом до етнографії (від грецьких слів “етнос”, що означає народ, і “графія” – опис, дослівно – опис народу), що вивчає життя і культуру народів, які проживають у нашій державі, вважають народознавство, а науку, що має предметом вивчення життя та культуру українців, незалежно від їх постійного поселення, називають українознавством, то правомірно вважати розділом науки, що займається вивченням життя і культури окремої етнографічної групи українського народу, який проживає на Гуцульщині, гуцульщинознавством.

Поки науковці схрещували списи, а дискусії в основному стосувалися термінологічного апарату, а не методики вивчення в школі, що потрібно для вчителів, ми визначили гуцульщинознавство як розділ науки та навчальний предмет. Для наукового обґрунтування та експериментального дослідження у 1994 році створили науково-дослідну лабораторію «Гуцульська етнопедagogіка і гуцульщинознавство».

У 1996 році провели з участю науковців з Києва, Львова, Івано-Франківська і Чернівців теоретико-методологічний та методичний семінар “Гуцульщинознавство як розділ науки і навчальний предмет”. Було обґрунтовано гуцульщинознавство як навчальний предмет (наприклад, існує математика як наука і як навчальний предмет).

Визначили, яку педагогічну мету переслідує вивчення гуцульщинознавства в навчальних закладах, найголовніші його завдання та педагогічні функції, оптимальний варіант змісту цього предмета та найдодільніші шляхи, форми і методи

його вивчення. Причому, у цій справі не може бути стандартів, інструкцій чи адміністративного тиску. Навпаки, всіляко заохочуються творчість, пошук, інноваційні підходи.

Старшим науковим співробітником лабораторії Ігорем Пелипейком були підготовлені орієнтовні програми вивчення гуцульщинознавства в 1-11 класах загальноосвітніх навчальних закладів, а також у вищій школі. Тепер гуцульщинознавство вивчається і як окремий предмет за рахунок варіативної складової навчального плану, й у процесі вивчення окремих предметів. Організуються і факультативні заняття, і курси за вибором з певних розділів гуцульщинознавства, а також різноманітні позаурочні гурткові заняття.

Особливу педагогічну цінність мають такі види діяльності учнів, як збирання і вивчення фольклору, запис і складання словника гуцульських говірок, збір різноманітних експонатів, зокрема виробів художніх ремесел для шкільного музею, виявлення й опис пам'яток природи, архітектури та історії, створення топологічних карт і словників говірок своєї місцевості, дослідження родоvodu і складання літопису сім'ї та ін.

Але без навчально-методичного забезпечення вивчення гуцульщинознавства залишилося б тільки продекларованим. Тому лабораторією була заснована серія „Бібліотека гуцульської школи”, підготовлено і видано понад двадцять книжок (посібників, хрестоматій, довідників тощо). Зокрема Ігоря Пелипейка "Плаї" (книга для читання про Гуцульщину), "Флояра" (хрестоматія з гуцульського фольклору), "Гуцульщина в літературі", "Мій рідний край" та ін., Петра Лосюка "Гуцульська школа", "Гуцульщинознавство в українській національній школі", "Хрестоматія з гуцульщинознавства", "Регіональний етнографічний компонент у сучасній школі", Никанора Крета і Оксани Ткачук "Гуцульщина

літературна" (випуск 1, 2), Оксани Боечко "Поговоримо про Гуцульщину англійською" та багатьох інших авторів.

П.Лосюк та І.Пелипейко заснували і видали десять номерів регіонального науково-педагогічного і літературно-краєзнавчого журналу "Гуцульська школа". І все це багатство побачило світ без жодної копійки державного бюджету.

Велика заслуга в гуцульщинознавчому русі за двадцять років керівників відділів освіти та методичних кабінетів, педагогів-ентузіастів. У Косівському районі це – Я.Матійчак, В.Курищук, В.Козьменчук, Н.Крет,

А.Григорук, В.Корпанюк, М.Близнюк; у Верховинському – П.Гнилиця, І.Зеленчук; у Надвірнянському – І.Будзак, О.Савчук, М.Йосипенко; у Коломийському – І.Терлецький; у м.Яремче – М.Сміх; у Вижницькому – Д.Никифоряк, Н.Черкач; у Путильському – О.Чепіль, В.Гребенщиків, М.Кондряк; у Рахівському – Ю.Беркела, Б.Григірчак, М.Ткач, О.Шкуро.

Забезпеченню високого науково-методичного рівня видань, конференцій, семінарів завдячуємо науковцям М.Стельмаховичу, Р.Скульському, М.Лесюку, Б.Остафійчуку, В.Грабовецькому, Я.Закревській, В.Гуменюку та багатьом іншим, методистам Івано-Франківського ОППО, а також підтримці обласного управління освіти, Національної академії педагогічних наук України (НАПНУ).

Високий поліграфічний рівень видань забезпечували і надавали велику допомогу директори видавництва ЗАТ „Прут Принт” В.Карий і „Писаний Камінь” М.Павлюк.

Становлення гуцульської школи як регіональної української національної було непростим. Це і формальне сприйняття пасивної частини учительства, які не можуть подолати інерцію минулого, і байдужість чиновництва та ін. Дехто вважав гуцульську школу якоюсь там хуторянською.

І все ж до якої школи ми йшли двадцять років? Найкраще з цього приводу написав Ігор Пелипейко: „Гуцульська школа – це, власне, українська школа Гуцульського регіону; як карпатська смерека, закорінена в твердому ґрунті, пнеться до сонця, так і гуцульська школа, ґрунтуючись на народних педагогічних традиціях рідної верховини, прагне досягнути високого рівня освіти високорозвинутих націй”.

*Стаття
ілюстрована світлинами
Богдана ШТУНДЕРА
з урочистостей,
присвячених 20-річчю
гуцульської школи.*

ВІТАЄМО З ПРЕСТИЖНОЮ НАГОРДОЮ

16 грудня 2011 р. в Національній академії наук України відбулася церемонія вручення нагород "Золота фортуна" Міжнародної академії рейтингових технологій і соціології. Серед нагороджених – Петро Васильович Лосюк – директор Яворівської ЗОШ I-III ст., член-кореспондент НАПН України, кандидат педагогічних наук, удостоєний медалі 20 років Незалежності України.

Щиро здоровимо Вас, шановний Петре Васильовичу, зичимо здоров'я та нових успіхів у педагогічній праці, якій Ви присвятили все своє життя!

ЯРОСЛАВ ОКУНЕВСЬКИЙ – АДМІРАЛ З ГУЦУЛЬЩИНИ

Ярослав Окуневський

Австро-Угорська імперія була і морською державою. Її країну Хорватію омивали води Середземного моря. Тут, у м.Полі, знаходилася велика військово-морська база. Скільки не глянь оком – усюди кораблі. Кораблі, як у тій пісні, то великі, то малі. Свої, чужинецькі під різними прапорами.

Тут же Головний штаб флоту. На другому поверсі на одних із дверей табличка з написом “Головна медична служба”. Нижче ще одна: ”Адмірал, начальник, головний лікар, пан Ярослав Окуневський”.

А в кабінеті...Кабінет ніби велика зала. Стіни обставлені великими і малими оригінальними картинами, різними сувенірами. Придивившись, від такої краси можна було втратити очі. Під високим вікном стояв великий двотумбовий стіл. До нього прикладений менший стіл. По боках – крісла з оригінальними спинками. Від стола майже до дверей підлога застелена перським килимом. У кабінеті віддавало запахом якоїсь мікстури.

По кабінету ходив туди-сюди військовик у формі адмірала. Його лисувате чоло блищало від поту. Красиве пенсне у позолоченій оправі раз по раз спадало з очей, і йому доводилося час від часу його поправляти. Пишні закручені догори вуса посіпувалися. Це свідчило, що в його житті щось сталося чи то трагічне, чи щось особливе. Так, так! Щось особливе. Сьогодні в Сараєво... В Сараєво сталося не-

поправне... Непоправне... Він знав ціну цій події. Він знав у що це може перетворитися. Перед очима почали з'являтися жахливі картини з його життя, як охоплені полум'ям кораблі йдуть під воду, а з ними, з істеричними криками палаючі живі факели.

Проживши свої конячі, волячі, а тепер уже собачі роки, Ярослав Окуневський хоч не багато прожив, але багато побачив і пережив та старався все те зберегти на ділі, а більшість – у пам'яті. Він вважав себе гуцулом, адже народився у Радівцях на Буковині.

Його тато, о.Іполит Окуневський, перед висвяченням одружився із Ганною Кобринською, дочкою косівського декана пароха села Яворів о.Івана Кобринського. Отець Іполит дістав направлення на парохію у село Радівці на півдні Буковини. Приїхавши на місце, молоді подружжя ахнуло від здивування. Радівці невеличке село. Кількість жителів 420 душ. Церкви у селі не було. Богослужіння довелося відправляти за домовленістю в латинському костелі. Невеличка дерев'яна церковця Апостолів Петра і Павла, дерев'яна і стара плебанія знаходилися в селі Садів на відстані 46 км. У радіусі 20-60 км знаходилося 20 різних присілків. Патроном церкви був Його величність цісар Франц Йосиф. У радівській парохії найбільше проживало жидів, православних, вірменів-православних, лютерани, липовани і зовсім небагато греко-католиків. Тож кожен день молоді подружжя думало лише, як звідси вирватися і знайти роботу у більш цивілізованому місці. Та довелося там працювати тринадцять років. Коли помер тесть о. Іполита о. Іван Кобринський, тільки тоді з великими потугами вдалося через рік перейти на парохію у село Яворів. Усі діти Окуневських росли і виховувалися у діда і бабці в Яворові коло Косова. Вони з братом училися у Снятині, Коломиї, а потім разом опинилися у Віденському університеті. Вони клялися, що будуть разом жити в одному місці і будуть усе робити, щоб їм не було тісно в роботі. Тому Теофіл вступив на правничі студії, а він — на медичні.

Чи це такий вік, чи такий час, чи відсутність нагальної роботи, але на Ярослава таки набігли спомини про прожите життя. “Напевно настають такі роки, чи насуваються якісь грізні події у кожного в життю, ходячи взад-уперед по кабінету, ще раз подумав адмірал, що хочеться зважити все прожите. Де добре зробив, а де припустився помилки”.

Ярослав Окуневський досяг великого становища у суспільстві, йому заздрили, він заздрив... І водночас із достоїнством ніс свій нелегкий тяжкий хрест: йому випала гірка чаша, з якої пив і пив приготовлений Всевишнім напій із гірким присмаком.

Ще на перших лекціях в університеті зрозумів, що обрав правильний шлях у своєму житті. Анатомія, фармакологія стали улюбленими предметами, ніби ними проймався з дитячих літ. А отой запах формаліну в анатомці став йому рідним на все життя. Учився дуже добре, цілком віддавався науці. Його замітили. Над студентами-медиками здійснювали нагляд спеціалісти із військових морських сил Австро-Угорщини. Їм на кораблі потрібні були сильні духом, тілом і знаннями лікарі. Йому призначили велику військову стипендію, що його дуже втішило. З дому аж таких статків не надходило. А утримувати двох студентів у той час простому парохові було не так просто. Та й Відень вимагав своєрідних витрат. Молодим хлопцям, та ще й селякам, інколи хотілося погуляти у великому місті. Все було чудово. Наука йшла так легко, що Ярослав почав брати активну участь у громадському житті університету. В університеті не перший рік існувало товариство українців під назвою “Січ”, яке мало своє приміщення. Там, далекі від материнської землі, вони мали можливість сходитися, дискутувати на різні теми, пройтися українським духом, який зігривав їхні серця. Тоді товариство було на грані розпаду.

І очолити його погодився енергійний, здібний Ярослав Окуневський. Товариство запрацювало. В ньому знову почало

бурлити життя. Окуневський відновив випуск “Слов’янського альманаху”.

Уже перебуваючи на старших курсах, коли перейшов на спеціалізацію, зрозумів, що таке військовий лікар, але відступати було пізно. З цією метою почав вивчати інші європейські мови, що стало значною підпорою в його майбутній кар’єрі.

Незадовго до закінчення університету познайомився із красивою і багатою австрійською німкеню Отілією Міллер. Він так закохався, що вбачав у ній тільки все позитивне. А коли побував у неї вдома і побачив, яке люди мають багатство, порівняв із садибою і нажитим майном його батьків у Яворові, то сільському юнакові ніби впала на очі якась полу-да. Він нікого не бачив із дівчат, тільки свою Отілу.

— Отілочко моя! — пригортав закоханий юнак свою юнку, — як я тебе люблю!

— І я... Мій милий... — відповідала Отілія, чаруючи своїм поглядом коханого. Звичайно, батьки її не розуміли, як це вона підігрує сільському хлопцю.

— Отілочко! Як це ти зустрічаєшся із якимось селяком, картала її мама, ми з такого багатого роду, нас не зрозуміють наші родичі.

Але велика військова стипендія дозволяла Ярославу ходити з Отілою в театри, відвідувати найпрестижніші ресторації. Високий. Тілесно розвиненої статури. Красивий. Їй особливо лестило, коли бачила, як знатні дами повертали вслід за ним свої голови. І коли він питав:

— Отілочко. Чи знаєш, яка в мене професія?

— Знаю, мій милий.

— Чи підеш ти зі мною?

— Хоч на край світу...

Ярослав від щастя був на сьомому небі.

Здобувши ступінь доктора медицини, він дістав призначення на посаду військового лікаря у військово-морській базі, що дислокувалася на Середземномор’ї. Перед цим народилася донечка. Він дуже хотів, щоб її назвали Даркою. Довго в родині сперечалися з цього приводу і врешті назвали Дорлі. Це була невеличка перемога Ярослава Окуневського.

Коли довелося їхати на роботу за призначенням, батьки Отілії запротестували: як це молода мати із маленьким дитям буде їхати у невідомість?

Зціпивши зуби, не по своїй волі, молодий батько приступив до роботи. Коли опинився на кораблі “Мінерва”, потім на “Аврорі”, “Радецький”, “Кайзер Франц Йосиф”, то зрозумів, що, може, батьки Отілії й мали рацію. Так ліпше для нього, так ліпше і для молоді мами з дитятком. Примирившись із таким життям, Ярослав з усією силою віддався роботі. Володіючи надзвичайною енергією й організаторськими здібностями, розумом і знаннями самотужки пробивав собі службову кар’єру. Перебуваючи в плаваннях на морях і океанах, завжди першим ішов на допомогу до тих, хто потребував її.

Одного разу корабель під китайським прапором подав сигнал тривоги. Їхній корабель “Кайзер Франц Йосиф” негайно змінив курс. Наблизившись, зрозуміли по знаках, що їм потрібний лікар. Коли Окуневський прибув на китайське судно, усі моряки стояли навколішках, молилися і плакали. Там у трюмі помирав їхній престолонаслідник. Біля нього теж молився і плакав корабельний лікар. Він мав чого плакати. Смерть такої особи грозила і йому смертю. Як виявилось на місці, у неповнолітнього престолонаслідника почалися різкі болі у нижній правій частині живота. Лікар зразу визначив причину захворювання.

Захворівшому потрібна була негайна операція на апендицит. Коли пояснили престолонасліднику, що потрібна негайна операція, той злякався і навіть слухати не хотів. Корчився від болю, але не давав згоди. Всі його умовляли. Дійшло до того, що охляв і вже ніхто його не питав. Застосувавши силу, прив’язали на операційному столі. Операція була зроблена добре. Але із-запізненням.

Окуневський зразу визначив, що після операції настало ускладнення. Вірогідно, розпочалося запалення очеревини. Престолонаслідника знову поклали на операційний стіл. Доктор розкрив черевну порожнину і для себе підтвердив свій діагноз. Тут же промив дезинфікуючими засобами і здренував черевну порожнину. Від хворого не відходив ні на хвилину.

Два кораблі, недалеко один від одного, мирно погойдувалися на океанських хвилях. На щастя, надворі була чудова погода. Капітан австро-угорського корабля був гуманною людиною і не квапив знаного лікаря. Він знав ціну людського життя. Все життя проплававши в океанських водах, не раз боровся за кожне людське життя. На кораблі кожна людина мала своє місце. Цілі косяки різних порід риб плавали довкола кораблів і дивувалися: Чого б то?

Проїшла доба. Стан хворого дещо поліпшився. І коли престолонаслідник попросив пити, на палубі закричали від радості: “Ая-я! Ая-я! Ая-я!”. Ще через кілька годин хворий попросив їсти. Загроза молодому життю відійшла.

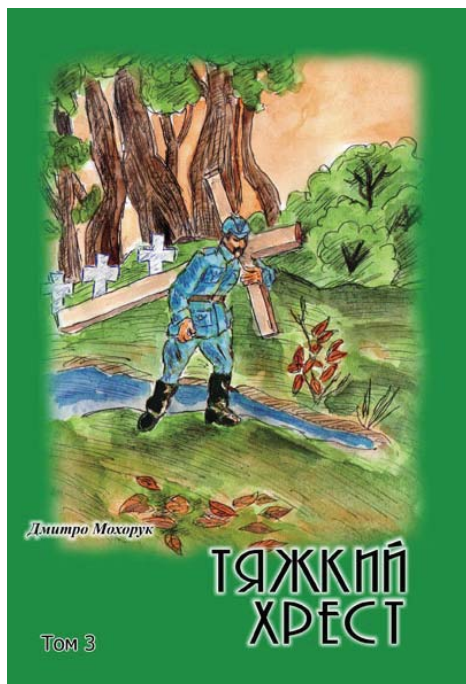
Капітан китайського корабля підійшов до Окуневського, прикляк на коліна і почав цілувати його руки й ноги. За ним послідували й моряки. Усі цілували його руки, називаючи по-своєму їх золотими, цілували ноги й плакали від радості. Плакав разом з ними і Окуневський.

Про цей випадок мова розійшлася майже по всьому світу. Мовляв, Австро-Угорщина на флоті має такого лікаря, що творить чудеса.

Через кілька років знову трапилося щось подібне, але у Червоному морі. Корабель під іспанським прапором подав сигнал тривоги. Приблизившись, зрозуміли, що потрібний лікар. А коли побачили лікаря в окулярах, з піднятими вверх вусами, то легко всі на кораблі зітхнули. І знову майже той самий випадок. Молодий корабельний лікар зробив операцію на апендицит молодому іспанському принцу. Після операції принц ще дужче корчився, ніж до операції. Окуневський негайно провів повторну операцію. Молодий лікар йому асистував. Гість зразу константував кишкову непрохідність у вигляді вклинення тонкої кишки в тонку, тобто інвагінацію. Подивившись впригол на іспанського лікаря, запитав:

— Ви перевіряли цю частину кишківника?

Той опустил очі. Окуневський видалив цю частину уже мертвої кишки, з’єднав обидва

Книга
Д.Мохорука
"Тяжкий хрест"

здорові кінці, продезинфікував очеревину і знову ж таки здренував черевну порожнину. Через якийсь час стан хворого почав поліпшуватися, і він усміхнувся до незнайомого чоловіка в окулярах і білому халаті.

Це вже була заслужена слава. Ярослава Окуневського підвищили у званні. Його запросила у гості китайська імператриця. У військовому відомстві Австро-Угорщини всі були здивовані. Ще ніхто не запрошував у гості їхнього міністра на такому рівні, а тут – корабельного лікаря. Всі стискали плечима, як це величати вихідця зі страшного краю розбійників, який після Олекси Довбуша інакше не називали.

У Китаї на офіційному прийомі, влаштованому з нагоди приїзду такого дорогого гостя, сама манчжурська імператриця Ци Сі, яка тоді правила, за врятування від смерті престолонаслідника, вручила Ярославу Окуневському орден Дракона і присвоїла найвищий титул Китаю — титул Мандарина. На цьому прийомі Окуневського запитували, звідки він родом. Вважали, що він з багатого і відомого віденського роду. Він з гордістю почав розказувати, що він син сільського пароха, виріс у Карпатських горах, які вкриті вічнозеленими смерековими лісами.

Австро-Угорський посол у Китаї, скривившись, намагався все це перекласти китайською мовою, але спрощуючи по-своєму. Бо соромився перекладати все по правді. Чи його зрозуміють? Як це? Простолюдин, а така знаменитість. А той продовжував:

— Я є гуцул. З гуцульського краю. Моя Батьківщина — Україна!

— Московія? — перепитала імператриця Ци Сі.

— Ні! Ні! Московія завоювала більшу частину моєї країни. Решту завоювала Австрія. Я походжу зі Східної Галичини. Але це вже посол не перекладав. Якось було ніяково. Більшість, не розуміючи в чому справа, лише здвигували плечима "Що то таке Україна? Де така держава?"

Коли на другий день гість побажав побувати на відомій китайській стіні і в інших місцевостях, його прохання визнали дріб'язковим. На китайській стіні побачив кілька малих оригінальних гармат, хотів одну взяти, як сувенір, але не змогли помістити

на малому китайському возі, то з того всього взяв лише зі стіни одну цеглину.

І Ярослав Окуневський, усміхнувшись, подивився на шафу, де зберігалася ця цеглина. А взагалі, скрізь, де бував, то обов'язково мусів щось узяти, як сувенір.

А оскільки дома у Відні не сприймали його сувеніри, то він їх зберігав у своєму кабінеті.

— Потім, продовжив свої думки адмірал, його запросив іспанський король Альфонс XIII із династії Бурбонів і вручив орден Рицаря. На урочистостях з цієї нагоди один з іспанців, який вважав себе знавцем Австро-Угорщини, знову ж таки запитав:

— Наскільки я знаю Відень, та і цілу Австрію, знаю багатьох знаменитостей, але про такий рід, як Окуневські не чував.

— Та що ви? — усміхнувся на те пан Ярослав, і іспанською мовою почав розповідати хто він, з якого роду, звідки.

— Галіція? Галіція? — і всі махали головами, дивлячись один на одного, мовляв, нічого не чули про такий край. — Україна? Ще й не чули української мови. А цей пан свobodно говорить їхньою іспанською...

Коли доповіли про це все Австро-Угорському цісареві Францу Йосифові, той від такого здивувався, і щоб не відстати від інших, вручив Окуневському австрійсько-угорський орден Франца Йосифа. Потім доктор одержав французький орден Почесного Легіону. І пішло й поїхало... Нагороди й нагороди...

Скрізь, де бував, що бачив, що чув, усе те описував і висилав знайомим, редакторам часописів, сюди, в Галичину. Пізніше їх почали друкувати під назвою "Листи з чужини". Вийшло дві книжки. Так виявився ще один талант Ярослава Окуневського — літератора-письменника.

Праця, праця й праця на благо рідної Вітчизни. Набувши великий практичний досвід, склав медичні порадики і військово-медичний статут австро-угорського флоту, який потім запозичили не один зі світових флотів. З часом йому присвоїли звання адмірала ав-

стро-угорського флоту. Це було великим визнанням. Ще нікому з українців Австро-Угорщина не віддала такої честі.

Свої досягнення у флотській медицині акумулював у створеному в порту Полі у військово-морському шпиталі, де було врятовано безліч моряків і відомих людей світу.

Але в особистому житті все-таки не зазнав щастя. То був його тяжкий хрест. Яку мав велику славу! На цілий світ! Спочатку їхнього подружнього життя Отілія не дуже його визнавала, бо соромилася, що вийшла всього-на-всього за військового лікаря. Але її лікар ставав знаменитістю. З часом у них народилася друга донечка, і вона не противилася, коли Ярослав побажав, щоб її назвали Ольгою. А як пан доктор медицини хотіли хлопчика... Як хотіли спадкоємця...

Коли Окуневському присвоїли звання адмірала, то Отілія вже не цуралася його, а навіть гордилася. Завдяки йому стала адміральшею. Це не так часто бувало в Австро-Угорщині. Та все ж не хотіла переїжджати до свого чоловіка у Полі, де він мав чудове помешкання. Так вони й жили — він одинаком у Полі, вона з дітьми у Відні. Таке одноманітне життя призвело до того, що одного разу побачивши і почувши спів відомої співачки Соломії Крушельницької, в нього закрутилася голова і він був у захопленні від неї. Дарував їй квіти, найдужче кричав "Браво!" після успішного концерту. Старався бувати там, де вона гастролювала. Навіть познайомився з нею. Трохи що не попросив руки, але вчасно схаменувся і загасив у собі розпламенілі гарячі почуття.

Пан адмірал трохи внормував свої нерви від мимоволі згаданого свого минулого, і сів у крісло. Але де там! Голова не може бути порожньою у таких людей.

Дмитро МОХОРУК.

Із книги: Тяжкий хрест. Том 3:

Гіркий присмак:

Художньо-краєзнавчий роман-хроніка. — Косів:

Писаний Камінь, 2009. — С. 33-41.

НОВИНИ ЗВІДУСІЛЬ

«Духовне життя». Таку програму нещодавно затвердила одинадцята сесія обласної ради, яка врегулюватиме відносини влади, насамперед, облради, і традиційних українських церков з метою спільного вирішення завдань, які є нині в нашій області.

* * *

100-річчя «Пласту» – Національної Скаутської Організації України в 2012 році широко відзначатиметься на Івано-Франківщині. Відповідне рішення за ініціативи голови обласної ради О.М. Сича прийняла обласна рада.

* * *

Журнал «Карпатський край», заснований інститутом туризму ПНУ ім. В.Стефаніка, недавно зареєструвало Міністерство інформаційної політики України. Перше число цього видання побачить світ на початку наступного року.

* * *

«Новорічно-різдвяна іграшка». Розпорядження про започаткування такого районного фестивалю видав голова РДА Ярослав Шинкарук. Фестиваль сприятиме збереженню традицій, звичаїв та обрядів нашого народу у виготовленні і використанні дитячої іграшки. Він відбувся 19 грудня у Маєтку святого Миколая, що у селі Пістині.

* * *

600-річчя Космача готуються відзначити в 2012 році тамтешні сільські ради, установи та заклади. Особливо вони надіються на підтримку районної й обласної влади, односельчанина, народного депутата Василя Чуднова.

* * *

До **20-ї річниці** Всеукраїнського референдуму, 1 грудня 1991 року, в Народному домі

м.Косова ЦРБ розгорнула книжкову виставку, приурочену цій даті.

* * *

«Дзвони пам'яті, дзвони скорботи...»

На таку тему в районному Будинку культури відбувся вечір пам'яті жертв Голодомору в Україні.

* * *

Урочистості з нагоди 20-річчя гуцульщинознавства в шкільництві на високому організаційному рівні пройшли в Яворівській ЗОШ І-ІІІ ст. Зокрема проведено обласний науково-методичний семінар «Регіональний етнографічний компонент у системі навчально-виховного процесу загальноосвітніх навчальних закладів». Присутніх привітали фольклорний колектив «Молода гуцулія» і ветерани гуцульщинознавчого руху. Вручено медалі «За заслуги в розбудові гуцульської школи» та грамоти.

* * *

Засідання клубу інтелігенції ім. І.А.Пелипейка по-діловому пройшло в світлиці Косівської ЦРБ. Велася розмова про роковини жертв Голодомору та відзначення 125-річчя від дня народження дослідника Гуцульщини М.Ломацького.

* * *

Повноколірна книжка «До нас іде Миколай» Аделі Григурок щойно побачила світ у видавництві «Писаний Камінь». Видання, адресоване дітям дошкільного і молодшого шкільного віку, є чудовим подарунком до свята Миколая Чудотворця.

* * *

«Казочки для Тарасика». Під такою назвою згадане видавництво видало книжечку теж Аделі Григурок. Щоправда 1000 примірників

накладу, як виявилось, явно замало для нашого району. Варто хоч би вдвічі збільшити тираж.

* * *

Виставка творчих робіт викладачів Косівського інституту ПДМ ЛНАМ діє у музеї народного мистецтва та побуту Гуцульщини.

* * *

Постійно діюча фотовиставка член НСЖУ Богдана Штундера розгорнута в його ж салоні, що в приміщенні Косівської автостанції. Світлина розповідають про таланти Гуцульщини.

* * *

Чергові збори районної Спілки пасічників пройшли в офісі ЦГП. Їх відкрив і вів голова цього бджолярського формування Микола Іванович Балаш. Обговорено питання організації зимівлі бджіл, поширення досвіду з виготовлення різних вуликів, боротьби з кліщем, застосування апітерапії.

* * *

Хрест з карпатського граніту. У ХІХ столітті в Косові жив Михайло Кропильницький, який запам'ятався міщанам опісля голоду 1866 року, що стався внаслідок неврожаю і масового нальоту сарани, своєю благодійністю. Адже деякий час безплатно харчував людей.

Під час минулої війни снаряд знищив верхівку хреста на його могилі, що біля Монастирської церкви.

Недавно з ініціативи церковної громади і при допомозі викладачів місцевого інституту на могилі Михайла Кропильницького встановлено новий хрест з карпатського граніту.

* * *

"Косівський передзвін" – під такою назвою почала виходити з серпня 2011 року газета Косівської міської ради обсягом два друковані аркуші та накладом 2000 примірників.

Перше число цього видання приурочене 20-річчю незалежності України та ХІХ Міжнародному гуцульському фестивалю.

Міський голова Микола Фокшей у передовиці зазначив, що остання міська газета видавалася в далекому 1924 році.

Віриться, що цей друкований орган недовзі стане надійним другом і порадиником косів'ян, постійно інформуватиме їх про роботу виконавчої влади, місцеві новини, кращих людей міста, розвиток туризму, освіти та культури.

* * *

"20 років Спілці офіцерів України". Такої відзнаки Спілки офіцерів – медалі напередодні 20-річчя незалежності України удостоїлися Ілля Будз, Ігор Соківка, Роман Церковнюк, Ярослав Щербань, Василь Братівник, Олексій Бобринський, Михайло Деделюк, Євген Казимирчук, Василь Кифорук, Роман Троян, Богдан Штундер, Дмитро Лосюк, Володимир Франчук.

* * *

Знову переобрали секретаря. У вересні жовтні пройшла звітно-виборна кампанія у низових ланках НСЖУ.

Відбулися такі збори і в Косові. Про роботу первинної організації Спілки журналістів за період з 6 жовтня 2006 року по 9 вересня 2011 року прозвітував її секретар Петро Гавука. На цьому ж зібранні прийнято в ряди НСЖУ Ярослава Щербаня. Тепер на обліку у первинній організації 16 чоловік.

Звітно-виборні збори знову переобрали Петра Гавуку секретарем на наступний термін.

* * *

Дитячий майданчик "Дитяча мрія". Споруджено в самісінькому центрі Косова на кошти районної та міської організацій Партії регіонів, багатьох добровольців. Тут усе зроблено зі смаком, за останніми вимогами часу. До послуг малечі вишукані гірки, гойдалки...

В урочистому відкритті цього ігрового майданчика взяли участь керівники міста і

району, народний депутат Василь Чуднов. А освятили його отці Іван і Юрій.

Без перебільшення можна сказати, що досі таких майданчиків не було на Косівщині та в сусідніх районах.

* * *

"Александров ралі" стартувало в Косові. Напередодні 20-ї річниці Незалежності в нашому місті стартували 39 екіпажів п'ятого етапу чемпіонату України з автоперегонів "Александров ралі".

Фінішував цей етап з авторалі в обласному центрі Буковини – Чернівці.

На урочисте відкриття чемпіонату з автоперегонів зібралися косів'яни, гості з близького і далекого зарубіжжя. Слово тримали президент Федерації автомобільного спорту Євген Червоненко, голови Івано-Франківської і Чернівецької облдержадміністрацій Михайло Вишиванюк та Михайло Папієв.

Промовці висловили впевненість у тому, що проведення спортивних заходів такого рівня сприятиме розвитку туризму, популяризації надбань Гуцульщини далеко за межами України.

* * *

Капличка біля Кринчистої. Кринчиста криничка, вимощена на схилі гори Голиці, що неподалік об'їзної вулиці Дружби, давно славиться цілющою водою. Люди знають про помічну силу цілющої водиці при нирково-кам'яних, шлункових захворюваннях і хворобах очей. А ще в ній багато срібла.

Світлої пам'яті І. А. Пелипейко у своїй книжці про Косів "Містечко над Рибницею" написав: "Кажуть, вода з цієї кринички дуже допомагає тим, хто прагне справжньої, щирої любові".

Не так давно добрі ґазди, які живуть недалеко від цієї кринички, тут очистили територію від сміття, спорудили в гуцульському стилі капличку та встановили дві лавки для

відпочинку прихожих сюди туристів. Цей маленький божий Храм освятив настоятель місцевої церкви о. Юрій.

Усе це надихає дорослих людей і малечу шанобливо ставитися до природи, відноситися до цілющої водиці з криниці, як до живої істоти.

* * *

Козаки відзначилися активністю. Делегація козаків Косівщини взяла активну участь у засіданні ХОХ Великої Ради Українського козацтва та Міжнародному фестивалі козацької пісні "Байда", що пройшли у першій декаді жовтня у місті Тернополі. Там же, в одній з церков, спорудженій 1500 року, новачків посвячено в ряди цього авторитетного товариства.

* * *

Створено громадське об'єднання охорони пам'яток історії та культури.

На початку грудня в сесійній залі Косівської районної ради на високому організаційному рівні пройшла перша установча конференція товариства охорони пам'яток історії та культури.

Учасники конференції після ділового обговорення прийняли Статут, обрали керівні органи: велику та малу ради, голову Анастасію Костюк, заступників голови Івана Ваха та Юрія Стефурака, відповідального секретаря Ларису Берізку, а також делегатів на обласну конференцію Товариства охорони пам'яток історії і культури.

В обговоренні питань порядку денного взяли участь науковці Галина Юрчину, Любомир Держипільській, Марія Гринюк, Володимир Костюк, Олег Слободян, Іван Вах, Віктор Барчук – менеджер освітніх програм ЦГУ, Роман Іванюлик – Косівський декан УГКЦ.

У роботі цього зібрання узяли участь і виступили Ярослав Шинкарук – голова райдержадміністрації і Володимир Совіздранюк – заступник голови РДА.

Петро ГАБУКА

ВІДОМНИЙ У СВІТІ ГУЦУЛ

Василь Потяк

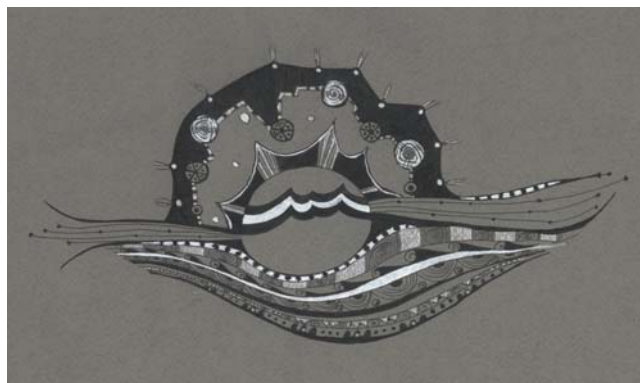
28 грудня 2011 року виповнюється 89 років від дня народження славного патріота нашого краю, уродженця села Криворівні Василя Дмитровича Потяка, Голови Гуцульського Товариства у Великобританії. Зараз містер Потяк проживає у місті Котінгем. Біля цього міста є поле Тарасівка, яке викупили українські громади. Василь Дмитрович спроектував макет гуцульської каплички, і там її збудували. Це прекрасний майстер, будівник, кушнір. Він власноручно робив гуцульські музичні інструменти: трембіти, цимбали, які подарував для музею Івана Франка в селі Криворівні, написав книжку спогадів "Роки і долі". Для музею Івана Франка пофігував жіноче і чоловіче вбрання, літературу про Гуцульщину,

яка виходила в Англії, Канаді, США. Був активним учасником Гуцульських міжнародних фестивалів. Для місцевої школи подарував друкарську машинку, твори Михайла Ломацького (біля 8 книг). Весь час він любив і любить милу і рідну його серцю Гуцульщину, переживає за неї і дає прекрасні вістки з туманного Альбїону. В перші роки незалежності України було створено Посольство України, і там перебував онук Івана Франка, син Тараса Роланд Франко. Він жив у п. Василя, з яким постійно тримає зв'язок і до сьогоднішнього часу.

Микола ДЗУРАК,
*старший науковий працівник музею Івана Франка
в с. Криворівні*

ВІД РЕДАКЦІЇ

Редакційна колегія часопису "Гуцули і Гуцульщина" сердечно здоровить нашого знаменитого земляка з днем народження і бажає йому доброго здоров'я і плідної праці на благо української спільноти!

Композиція
Ольги Гордійчук
(місто Косів)

Володимир СІРЕНКО:

пані Аделі Тригерук-щир.
Подякуючись з Вашим часо-
писом. Мрієть! Мабуть, у всіх
Україні немає райцентру, де
видається так!

В.Сіренко

Редакція часопису "Гуцули і Гуцульщина" щиро здоровить Володимира Івановича Сіренка – відомого в Україні та за її межами поета, прозаїка, драматурга і публіциста, багаторічно-

го дисидента та правозахисника з 80-літнім ювілеєм, який він відсвяткував 7 грудня 2011 року. Зичимо козацького здоров'я, життєвих гараздів, нових книг і вдячних читачів! З роси і води!

У 2011-й Косівщина ввійшла зі своїм літературно-мистецьким і громадсько-суспільним часописом «Гуцули і Гуцульщина». Перше його число підготовлено й побачило світ у місцевому видавництві «Писаний Камінь». Власне, географічно щодо змісту своїх публікацій та читацької аудиторії кварталник охоплюватиме й інші райони з гуцульським населенням — не лише нашої, а й Чернівецької та Закарпатської областей. Як написав у «Слові до читачів» директор видавництва Михайло Павлюк, журнал «в обхід політики намагатиметься регулярно публікувати різні матеріа-

ли на теми історії мистецтва, освіти, релігії, культури, етнографії, екології, краєзнавства, туризму, народної медицини, збереження і примноження традицій гуцулів, зміцнення культурних зв'язків між регіонами нашої держави і на міжнародному рівні, книгодрукування, охорони пам'яток історії та культури, нашої національної гордості».

Редколегія цього періодичного видання на чолі з головним редактором Петром Гавукою працює на громадських засадах.

Іван ЗЕЛЕНЮК

(журнал "ГРАЖДА", № 2/29, 2011)

Щиро рада, що в Косові є таке видання, як літературно-мистецький і громадсько-суспільний часопис "Гуцули і Гуцульщина". Адже воно в кожному випуску показує предковічні традиції, обряди, які притаманні тільки Гуцульщині.

Нових Вам творчих знахідок, цікавих авторів, ширшої географії виступів!

Вікторія ПЛАХТА,

відповідальний секретар Івано-Франківської обласної організації НСЖУ.

Я без перебільшення хочу сказати, що журнал "Гуцули і Гуцульщина" є цінний у науковому питанні, дуже важливим у залученні молоді до читання й її участі до його творення, подальшого розвитку культури в західному регіоні.

Хочу щиро побажати подальшого розвитку, а саме: збільшення об'єму та тиражу, тільки вдячних читачів.

Ярослава КИБІЧ,

головний редактор газети "Вижницькі обрії", письменниця, член НСЖУ.

МОЛИТВА

На Сіянській горі, на сіянському зіллю
Там рано у неділю праведне сонечко
сходить.
Там Матір Божа спала – спочивала.
Іде до неї Ісус Христос,
Рече до неї: "Мати моя мати,
Час спати-спочивати."
"Час, сину мій ображений.
Який мені сон си приснив, дивний-
придивний.
Чудний-причудний:
Що тебе жидове імили, на хрест
розпинали,
На головку терновий вінець убили.
Ручки-ніжки залізями збили,
За ночі кривцю пустили,
Коп'ями ребра пробрили.
Пишла з тебе кров і вода,
Ясний місяць зійшов, сонце си змінило,
Земля си здригнула, каміння си
розсипало,
Завіси си церковні розірвали,
Гроби си світі отверзали".
"Мати моя, мати, нема чого сі влікати,
Лиш я мушу за увес мир християнський
муки відбувати.
Бери мене, мати, за праву ручку,
Веди мене, мати, на ранішню утреничку,
З утренички на окафист, з окафисту на
водицу".
На водици золотий камінець,
На камінці пристіл,
На пристолі Ісус Христос крежиком
лежит,
Головку склонив, ручки-ніжки зложив,
Свою кров у мир пустив.
Іде д'нему Петро і Павло
І рече до него: "Господи світий, Господи,

Марія Фесюк

Які Ви за нас тяжкі муки терпите".
"Петре і Павле, не влікайтеся в мої муки,
Вірте у мої муки,
Беріт золотий хрест і книги у руки,
Ідіт по всему світу,
Горами, долинами і селами, містами,
Кажіт старому, малому, середущому,
Хто бих за мене цієї молитви говорив
Рано, на полудни, увечір,
Аби мав гріху, ек у мори піску,
Трави на землі, листу на дереві і звіздив
на небі, –
Буде прощений, благословенний
Навіки віков амінь.
Не буде ніколи погорений,
Не буде ніколи потоплений,
Не буде його гад сцати,
Як буде умерати, буде Ісус Христос
І Причиста Діва у головах стояти.
Ангели святі душу возмут,
До церкви понесут,
Райські си двері утворе, а пекельні
запрут.
Навіки віков амінь".

*Записано 21 грудня 2011 року
від Марії Танасіївни ФЕСЮК,
1940 р.н., яка мешкає в с. Вербовці
Косівського р-н., вул. Вчительська.*

Літературна зустріч

Творчий доробок поета Миколи Близнюка зі Старих Кутів на Косівщині є чи не найваговитішим в українській дитячій літературі. І не лише за кількістю віршів, яких написав більше чотирьох тисяч, але й за якістю та національним стилем. Миколині дитячі поезії друкували й друкують престижні журнали та газети України, він видав 12 поетичних збірок, є лавреатом літературної премії ім. Михайла Павлика.

Його поезії відзначаються оригінальністю й неповторністю образів і художніх засобів, виховують у дорослих і дітей почуття любові до України, звичаїв і обрядів нашої нації, вчать сприймати світ творчо й духовно.

Миколина поезія в постійному полі зору літературних критиків. Аделя Григоруk, попри ряд літературознавчих публікацій у своїх виданнях, надрукувала наукове дослідження його творчості окремою книжкою під назвою «Микола Близнюк: нарис творчості». Чимало значить у високих літературних колах і слово Івана Андрусяка та Івана Бойчука. На цьому наголосив на творчому вечорі Миколи Близнюка в обласній науковій бібліотеці ім.Івана Франка голова обласної організації Національної спілки письменників України Євген Баран. Саме він, один з найвідоміших літературних критиків України, запропонував провести цю зустріч, вів її, мовив добре слово. А на таке слово Євген дуже скупий, бо навіть у цей всекорупційний час стійкий у додержанні норм об'єктивності, цінує лише якісну творчість.

Завідувач сектору МБА обласної наукової бібліотеки Олександра Князюк зробила лаконічний аналіз поетичних збірок Миколи Близнюка, організувала експозиції видань його та про нього. Завдяки цьому учасники зустрічі мали змогу ознайомитись зі всіма Миколіними книжками: «Окрилені гори», «Чугайстрова криниця», «Олекса Довбуш», «Чудасія», «Сонцевіри», «Художник Мурчик», «Весела калина», «Дятлику-Ковалику», «Вухатий мандрівник», «Добрий чарівник», навчально-методичним посібником з музики і співів для учнів молодших класів «Срібний човник», основу якого складають дитячі пісенні поезії Миколи Близнюка (музика Петра Юсипчука) та з найсвіжішим виданням «Дві поеми», в якому видрукувані разом дві великі фольклорно-епічні поеми «Сонцевіри» та «Олекса Довбуш».

Учасники зустрічі слухали вірші поета з його уст, у декламуванні учениць Старокутської школи Антоніни Подюк, Мар'яни Гурей, Лізи Личкіної, Христини Федюк.

Слово про колегу по перу мовили івано-франківські письменники, відповідальний секретар обласної організації НСПУ Ярослав Ткачівський, Степан Процюк, Василь Карп'юк. Від імені Косівщини Миколу привітали літературний критик Аделя Григоруk, поети Дмитро Арсенич, Марійка Лазарович, Василь Шкурган, Марійка Пророчук, автор книжки «Встати! Суд іде!..» Галина Курищук, голова районного об'єднання ВУТ «Просвіта» ім.Тараса Шевченка Богдан Глібчук, депутат районної ради, підприємець і меценат Богдан Чепига, підприємець і меценат з Івано-Франківська Олександра Сеняк, директор Кутської ЗОШ І-ІІІ ст. Лук'ян Юсипчук, учитель рідної мови і літератури Старокутської ЗОШ І-ІІІ ст.Марія Тріщук, яка щиро пропагує творчість талановитого поета з її рідних Старих Кутів.

Василь ГЛІБЧУК.

Світлина **Аделі ГРИГОРУК**

НОВИНИ ВІД МАЛЕНЬКОГО ЖУРНАЛІСТА ВАСИЛЬКА

Ви знаєте, яку я книжечку прочитав на свято Миколая? Ой, таку дуже гарну! Вона називається «До нас іде Миколай». У ній – три казочки: «Лист до святого Миколая», «Новорічна казка» і «Казка про старого черевика». Написала її поважана пані Аделя Григорука з міста Косова. Мені мама розповідала, що пані Аделя почала писати казочки, коли була ще маленькою. Як піросла, то поринула у світ науки, написала дуже багато

книжок про письменників нашого району, області, України і... навіть про тих, які живуть за кордоном. До казочок повернулася знову, коли стала бабусею.

«До нас іде Миколай» – це вже друга її збірочка казок. Але я маю і першу. Її назва – «Казочки для Тарасика». Теж дуже-дуже цікава. Як ми, діти, дружимо, сваримося, сміємося, любимо забавлятися, тягнемося до добра і не подобається нам зло. Так по-

водяться звірятка, пташки, курчатка, індики у казках «Як зайчик і білочка стали друзями», «Казка про Муравлика», «Сміливий горобчик», «Лісова розбійниця», які я люблю читати у збірочці «Казочки для Тарасика» пані Аделі Григорука. У ній, як і в збірці «До нас іде Миколай», гарні малюнки художника Антона Григорука. Вони мені дуже подобаються, я їх майже усіх перемалював.

*Новини від Василька
записав Василь ГЛІБЧУК.*

НАВЧІТЬ ДІТЕЙ БЕЗПЕКИ

Не забувайте, відправляючи дітей на вулицю чи залишаючи їх самих удома, нагадати їм про елементарні заходи безпеки, щоб уберегтися від злочину і самим не вчинити чогось протиправного. Отож розкажіть їм не тільки про те, як правильно переходити вулицю, а й як себе повести, коли до них чіплятимуться неповнолітні вимагачі, грабіжники чи хулігани. Не давайте дітям великі суми грошей, золоті речі. Поясніть їм, що може статися, якщо забagnetься всім розповідати про те, що є у вашій квартирі, а також показувати ключі від домівки товаришам чи незнайомим людям. Привчіть дитину не вихвалитися грішми і цінними речами перед іншими дітьми в школі чи на вулиці.

Дітей важко відучити від звички відчиняти двері відразу після дзвінка, навіть не заглянувши у вічко і не запитавши, хто за дверима. Не полінуйтеся кілька разів провести інструктаж та проконтролюйте, як дитина засвоїла урок елементарної безпеки. Не показуйте дітям місця, де ви зберігаєте гроші та інші цінності. Але покладіть у відоме дітям місце не-

велику суму, недорогі ювелірні вироби.

Завжди цікавтеся, з ким дружить ваша дитина, де проводить вільний час, особливо вечорами. Ви обов'язково повинні бачити, чи ваша дитина приносить додому якісь цінні речі. Поцікавтеся, звідки вони. Міліція не може взяти на себе виховання дітей, вона втручається тільки тоді, коли дитина на порозі до злочину або вже скоїла його. Злочинність серед підлітків і дітей легше попередити, ніж розкривати скоєні злочини.

Зараз почастишали випадки, коли неповнолітні вимагають у своїх ровесників гроші. Коли ваша дитина боїться виходити з дому чи безпричинно прогулює уроки, це вже сигнал для тривоги. Обережно з'ясуйте причину і коли підтвердиться, що у вашої дитини щось вимагають, погрожують їй, обов'язково звертайтеся до працівників міліції.

*Тетяна ГЛІБЧУК,
помічник начальника
по взаємодії з громадськістю
та засобами масової інформації.
Косівського РВ УМВС*

ВИДАННЯ, які нещодавно побачили світ у

"Писаному Каміні"

ПОЖОДЖУК Д.О.

Українська ввічливість: фольклор гуцульського етноетикету в загальнонаціональному контексті. – Косів:

Писаний Камінь, 2011 – 270 с.

Книга присвячена генезі та історичному розвитку етноетикету, проблемам його функціонування в соціальному середовищі.

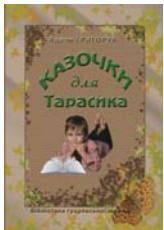
ГРИГОРУК А.Г.

Казочки для Тарасика. – Косів: Писаний Камінь, 2011 – 28 с., іл.

Художнє оформлення Антона Григорука.

Книжка вміщує цікаві казки про птахів, звірят, домашніх тварин.

А самі казки вчать доброти, милосердя, любові і поваги до оточуючих.

БЛИЗНЮК М.І.

Дві поеми. – Косів: Писаний Камінь, 2011 – 160 с.

Художнє оформлення Антона Григорука.

У книзі вміщено твори "Сонцевіри" та "Олекса Довбуш" з доробку цього автора, де йдеться про історію дохристиянських часів та епохи феодалізму. Поеми відтворюють багатий духовний світ населення Гуцульщини.

ОМЕЛЯН НІМЕЦЬ

Кути над Черемошем. Сторінки з історії містечка. – Косів:

Писаний Камінь, 2011. – 380 с.

Книга відтворює історію цього старовинного населеного пункту. Вона адресована краєзнавцям, учителям, учням-старшокласникам і тим, хто цікавиться минулим і сьогоденням нашого краю.

Яворівські співанки. Упорядкування Шкрібляк С.М. – Косів:

Писаний Камінь, 2011. – 236 с.

У книзі за редакцією Аделі Григорука вміщено співанки гуцульського села Яворова, які звучать на весіллях і хрестинах.

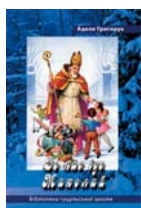

АДЕЛЯ ГРИГОРУК

До нас іде Миколай. – Косів: Писаний Камінь, 2011. – 28 с., іл.

Автор веде читачів у світ казок, котрі вчать розрізняти добро і зло, цінувати дружбу. Художнє оформлення Антона Григорука.

Книга адресована дітям дошкільного і молодшого шкільного віку.

ФЕСТИВАЛЬ У МАЄТКУ СВЯТОГО МИКОЛАЯ

Миколая, який розташований на території НПП «Гуцульщина», у селі Пістині. Цього року тут організатори свята потрудилися на славу і створили незабутню казку для

У Пістині відсвяткували фестиваль «Новорічно-різдвяної іграшки»

19 грудня, в день святого Миколая, всі жителі та гості Косівщини прямували до маєтку-садиби святого

малечі і дорослих, яка, гадають, у майбутньому успішно з районної стане всеукраїнською, а ще краще – українським «Дісней-лендом» чи карпатським «Артеком». Вірять у це й очільники обласної і районної влади, бо вважають, що для косівського краю це вдалий крок до відновлення і збереження українських традицій, звичаїв та обрядів, створення привабливого куточка для туристів і гостей, навіть з-за кордону. Запевняють, що маєток працювати-

ме протягом року, тому тут зможуть відпочивати і оздоровлюватися діти зі всієї України.

Святкування розпочали з благословення всечасних отців, які згодом освятили новостворену капличку святого Миколая, куди віднині можна прийти помолитися і попросити благополуччя своїм сім'ям і родинам.

Для відкриття першого районного фестивалю «Новорічно-різдвяної іграшки» ведучі запросили на сцену голову ОДА М.В.Вишиванюка, голову РДА Я.І.Шинкарука, голову районної ради А.І.Клуба та директора НПП «Гуцульщина» В.В.Пророчука. До

жителів району та гостей краю з вітальними словами та побажаннями звернувся голова обласної державної адміністрації М.В.Вишиванюк. За дорученням Президента України, Михайло Васильович завітав на Косівщину з приємними новинами, в яких йшлося про взяття маєтку св.Миколая під державну опіку, а також з чудовими подарунками – проектом встановлення спортивного майданчика на території садиби і пакунками цукерок для всіх діточок, які приїхали на це свято.

З нагоди свята учні навчальних закладів району мали можливість позмагатися у конкурсах за кращу виготовлену новорічно-різдвяну іграшку та малюнок, взяти участь у вокальному, танцювальному, інструментальному конкурсах аматорських виконавців і колективів, побувати у казковому будиночку Миколая і не лише побачити його на власні очі, а й поспілкуватися з ним і отримати подарунок.

Не буває на Косівщині і без ярмарку. На фестивалі «Новорічно-різдвяної іграшки» кожен охочий міг поласувати смачними домашніми гостинцями, виготовленими з сиру, борошна, меду, купити на згадку дерев'яний чи глиняний сувенір, але найголовнішим зі всіх атрибутів, звичайно, була новорічно-різдвяна іграшка, якій і присвятили захід. Цікавинкою свята було те, що іграшки, які продавали у виставкових будиночках, вражали своєю оригінальністю і стилізованістю – бо виготовляли їх не лише, для прикладу, з макаронних виробів, у формі ялинок, кульок, пофарбованих срібними та золотистими фарбами, а й з різнокольорового мила у формі тістечок, тортків і мармеладу. І кожна була кращою за іншу, бо відчувалося, що робили їх із душею, і зі смаком.

**Мирослава ДОЛИНЧУК,
світлина Петра БІЛОУСЯКА.**

ГУЦУЛЬСЬКІ СТРАВИ ВІД МИХАЙЛА ДІДИШИНА

БАРАБОЛЯ З МАСЛОМ

Ранком гуцули їли ріжену бараболю із салом (солониною) або з маслом.

Варили бараболю звичайно в лупині. Бараболя варилася, а господиня підготовляла миску, в якій мала рідити бараболю. Кришила дрібненько цибулі, або прирізів, але так, по щирості, клала в миску. Потім накладала масла маленькими скибочками (кусками). Коли бараболі було зварено, відціджують воду і скоренько гарячу лупила і клала її в миску, в якій була цибуля і масло, аби воно там топилося.

Коли миска була повна гарячої барабулі, брали сировицю – не сіль! – солили до смаку і присипали до смаку червоним перцем, – паприкою. Потім миску брали в руки, підкіцкували нею так, аби вся бараболя порідилася добре, але не мішали ложкою, бо вона не так сприйме той справжній смак гуцульської кухні. Ні в якому разі не топити масло з цибулею, а потім зарьиджувати, – воно не смачно...

Їли тільки з чорним хлібом.

БАРАБОЛЯ З СОЛОНІНОЮ

Ріжена бараболя з солониною. Варять бараболю звичайно в лупині. Поки вона вариться, нарізають дрібненько солонину і топлять до пожовтіння, аби не пересохла, заготовляють саламаху, добре товчуть чісок та додають сировиці, – можна розвести сіль водою.

Коли зварилися бараболі, з неї відціджують воду, луплять у миску, аби не обстигла, потім ложкою зарьиджують саламахою, а потім салом із шкварками. Також можна припудрити червоним перцем, хто любить його.

Тоді брати миску до рук і підкіцкувати нею, аби вся бараболі добре зарядилася. Можна ще зверху присипати бринзою. Їсти обов'язково з хлібом сірим або чорним. Але не з білим.

САРАБУХА

Саме найбільшою їжею на день гуцули варили "Сарабуху" – так називали юшку. Сарабуху варили із бараболі, в яку клали кусок буженого м'яса або солонини.

Лупили сиру бараболю, нарізали її кружальцями або на інші невеличкі шматочки. Клади до каструлі, куди клали шматок дуже добре збудженого м'яса або, як нема м'яса, шматок солонини – й усе це заливали водою і ставили варити.

Потім нарізали дрібненько цибулю і засипали до сарабухи, а також підсолювали і додавали до смаку стручкового перцю.

Коли сарабуха варилася, обов'язково підсушували чебрець і, сучачи в руках у долонях над каструлею квітки чебрецю – і листочки падали до каструлі, надаючи страві чудового аромату.

На стіл подавали у мисці, в яку нарізали кубиками чорний хліб, а потім сарабуху нарежували обов'язково зверху сметаною. Було дуже смачно. А потім їли м'ясо.

Правопис автора збережено. – Ред.

Культова вистава

21 листопада 2011 року косів'яни і жителі району переживали небуденну подію – у місто завітав Івано-Франківський драматичний театр ім. І.Франка із виставою «Солодка Даруся» за однойменним романом Шенченківської лауреатки, нашої землячки, відомої в Україні та за її межами письменниці Марії Матіос. Такий бажаний подарунок поціновувачам мистецтва зробив режисер і директор театру, заслужений артист України, також наш земляк, Ростислав Держипільський.

Вистава справила надзвичайно глибоке враження на глядачів. Щось правічно генетичне озивалося в душі кожного. Гуцульська говірка, вбрання, пісні в якомусь незбагненному поєднанні резонували глибокими й сильними почуттями співприсутності у часі й співпереживання з героями спектаклю. Щирі слова, сльози, усмішки, квіти – сердечна подяка акторам і режисеру за талановиту мистецьку річ.

Аделя ГРИГОРУК

**Ростислав
Держипільський**

Сцени із вистави

Шановні читачі!

Редакція (редколегія) журналу “Гуцули і Гуцульщина” приймає замовлення на публікацію реклами від юридичних та фізичних осіб.

За довідками звертайтеся, будь ласка, до нас за телефонами, звичайною чи електронною поштою, вказаними на початку журналу.

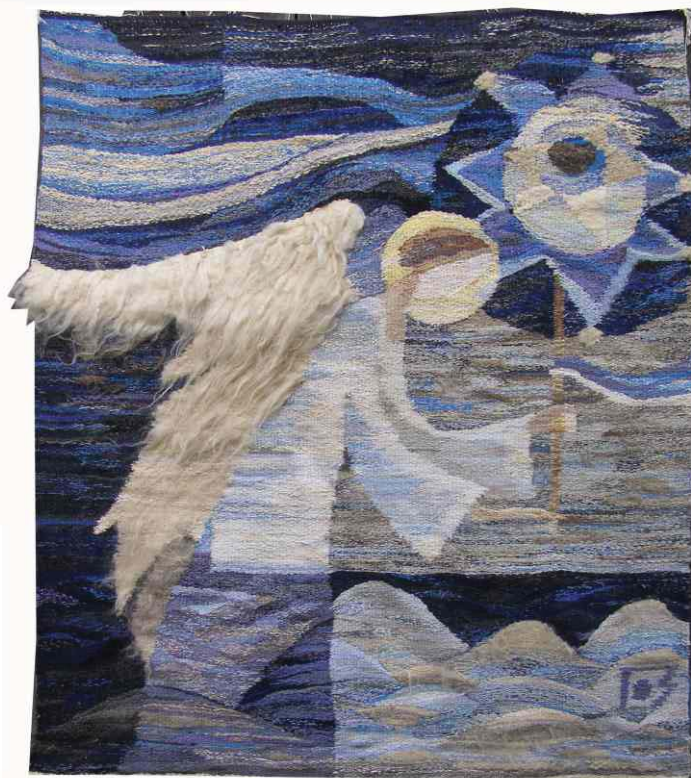
Заходьте! Телефонуйте! Пишіть нам!

На І-й сторінці обкладинки робота худ. **Антон Григорука «Зима».**

Художнє оформлення часопису **Антон Григорука**

Надруковано з готових діапозитивів у МП “Евріка”

Друк офсетний. Обсяг 96 арк. Замовлення 312.

Гордійчук О.З.
Гобелен "Різдвяний янгол", вовна, бавовна. 2005 р.в.

Гордійчук О.З.
Килим-гобелен "Скарби прадавні береже душа", вовна, бавовна.

Гордійчук О.З.
Килим-гобелен "Різдвяні асоціації", вовна, бавовна. 2000 р.в.